nx2 9 ug
Soest
Drive

inventarisatie historische bebouwing gemeente Soest

MIP-rapport Foto- en Tekeningenarchief
DIT EXEMPLAAR WORDT
NIET UITGELEEND!

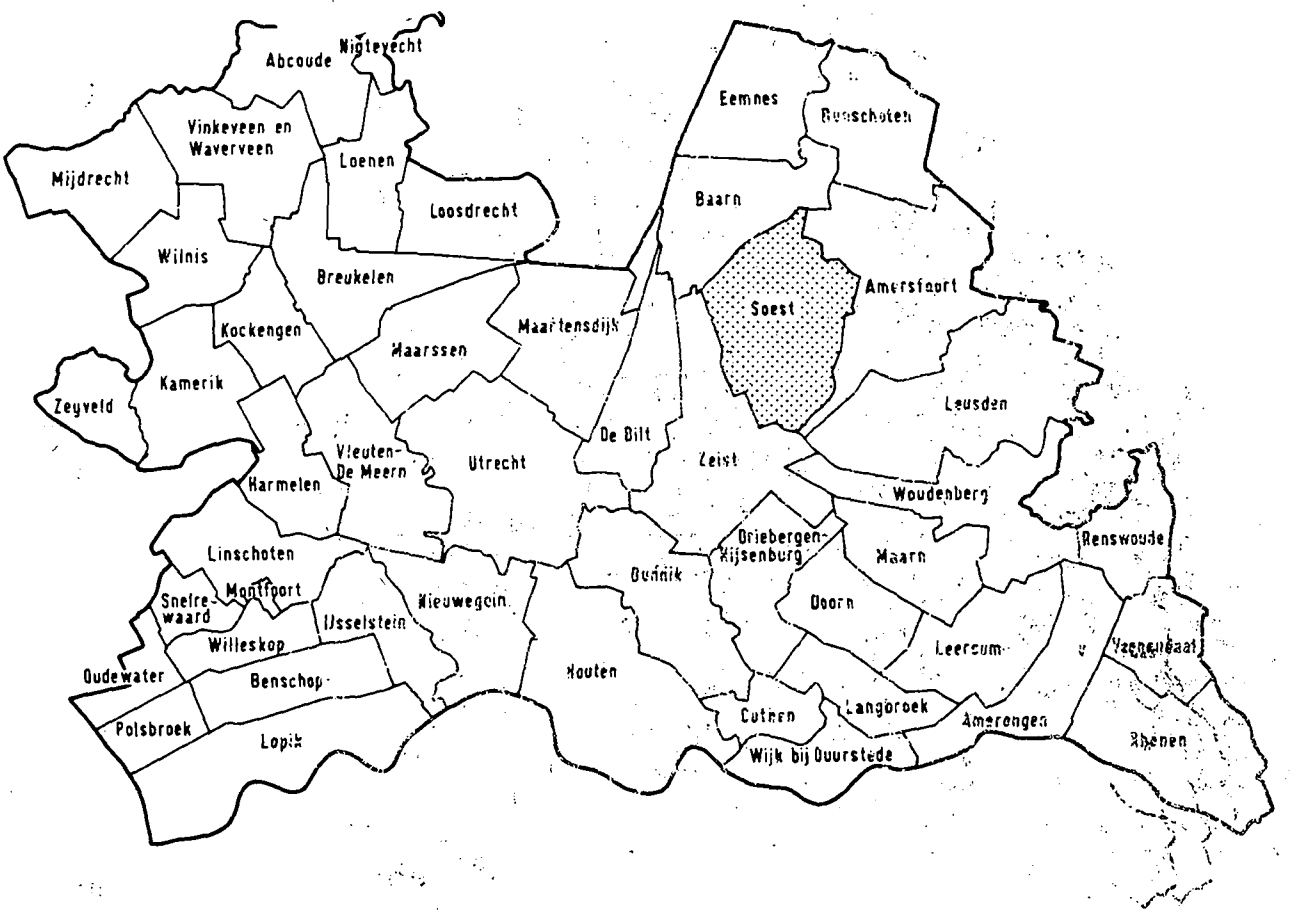

Roland Blijdenstein
Saskia van Ginkel-Meester
Jan Meyman
Jan Smits
Gemeente Soest
Provinciale Planologische Dienst - Utrecht
buro monumentenzorg, 1988

Bibliotheek Rijksdienst Monumentenzorg Zeist

VOORWOORD

Bij de inwerkingtreding van de Wet op de Stads- en Dorpsvernieuwing werd het voor de gemeenten mogelijk gemaakt een in financieel opzicht actief beleid te gaan voeren op het gebied van historisch waardevolle objecten. Om dit ten uitvoer te kunnen brengen was het nodig zicht te krijgen op wat er allemaal aan waardevolle objecten aanwezif was. In eerste instantie was dan ook de gedachte: Een eenvoudige inventarisatie. Daartoe werd door de gemeente contact opgenomen met het provinciaal bureau monumentenzorg. Dit contact heeft geleid tot een gedegen projectopzet waarbij al snel bleek dat het een zeer omvangrijke taak zou worden.
De feitelijke inventarisatie en beschrijving van de objecten is uitgevoerd door de heer J.A.M.Smits en mevrouw S.G.van Ginkel-Meester, daarbij tijdelijk geassisteerd door de heer J.H.Meijman. De inleiding werd verzorgd door de heer R.k.M.Blijdenstein.

Het resultaat van hun inspanningen ligt voor u. Het is zeker niet beperkt gebleven tot een kille inventarisatie, maar geeft op zeer vakkundige en informatieve wijze inzicht in het totaal van waardevolle elementen. Hierbij is niet alleen aandacht besteed aan de echte oude monumenten, maar is ook duidelijk een accent gelegd op de jongere historische objecten. Van deze laatste groep ontbrak tot nu toe een systematisch totaalbeeld.

Naar ik hoop, zullen de gegevens uit dit werkstuk brede aandacht verkrijgen bij allen die bij het ruimtelijk ordeningsproces, op welke wijze dan ook, betrokken zijn. Daarnaast zal het een bron van informatie kunnen zijn voor eenieder die geïnteresseerd is in de historie van ons mooie gemeente.
Ik spreek de hoop uit dat dit werkstuk een wezenlijke bijdrage zal kunnen leveren aan het behoud van al die zaken die Soest en Soesterberg zo mooi en bijzonder doen zijn.

drs. G.A.W.G.A.Plomp

INHOUDSOPGAVE

inleiding	VI
I. HISTORISCHE ONTWIKKELING	
1. inleiding	XI
2. bodemgesteldheid	XI
3. vroegste bewoning	XII
4. Soest als middeleeuwse nederzetting	XIV
II. WAARDEVOLLE GEBIEDEN	
a. buitenplaatsen	XXIX
b. groengebieden	XXXVI
c. bebouwde gebieden	XLIII
d. oude kern Soest	XLVI
1. beschermd dorpsgezicht	XLVI
2. uitbreiding dorpsgezicht	XLVII
3. Soester brink	LI
e. begraafplaatsen	LVI
III. HISTORISCH GEOGRAFISCHE STRUCTUREN	
a. wegen	LIX
b. waterlopen	LXXII
IV. ARCHEOLOGISCHE MONUMENTEN	LXXIII
V. GROENELEMENTEN	LXXIV
object-beschrijvingen	1 - 854
alfabetische lijst van objecten	

Inleiding

Begin 1983 is bij de provinciale planologische dienst, Utrecht, bureau Monumenten een aanvang gemaakt met het inventariseren van cultuurhistorisch waardevolle elementen in de provincie Utrecht.
Doel van deze inventarisatie is het verkrijgen van een zo kompleet mogelijk overzicht van niet alleen de door het rijk beschermde monumenten en stads- en dorpsgezichten, maar ook van andere cultuurhistorisch waardevolle objecten, structuren en gebieden als basis voor een monumentenbeleid. Accent daarbij ligt vooral op de inventarisatie van jongere bouwkunst en stedebouw tussen 1850-1940.
De inventarisatie wordt per gemeente verricht en loopt vooruit op de nieuwe Monumentenwet, waarbij met name de gemeenten een grotere rol in de monumentenzorg zullen spelen.
De provincie Utrecht heeft daarop in eerste instantie het stimuleren, het coördineren en het in samenwerking met de gemeente en particuliere organisaties uitvoeren van een monumenteninventarisatie tot haar taak gerekend.
Tot nu toe zijn vanuit de P.P.D. de volgende gemeenten volledig geïnventariseerd: Loenen, Maarssen, IJsselstein, Bunnik en Houten.
In bewerking zijn Vleuten-De Meern en Oudewater. De gemeenten Baarn, Bunschoten-Spakenburg, De Bilt, Zeist en Driebergen zijn reeds eerder geheel of gedeeltelijk geïnventariseerd.

De voor u liggende inventarisatie van de gemeente Soest is op initiatief van het gemeentebestuur tot standgekomen en is het resultaat van een samenwerkingsverband met het bureau Monumenten van de P.P.D. Dankzij de financiering van de feitelijke inventarisatie en de ruime ambtelijke ondersteuning van de kant van de gemeente kunnen wij u een compleet onderzoek aanbieden van alle in Soest aangetroffen cultuurhistorische waardevolle elementen.
Het inventarisatie-onderzoek is begeleid door en gecoördineerd door ir. J. van Gent, adjunct-directeur Gemeentewerken Soest en door drs. R. Blijdenstein, hoofd bureau Monumenten van de provinciale planologische dienst.
Het onderzoek is verricht door drs. J. Smits, drs. G. van Ginkel-Meester en drs. J. Meijman, architectuurhistoriciverbonden aan het Bureau Inventarisatie & Advies Monumenten te Utrecht. Het onderzoek betreffende de vier begraafplaatsen is geleverd door mevrouw S. Snijders-Suchteren, studente kunstgeschiedenis en als stagiare verbonden aan het bureau monumenten van de P.P.D.. De inleidende teksten en de gebieds- en structuurbeschrijvingen zijn van de hand van drs. R. Blijdenstein.
Voor de historische gegevens en dergelijke is veel dank verschuldigd aan de heer Haanstra, gemeente-archivaris en aan de Historische Vereniging Soest.
Naast de bereidwillige medewerking van tal van Soester inwoners moet nog in het bijzonder kapitein F. Piëst, hoofd voorlichting vliegbasis Soesterberg, genoemd worden voor zijn ondersteuning het onderzoek op de vliegbasis en het Kamp van Zeist mogelijk te maken.

Verantwoording

De inventarisatie van de gemeente Soest is volgens een nader bijgeschaafde uniforme methodiek verricht, die ook voor andere Utrechtse gemeenten wordt gebruikt. Hierdoor wordt het mogelijk om niet alleen op gemeentelijk niveau, maar ook op regionaal en provinciaal niveau een gemotiveerde nadere selectie en afweging te kunnen maken. Te denken valt bijvoorbeeld aan een selectie per samenhangend cultuurgebied (bijvoorbeeld Utrechtse Heuvelrug) en per categorie monumenten (bijvoorbeeld boerderijen).

Daarnaast geeft een systematische aanpak met vastgestelde selectie-criteria een goed handvat voor een evenwichtige keuze van wat wel of niet waardevol is.
De inventarisatie vormt het basismateriaal voor een ruimer opgevat monumenten beleid, dat niet uitsluitend gebruik kan maken van de Monumentenwet, maar ook van de Woningwet (Welstandstoezicht), de Wet op de Ruimtelijke Ordening (bestemmingsplannen) en de Wet op de Stads- en Dorpsvernieuwing (Stadsvernieuwingsfonds).
Het is in eerste instantie bedoeld als basis voor een gemeentelijke monumentenlijst, maar is ook van waarde als signaallijst bij verbouw- en sloopanden ten behoeve van het welstandstoezicht en het is een goede basis voor het opstellen en toetsen van bestemmingsplannen. Voorts kan het van nut zijn bij restauratieplannen en subsidieverzoeken.
Tenslotte, maar zeker niet ten laatste, heeft de inventarisatie grote waarde als documentatie en voorlichting naar eigenaar/bewoners, zonder wie daadwerkelijke monumentenzorg niet kan bestaan.

Wat is in Soest geïnventariseerd

De inventarisatie van de gemeente Soest is zowel in de breedte als in een redelijke diepte opgezet en omvat in principe alle nog aanwezige cultuurhistorisch waardevolle elementen. Het gaat daarbij niet alleen om statige buitenplaatsen, een enkele kerk, kasteel of molen, maar ook om boerderijen, daglonerswoningen, winkelpanden en dergelijke. Het gaat ook om gebouwen met hun directe omgeving en opstallen, zoals boeren erven, of om een groep van gebouwen die samen een eenheid vormen. Een monument kan een gebied zijn met een opmerkelijke structuur of beplanting, een park of begraafplaats, een polder met met bijzondere verkaveling of een oud jaagpad. Ook kleine elementen zoals bruggen, toegangshekken of grenspalen kunnen monumenten zijn.
Uitgangspunt is een integrale inventarisatie. Daarbij worden ook de archeologische monumenten meegenomen en sommige groenelementen zoals solitaire bomen met cultuurhistorische betekenis (herdenkingsbomen). Niet alles is echter even belangrijk. Om een afgewogen monumentenbeleid te kunnen ontwikkelen is een nadere selectie gemaakt in de brede inventarisatie.

De inventarisatie van de gemeente Soest bevat de volgende zaken:

- beschermd dorpsgezicht Soest en een voorstel tot uitbreiding daarvan alsmede de brink (Kerkpad en Lange Brinkweg);
- 8 groengebieden;
- 3 bebouwde gebieden;
- 8 buitenplaatsen;
- 127 historisch-geografische structuren (wegen en waterlopen);
- 10 monumentale bomen, voorzover niet opgenomen bij de object-beschrijvingen (Bomenstichting);
- 5 archeologische monumenten en meldingsgebieden (Rijksdienst Oudheidkundig Bodemonderzoek);
- 16 ingevolge de Monumentenwet beschermde bouwkundige monumenten;
- 359 cultuurhistorisch waardevolle objecten, die evenals de rijksmonumenten beschreven, gedocumenteerd en gewaardeerd zijn op inventarisatieformulieren.

Hoe is geselecteerd

Om een goede selectie te kunnen maken zijn van te voren een aantal criteria opgesteld. Met behulp van deze criteria is bekeken wat waardevol genoeg is om op te nemen en om een nadere gradatie in waarde te kunnen maken.
De opgestelde selectie-criteria volgen in grote lijnen de criteria, die de Rijksdienst voor de monumentenzorg recentelijk heeft ontwikkeld. Zij geven een bredere benadering en zijn adequater toepasbaar op de bouwkunst van na 1850 dan de deel achterhaalde en weinig operationele-criteria omschreven in in de Monumentenwet (schoonheid, betekenis voor de wetenschap, volkskundige waarde, geschiedkundige herinneringen).

1. Situeringswaarde

   a. stedebouwkundige betekenis als geheel of als belangrijk restant van een historisch-stedebouwkundig concept en/of van een historische park/tuinaanleg of verkaveling;
   b. betekenis als onderdeel van een historisch gegroeid gebied of ensemble, dat zowel qua structuur als bebouwing een eenheid vormt in visueel, historisch en functioneel opzicht;
   c. van belang als oriëntatie- en/of markeringspunt binnen een stedelijk of landelijke situatie;
   d. van belang als geheel of deel van een silhouet, in of vanuit het landschap opgevat.

2. Architectuurhistorische betekenis

   a. van belang als goed voorbeeld van een bouwtype, gerelateerd aan de oorspronkelijke functie; van belang vanwege de hoofdvorm(en) en/of plattegrond-indeling;
   b. van belang als goed voorbeeld van een bouwstijl;
      van belang vanwege de indeling en/of geleding der gevels, van belang vanwege de plaats binnen het oeuvre van de ontwerper;
   c. van belang vanwege de detaillering en/of materiaalgebruik;
   d. van belang vanwege elementen in het interieur;
   e. van belang als goed voorbeeld van een historische constructiewijze.

3. Historisch betekenis

   a. van belang als uitdrukking van een sociaal-economisch historische ontwikkeling wat betreft de oorspronkelijke functie gerelateerd aan de situering en verschijningsvorm;
   b. van belang als goed voorbeeld van een bepaalde periode in de nederzettingsgeschiedenis van een gebied op plaats;
   c. van belang als symbool van of herinnering aan een historische gebeurtenis of ontwikkeling.

4. Gaafheid

   a. directe omgeving van het object, waaronder zowel de aanleg als even-

tuele andere bouwwerken wordt verstaan, is in zijn oorspronkelijk concept of historische ontwikkeling voldoende gaaf;
b. hoofdvorm van het object is in zijn oorspronkelijk concept of historische ontwikkeling voldoende gaaf;
c. detaillering van het object is in zijn oorspronkelijk concept voldoende gaaf.

5. Zeldzaamheid

a. weinig voorkomend op lokaal, gemeentelijk niveau;
b. weinig voorkomend op regionaal en provinciaal niveau;
c. weinig voorkomend op landelijk niveau.

Wanneer één of meerdere van de eerste drie criteria van toepassing zijn, wordt het object nader beschreven en gedocumenteerd. Voor verdere selectie worden daarbij ook de criteria "gaafheid" en "zeldzaamheid" betrokken.
Alle vijf criteria met hun sub-criteria worden volgens een vijfpunts-waarderingsschaal afgewerkt (zie inventarisatieformulier). De waardering per criterium loopt van zeer groot (1), groot (2), redelijk (3), weinig (4) naar geen (5). Op deze wijze wordt grafisch inzicht gegeven waar en in welke mate een object van cultuurhistorisch belang is.
Het waarom komt tot uitdrukking in de beschrijving en motivering.
Als conclusie wordt op grond van de uitgesplitste criteria de objecten gekwalificeerd in een drietal categorieën, waaraan een gedifferentieerd monumentenbeleid gekoppeld kan worden;

categorie 1: zeer waardevol, potentieel gemeentelijk en mogelijk ook rijksmonument;
categorie 2: waardevol, potentieel aanvullend gemeentelijk monument;
categorie 3: redelijk waardevol, signaallijst voor bijvoorbeeld het welstandstoezicht.

Van de in totaal 359 objecten zijn er 117 in categorie 1 geselecteerd, 195 in categorie 2 en 47 in categorie 3.

Hoe is beschreven en gedocumenteerd

Uitgangspunt bij het inventarisatie-formulier is om op een systematische wijze een duidelijk zicht te krijgen op de waarde en betekenis van het object, wat het voorstelt, hoe is het gesitueerd, in welke staat het verkeert en wat de bestemming was en nu is.
Het inventarisatie-formulier bestaat uit een tekstblad en een afbeeldingenblad.
Het testblad bevat administratieve gegevens (objectnummer, naam inventarisator, datum opname, negatiefnummer), beheersgegevens (gemeente, plaats, adres, naam, kad. aard, eigendom, gebruik, historische gegevens (bouwdatum, ontwerpper, opdrachtgevers, verbouwingen, literatuur en bronnen), een beschrijving van het object en een waardering zowel in woord als grafisch weergegeven.
Ten slotte nog een concluderende rubriek (categorie-indeling, in waardevol gebied en de beschermingsstatus).
Het afbeeldingsblad bevat één of meerdere foto's en een situatiekaartje voor de exacte ligging en omvang van het object.
Bij complexe objecten worden ten aanzien van zowel de afbeeldingen als de tekst (literatuur, historie, aanvullende beschrijving en dergelijke) extra bijlagen geleverd.

Gemeentelijke monumentenbeleid

Op basis van de boven omschreven inventarisatie kan voor het ontwikkelen van een monumentenbeleid de volgende leidraad gehanteerd worden:

1. Monumentenverordening en -lijst

   - categorie 1 objecten en eventuele aanvullinge categorie 2 objecten op gemeentelijke monumentenlijst of categorie 1 objecten en aanvullingen categorie 2 objecten die zich een waardevol gebied bevinden en eventuele aanvulling onder categorie 1 objecten;
   - voordracht van selectie categorie 1 objecten voor de rijksmonumentenlijst;
   - subsidieregeling op basis van onderhoudssituatie en behoeftepeiling eigenaars;
   - instelling monumentencommissie van deskundigen.

2. Woningwet (welstandstoezicht)

   - verzwaard welstandtoezicht in waardevolle gebieden (toekomstige "gevoelige gebieden");
   - categorie 1, 2 en 3 objecten als signaleringslijst bij welstandstoetsing en binnen gemeentelijk apparaat.

3. Wet op de Ruimtelijke Ordening

   - opname in bestemmingsplannen (toelichting en regelingen), met name in relatie tot waardevolle gebieden.

4. Voorlichting

   - publicatie van de inventarisatie (provincie Utrecht is voornemens om in samenwerking met de gemeenten een provinciale monumentenreeks in boekvorm te starten);
   - excursies, tentoonstellingen, diaprogramma's en dergelijke;
   - voorlichting eigenaren/bewoners.

I Historische ontwikkeling gemeente Soest

1. Inleiding

Soest is een uitgestrekte gemeente van 46 km² met ruim 40.000 inwoners en ligt in het noordoostelijk deel van de provincie Utrecht. In het noorden grenst zij aan Hoogland, in het oosten aan Amersfoort, in het zuiden en zuidoosten aan Zeist en in het noodwesten aan Baarn. De grens met Hoogland wordt gevormd door de rivier de Eem. De overige grenzen worden niet door een dergelijk natuurlijk gegeven bepaald, maar bestaan - op ondergeschikte wijzigingen na - al sinds de latere Middeleeuwen. De grens met Baarn en Zeist (tussen Biltseweg-Dolderseweg) werd eind 14e eeuw vastgesteld toen met begon met de ontginning van het Soester- en Heserveen.(1) De resterende grens met Zeist en de grens met Amersfoort was door de vage afbakening op de nog woeste en gemeenschappelijke heidegrond een eeuwig twistpunt. (2) Pas toen in 1816 Soest officieel een gemeente werd, kregen die grenzen hun vaste ligging. De enige belangrijke wijziging daarvan vond in 1940 plaats, toen Amersfoort hun buurtschap Isselt annexeerde.

De naam Soest wordt voor het eerst vermeld in een oorkonde van 1028, naar onze jaartelling 1029. (3) De schrijfwijze van Soest was in die tijd anders: Sous, Zoys, Soys of Zoes. Een plausibele verklaring voor de naam die overigens ook in Duitsland voorkomt is nog niet gegeven. Men beschouwd de naam Soest van vóór-germaanse afkomst. (4)
Het oorspronkelijke Soest wordt gevormd door de bebouwing rond de oude kerk en langs het Kerkpad. Het was een aantrekkelijke vestigingsplek als overgang tussen de graslanden van de Eem en de hogere landbouwgrond, de Soester Eng. Rond dit ovaalvormige oude bouwland ontstond er in de loop der tijd enige bebouwing in de buurtschappen Soestdijk, Het Hart, Den Eng, De Bunt, Hees en De Birkt.
Het huidige Soest, dat zich pas na 1920 sterk heeft ontwikkeld, bestaat uit de delen Soestdijk, Soest en Soest-Zuid, aaneengeregen langs de spoorlijn Utrecht-Baarn met ieder zijn eigen station. Aan de andere zijde van de gedeeltelijk bebouwde Eng bevindt zich het nog landelijke buurtschap Hees en de na-oorlogse wijken Overhees, Smitsveen en Klaarwater, als ook een industriegebied. De gemeente Soest bezit ten noordoosten van de bebouwing weilanden, doorsneden door de spoorlijn Amersfoort-Baarn, ten zuidwesten het Soesterveen en de bossen van Pijnenburg en ten zuiden, tot aan de spoorlijn Utrecht-Amersfoort, de Lange en Korte Duinen omzoomd door bossen.
Aan de spoorlijn ligt het kleine buurtschap Soestduinen, aangelegd rond het gelijknamige station. Ten zuiden van deze spoorlijn ligt het landgoed De Paltz, het vliegveld Soesterberg en aan de andere zijde van de Van Weerden Poelmanlaan een groot bos- en heidegebied (Vlasakkers, Stompert) van het Waterleiding Bedrijf Midden Nederland.

Na de aanleg van de Amersfoortsestraat in 1652 ontstond rond een uitspanning het gehucht Den Berch. Deze naam werd in 1837 gewijzigd in Soesterberg. Na de aanleg van het vliegveld in 1911 is het huidige Soesterberg ontstaan op de oude vakkenverkaveling uit de 17e eeuw.

2. Bomengesteldheid

Soest ligt op het overgangsgebied van de Utrechtse Heuvelrug en het la-

gere Eemland. De Utrechtse Heuvelrug is samen met het Gooi zo'n 200.000 jaar geleden gevormd als stuwwallenstelsel tijdens de derde ijstijd, het Saalien. In die periode bedekte het landijs geheel Noord Nederland tot ongeveer de lijn Haarlem-Nijmegen. De Soester Eng ontstond als een opvallende, geïsoleerde hoogte tussen de twee andere uitgestrekte stuwwallen van het Gooi en de Heuvelrug. Tussen de derde en vierde ijstijd steeg het zeewater en werd in de Eemsvallei een dikke kleilaag afgezet. Na de laatste ijstijd werden op deze lagen door de wind stuifzand pakketten afgezet. Langs de P. van de Bremerweg nabij de spoorwegovergang bevindt zich een dergelijke dekzandrug. Zo'n 10.000 jaar geleden komt veenvorming op gang in de gebieden waar de afwatering stagneert. Rond de Soestereng is dit volop het geval. Een fraai voorbeeld van dit hoogveen is het Soesterveen. Ook rond Soestdijk en de polder Middelwijk ontstaat veen. Het Eemlandseveen wordt vervolgens overspoeld door rivier- en zeewater in nattere perioden. Het veen is dan ook afgedekt met een kleilaag.
Het geologische landschap van Soest kunnen we als volgt samenvatten:
- Een dekzandzone, meer of minder hoog, tussen de stuwwallen;
- Een hoogveengebied, geïsoleerd achter de Soestereng, het Soesterveen;
- Een veen- en kleigebied in Eemland, de polders Middelwijk en Langeindsche Maten.

3. Vroegste bewoning

De vroegste bewoning dateert van 13.000 jaar geleden, toen het klimaat milder werd en er oerossen, bizons en vooral rendieren kwamen.
In Soest moeten er op de grens tussen het Soesterveen en de omringende zandgronden rendierjagers hebben rond gezworven. Deze zogenaamde Hamburgerrendiercultuur uit de oude Steentijd (Paleolithicum) verdween nadat hun belangrijkste jachtwild, het rendier, zich naar het noorden terugtrok. Ook een kolossale bos- en heidebrand, ongeveer 12000 j. v. Chr. die in Soest nog herkenbaar is aan de houtskool houdende laag in het zand, kan tot deze ontvolking hebben bijgedragen. Tijdens de Midden-Steentijd (Mesolithicum) tussen 8000-5300 v. Chr. raakt de streek weer bevolkt. Men leefde voornamelijk van klein wild. De vuurstenen werktuigjes zijn dan ook aanzienlijk kleiner dan die van hun voorgangers. In de Soesterduinen zijn tientallen vuursteen-ateliers ontdekt, waar de mesolitische jager zijn gereedschap maakte. (5) Tijdens de jonge Steentijd (Neolithicum) tussen 5300-2100 v. Chr. kwamen landbouw en veeteelt op. Karakteristiek voor deze periode zijn bepaalde soorten aardewerk en de vaak prachtig glad gepolijste stenen bijlen en strijdhamers. Belangrijke nog zichtbare sporen uit deze periode zijn de grafheuvels, aarden heuvels die over het graf van een dode werden geworpen. Het gebruik de doden onder of in grafheuvels bij te zetten kwam aan het eind van het Neolithicum op en hield tot ver in de Bronstijd (2100-700 v. Chr.) stand. Wel maakte in de loop van deze periode skeletbegraving plaats voor crematiebijzetting.
In de gemeente Soest bevinden zich drie grafheuvels die ingevolge de Monumentenwet beschermd zijn: het zogenaamd Engerbergje op de Soestereng, een grafheuvel in het Monnikenbos en twee vermoedelijke grafheuvels in de Korte Duinen . (6) Weinig bekend is er van de IJzertijd en de Romeinsetijd. De geschiedenis begint aarzelend in de Karolingische tijd, toen er permanente landbouwbedrijven ontstonden.

ULTRAIECTUM Dominium, 1616, Petrus Koerius

4. Soest als middeleeuwse nederzetting

In 1028 schonk Bisschop Anfridus 14 hoeven 7 gelegen tussen de "villas Heze et Zoys" met bijbehorende horigen aan het toen pas gestichte Benediktijnerklooster op de Hohorst bij Amersfoort (Heiligenberg). Dit klooster werd in 1054 naar Utrecht verplaatst en stond sindsdien als Paulusabdij bekend. Behalve deze 14 hoeven had Soest nog 7 hoeven, die tot 1280 in bezit waren van de abdij Elten. Nadien kwamen 3 hoeven in het bezit van de heer van Abcoude en 4 in het bezit van de Graaf van Holland. Mogelijk duidt de herberg "De drie Ringen" op de verbondenheid van Soest met deze drie eigenaren.
Oorspronkelijk moeten de in totaal 21 hoeven van Soest aan eenzelfde hof onderhorig zijn geweest. Het begrip "villa" duidt op de aanwezigheid van een hof, het economische, sociale en juridische centrum van de hoeven. Het hofstelsel is een organisatievorm die in Frankrijk in de Merovingische tijd op kwam en zijn grootste bloei beleefde in de Karolingische tijd. Ook in het Nedersticht werd dit hofstelsel doorgevoerd. Het hof van Soest moet al vóór het jaar 1000 hebben bestaan totdat Soest in de 14e eeuw een parochie werd.

4.1 Flank-esdorp

Het hof van Soest lag vrijwel zeker in de Kerkbuurt, een kleine dorpskom rondom de kruising van doorgaande wegen bij de Oude Kerk. De aan het Kerkpad wonende horige boeren konden zo rechtstreeks naar het hof en de kerk lopen.
De plaats van het hof en de boerderijen is bijzonder gunstig gekozen en men vermoedt dat het hier gaat om een planmatige aanleg, daterend van vóór het jaar 1000. Een flank-esdorp op de grens van de bouwlanden (Soester Eng) en het hooi- en weideland (Eempolder) ter hoogte van twee westwaartse bochten in de Eem als kortste verbindingen met de voor transport belangrijke rivier de Eem (Grote en Kleine Melm). (8)
De agrarische bebouwing (de 21 hoeven?) strekte zich langs de rand van de Eng uit, waarbij de boerderijen met hun achterzijde (bedrijfsgedeelte) aan de gemeenschappelijke brink lagen. In 1557 werd melding gemaakt van de brink, gelegen "tusschen die twe Baeren-wegen" (9), dat wil zeggen ongeveer tussen de huidige Brinkweg en de weg Baarn-Amersfoort. In het noorden komen beide wegen onder een scherpe hoek samen (Lange Eind), in het zuiden staat de Eemstraat onder een rechte hoek op beide wegen (Lange Eind).

De brink was tot begin 19e eeuw een gemeenschappelijke bedrijfsruimte, en moet een open grasvlakte geweest zijn, waar alleen boomgroei bij de boerderijen werd toegelaten. Op de kadastrale minuut uit 1834 is deze situatie nog duidelijk te zien. Over deze brink liep de Brinkweg, toen niet meer dan een zandpad.
Het gedeelte waar de boerderijen lagen tot aan de Eng (rijksweg), werd doorsneden door paden, die vanaf de huizen toegang gaven tot de enggronden. Dit gedeelte schijnt in de middeleeuwen gebruikt te zijn voor het optassen van graan- en hooimijten en voor de opslag van turf. Ook werd in beperkte mate toestemming gegeven voor het steken van plaggen voor dakbedekking.
Een tweede brink heeft gelegen lang de Ferd. Huycklaan, rond 1910 nog Brinkweg genoemd. Deze brink is mogelijk van wat latere datum en strekte zich uit van de P. van de Bremerweg (de oude weg naar Amersfoort),

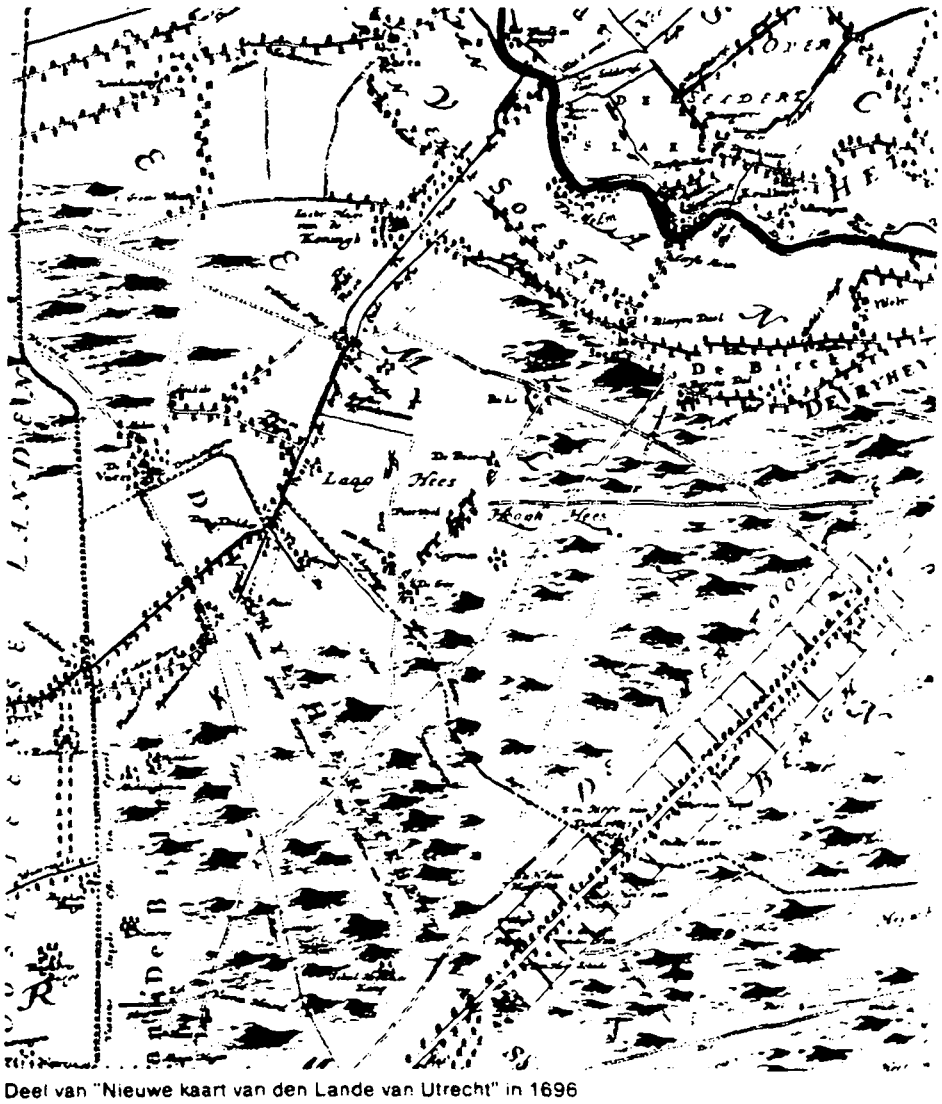

Deel van "Nieuwe kaart van den Lande van Utrecht" in 1696
verschenen bij Nicolaas Vosscher te Amsterdam en samengesteld door de Roy

waar tot de 15e eeuw het klooster Mariënburgh (10) lag, tot aan de Birkstraat, de tweede oude weg naar Amersfoort. Eind 18e eeuw resteerde nog slechts een ruïne. Het uit de vroege middeleeuwen daterende en nog steeds bestaande Groot Gaesbercker Gilde werd naar deze edelman genoemd. (11)

4.2 Soester Eng

Het flank-esdorp Soest lag met de beide brinken aansluitend langs de ovaal-vormige Eng, het bouwland van het dorp sinds de vroege middeleeuwen. Men verbouwde er in de 15e eeuw haver, gerst, rogge en boekweit. Later kwam ook de knollenteelt in zwang. Deze Soester knollen vonden niet alleen als veevoer maar ook als menselijk voedsel grote waardering. (12)
De eng werd jaarlijks bemest met schapenmest vermengd met heideplaggen uit de schaapskooi. In 1872 stonden er nog 10 schaapskooien op de Eng.

De verkaveling van de eng vond al in de vroege middeleeuwen plaats. Tegenover de boerenerven aan het Kerkepad werd mogelijk bij de stichting van het hof te Soest aan elk van de horige hoeven een brede strook grond op de eng toegewezen. De paden die de boerderijen met de eng verbinden bevestigen deze veronderstelling. De oorspronkelijk brede stroken op de eng zijn op den duur in kleinere percelen uiteengevallen maar de hoofdrichting (ZW-NO) is intact gebleven. Deze richting was voor de afwatering op het glooiende terrein het meest geschikt. Waarschijnlijk om dezelfde reden liggen de percelen in het zuidoosten dwars op de overige percelen. Een al te grote versnippering van de percelen werd voorkomen door het voor de horige boeren geldende erfrecht, waarin werd bepaald, dat de hoeven onverdeeld op de erfgenamen moesten overgaan. Opvallend is dat tussen de percelen geen duidelijke afscheiding aanwezig was.

In lengterichting over de eng liep de de Barenwech als oude heerweg tussen Amersfoort en Amsterdam. Later werd deze de Molenweg genoemd en thans verdeeld in Kolonieweg, Molenweg, Soester Engweg en Julianalaan. Van hieruit werd aansluiting verkregen op de "driften" naar de heidevelden in het zuiden. De Kolonieweg, de enige nog oorspronkelijke holleweg, heette vroeger Schaapsweg. Het Driftje herinnert nog aan de oude situatie.
De dwarsverbindingen over de eng liepen vanaf de boerderijen aan het Kerkpad tot de oude heerweg: de huidige Molenstraat naar de molen "De Windhond" (13), de Prins Bernardlaan, oorspronkelijk de Teuts Holleweg genaamd, die deel uitmaakte van een turfweg bestemd voor turftransport uit het Soesterveen naar de Grote Melm aan de Eem en de Dalweg.
Een nog intact gelaten secundaire verbinding tussen de huizen aan de Nieuweweg (Weg achter den Engh) en de oude kerk is de Veldweg (14)-Enghenbergsteeg rond de gelijknamige grafheuvel.
Tot slot nog een ander oud weggetje dat liep vanaf het buurtschap den Eng (Nieuweweg) naar een stuk veldakker waar een schaapskooi stond, de Heetakkerweg (heideakker), sinds 1927 Verlengde Talmalaan.

4.3 De graslanden tussen Soest en Eem

De laaggelegen gronden van de Eemvallei, het gebied ten noorden van de Birkstraat en ten noordoosten van de Soester bebouwing tot aan de Eem, moeten eertijds regelmatig overstroomd zijn geweest, zodat hooi-winning

het voornaamste rendement gaf. In de 14e eeuw bezat de bisschop een gedeelte ervan, dat als "hoyemade" werd aangeduid. In die tijd werd het hooi naar Utrecht en naar het kasteel Stoutenburg gebracht. Door gebrek aan voldoende transportmiddelen werden hooischelven op het westelijk deel van de brink geplaatst. (15)
Het is ons niet bekend wanneer dit gebied in strookvormige kavels is verdeeld. In 1378 werd de bezitting van de bisschop aan één persoon in tijns uitgegeven, terwijl de vóór- en naweide aan twee afzonderlijke personen was verpacht. In 1379 waren er twee pachters zowel van de voorweide, die in maart inging, als van de naweide hetgeen op een splitsing van het perceel wijst. De pachters namen resp. "den enen camp" en "den anderen camp" in gebruik.
De verkaveling van het gebied moet hebben plaatsgevonden vanaf het overgangsgebied naar de hogere zandgronden, waar ook de boerderijen gebouwd konden worden: vanuit de Birkstraat in noordelijke richting (polder De Birkt=berkenbos), vanuit de Ferd. Huycklaan in oostelijke richting en vanuit de Brink in noordoostelijke richting. Het noordelijke deel is een veenontginning, die hierna wordt behandeld. Daar de graslanden te ver van de boerderijen lagen, konden zij alleen als hooiland gebruikt worden.

Voor de infrastructuur bestonden er - behalve de Eem - de volgende wegen in dit gebied.
De oudste verbindingsweg tussen Amersfoort en Soest werd gevormd door de Peter v.d. Bremerweg. Eeuwen lang heeft deze weg de Neerweg geheten, omdat zij, beginnend achter de N.H.-kerk, naar beneden afliep in de richting Amersfoort en als een laag gelegen weg door de Lage Birkt liep in tegenstelling tot de hoger gelegen weg, de "Hoge Birksche Weg", de huidige Birkstraat.
Behalve "Neerweg", werd deze verbindingsweg ook wel de "Zwarteweg" genoemd naar de kleur van de weg, daar de grond ter plaatse veen-achtig was. Ongeveer halverwege maakt de weg een scherpe knik. Mogelijk moest men hier uitwijken voor een oude afwateringsbeek naar de Eem. Deze oorspronkelijke kronkelige beek vormden samen met de Eemweg de begrenzing van een stuk land, dat een veel onregelmatiger verkaveling bezit dan de overige landen. Het waarom en wanneer van deze verkaveling is niet bekend.
Via de P. v.d. Bremerweg werd in Amersfoort het vee verhandeld en de landbouwproducten verkocht. Daar haalde men het bier, wanneer de plaatselijke brouwerij "De Posthoorn" bij de kerk niet in het dagelijke gebruik kon voorzien.
De andere, nagenoeg even belangrijke verbinding met Amersfoort was de al genoemde Birkstraat. Behalve boerderijen werd aan deze weg het klooster Mariënhof gebouwd en de hofstede "Hofslot" tegenover de Hofslotersteeg.
Het gebied bezit twee oude hooiwegen. De eerste wordt nog steeds Hooiweg genoemd en vormt de zijweg van de P. v.d. Bremerweg. In 1486 komt deze weg al voor als "Hooiwech". De tweede hooiweg die in 1598 werd aangeduid als "den achteren Hooywech" (16) bestaat uit de Grote Melmweg-Maatweg-Weg in de Maten, waar hij zich verliest in het grasland.
Tot slot nog twee andere oude wegen: de reeds genoemde Grote Melmweg naar de Oude of Grote Melm als zijweg van de tweede hooiweg en de Eemweg naar de Kleine Melm, beiden een laad- en losplaats aan de Eem.

De rivier de Eem (17) heeft vanaf de middeleeuwen een belangrijke functie in het vrachtvervoer vervuld. Omstreeks de 14e eeuw begon dit met vervoer van turf naar Holland. De aanvoer vond plaats via de Oude Gracht (1239) naar de Grote Melm en later via de noordelijke gelegen Praamgracht (1398).
De Veluwse beken brachten echter veel zand in de Eem, dat vooral in de beneden loop bij Amersfoort bezonk. De zeeschepen konden niet verder dan de Grote Melm komen. Van hier moest men overladen op kleinere schepen naar Amersfoort. Ingevolge een decreet van Karel V uit 1559 moest de Eem tussen de Grote Melm en de Koppelpoort te Amersfoort uitgediept worden. Totaal 143 gravers werden aan het werk gezet, waarvan er 10 door Soest geleverd moesten worden. Ondanks allerlei maatregelen bleef de verzanding tot in de 20e eeuw problemen geven. Zowel de Grote als de Kleine Melm waren door verzanding hoger gelegen doorwaadbare plaatsen aan de Eem. In de 17e eeuw kreeg de Kleine Melm meer betekenis. Door toenemende verzanding werd de Grote Melm minder aantrekkelijk. De Kleine Melm lag gunstiger als nieuwe laad- en loskade. Bovendien kreeg de Kleine Melm als overzetveer tussen Hoogland en Soest meer betekenis door dat veel kooplieden, marskramers en divers gespuis Amersfoort meden én via Hoogland en Soest de route naar Utrecht namen.
Op de Nieuwe of Kleine Melm werd in 1681 een veerhuis annex herberg gebouwd met financiële steun van juffrouw J.V. Batholotti uit Amsterdam, die 's zomers verblijf hield op haar buiten Heuvel-en-Daal te Soest. Het veerhuis staat er nog steeds.
Vanaf de Grote Melm in noordelijke richting lag in de 16e eeuw een "Kalkwech". Er stonden in die tijd nabij de rivier een aantal kalkovens waar kalk werd geblust. Nog steeds staan er bij de boerderij op de Grote Melm twee zogenaamde lesschuren, waarin vroeger werd geblust of gelest. De kalkbranderij was na 1852 afgelopen. Een andere niet onbelangrijke industrie langs de Eem was de glasblazerij, die zich in 1732 te Isselt vestigde. Deze glasblazerij (flessen), de "Glashut" genaamd, stond op het gebied dat nu tot Amersfoort behoort en sinds het begin van de 19e eeuw is verdwenen. (18) Voor het scheepvaartvervoer werd al reeds vroeg gebruik gemaakt van een jaagpad langs de Eem , dat reeds in 1613 tussen Amersfoort en de Grote Melm werd doorgetrokken tot de Zuiderzee. In de jaren 30 werd de laatste rolpaal tussen de Grote en de Kleine Melm afgebroken. Thans is het jaagpad als voetpad afgesloten.

4.4 De veenontginningen van Soestdijk en Soesterveen(19)

De veenontginning bij Soest had een geheel ander verloop dan in de grote aaneengesloten veengebieden van Holland, westelijk Utrecht en de venen tot ten oosten van de Vecht. De systematische groepsgewijze ontginningen met een indeling in stroken van gelijke breedte kennen we hier niet. Dit had te maken met de kleinere veencomplexen te midden van de zandige Utrechtse heuvels en met het feit dat de gronden behoorden tot hoven van hofhorige hoeven en soms tot het vrije eigen van een voornaam heer, zoals het goed De Eult onder Baarn. Deze omstandigheden moeten vertragend hebben gewerkt op de ontginningen.

Het veen op de grens Soest en Baarn

Oorspronkelijk vormde het veen aan de overzijde van de tegenwoordige grens tussen Baarn en Soest met het veen van Laag Hees, het Soesterveen en het veen bij Soestdijk één geheel. Een eerste scheiding ontstond

rond 1239, toen het kapittel van St. Jan te Utrecht de Oude Gracht liet graven. Deze liep van de aan dit kapittel behorende veen bij de (Lage)-Vuursche via Soest naar de Eem, waar bij de Grote Melm het turf ingescheept kon worden.
Langs deze wetering lag de oudste en ca 5 km lange veenontginning (½ km breed), deel uitmakend van het goed De Eult, een "edel eigen" van een zekere Odde Stael. In 1350 werd De Eult gesplitst in een noordelijk en zuidelijk deel en omgezet in een leenverhouding ten opzichte van de bisschop. In de 15e eeuw was de brede veenstrook gesplitst in smallere stroken. Een andere splitsing vond eind 14e eeuw plaats door de aanleg van de Soestdijk, een verhoogde weg door het veen.
Het park achter paleis Soestdijk maakte eertijds voor een groot gedeelte deel uit van de oorspronkelijke brede veenstrook van De Eult. Van de lange smalle stroken, waarin dit veen in de lengte werd opgedeeld, zijn op oude topografische kaarten nog resten herkenbaar langs de zuidzijde van de Soestdijkerstraatweg, waar deze langs het park van het paleis loopt, als ook ten zuiden van de Koningslaan. Voor de exploitatie van het veen zal de indeling in kilometers lange stroken hoogst onpraktisch zijn geweest. In 1424 werd dan ook dwars op de oude een nieuwe verkaveling gelegd op aandrang van degenen die hier geërfd waren. Vermoedelijk gaf de aanleg van de Praamgracht in 1398 de stoot tot de herverkaveling van het veen en een stelselmatiger exploitatie.
Door de nieuwe verkaveling ten noorden van de Oude Gracht bleef er in de westhoek een drie-hoekig terrein over, dat overeenkomt met het terrein van het huidige landgoed Pijnenburg aan de Soestdijkerstraatweg.

Soestdijk

Tussen de Soester Eng en de zandgronden van Baarn lag een wigvormig stuk veen, dat zich van de Eem westwaarts uitstrekte tot aan de heidegronden van 't Hart. Voor het verkeer tussen Soest en Baarn moet dit veen een hindernis hebben gevormd, vooral in regenachtige perioden.
Eind 14e eeuw was dit gehele stuk veen in bezit van de bisschop. Op 12 september 1378 gaat de rentmeester naar Soest om namens de bisschop aan het dorpsbestuur opdracht te geven de "Zoesdijkc" voor zover deze binnen het rechtsgebied van Soest lag, op te maken "alsoe dat men (er) te winter riden ende gaen mocht". Ook Baarn kreeg een dergelijke boodschap. De Zoesdijc" wordt door de rentmeester ook "mijns heren dijc", de dijk van de bisschop, genoemd. Ongetwijfeld was het de bisschop die waarschijnlijk kort voor 1378 de dijk door zijn veengebied had laten aanleggen als droge doorgangsweg naar het Huis ter Eem, onder andere om zich daar in te schepen naar Overijssel.
De Soest-dijk was dus geen waterkerende dijk maar een doorgangsdijk.

Het veen bij de Soest-dijk wordt in de rekening van 1378/79 nog "een wilt veen" genoemd. Het was dus nog niet in exploitatie genomen. Aan deze toestand kwam echter spoedig een einde. Op 15 april 1379 werd de grens tussen Soest en Baarn bepaald en konden de turfgravers ten westen en ten oosten van de Soest-dijk aan de slag.
Evenwijdig aan de dijk werd het turf uit een drietal sloten van ruim 200 m lang gewonnen, uitsluitend ten behoeve van de bisschop. Wagens uit Soest maar ook uit Zeist vervoerden het turf om tijdelijk op te slaan "aen den berch (schuur) op 't hoghe op ten brenc (brink) bij 's Kupers" te Soest. In de winter zou het turf naar Utrecht en elders, waar bisschoppelijke verblijven waren, afgevoerd worden.

Begin 15e eeuw kwam door oorlogsomstandigheden de veenontginning bij Soestdijk tot stilstand. Na omstreeks 1430 ging de bisschop het veen verpachten. Zonder twijfel ontstond ten gevolge daarvan de indeling in evenwijdige, ongeveer noord-zuid gerichte stroken. Eerst na de verpachting, toen de ontginning op ruimer schaal gebeurde, zullen zich mensen bij het veen van Soestdijk hebben gevestigd.
Het betreffende stuk veen wordt begrensd door de huidige Jachthuislaan, waarlangs de Oude Gracht liep, en de Koninginnelaan. Deze laan heette oorspronkelijk de Veenhuizerstraat naar Veenhuis, dat stond op de plaats van het huidige Eikenhorst en waar de turf werd overgeladen in pramen voor vervoer naar de Grote Melm. Aan de Jachthuislaan ligt de boerderij "De Hoefslag", waarvan de naam nog duidt op de oude verkaveling ("verhoefslaagd").
Om het turf per schip af te kunnen voeren werd de "Torfwech" of "den Ouden Soestertorfwech" aangelegd. het was de oudste turfweg van Soest, die bestond uit de huidige Noordweg en de Maatweg en liep vandaar naar de Grote Melm waar het turf werd verscheept naar Amsterdam.

Het Soesterveen

In tegenstelling tot het veen bij de Soestdijk behoorde het Soesterveen ten zuidwesten van de Eng gelegen, tot de meentgronden, waarop gemeenschappelijke gebruiksrechten werden uitgeoefend. Het vormde eertijds een deel van de horige hoeven van Soest.
Al in de 14e eeuw was een begin gemaakt met de veenontginning in de nabijheid van de eng. Als stimulans werkte daarbij de in 1239 gegraven waterweg voor turfvervoer langs de Baarnse zijde van dit veen. Naar aanleiding daarvan kwam ook de Oude Gracht tot stand, die thans nog als smalle sloot van Soestdijk oostwaarts loopt, met een duiker de Stadhouderslaan kruist en uitmondt in de Eem bij de Grote Melm.
Op het eind van de 14e eeuw voldeed de Oude Gracht niet meer, mede doordat de Soestdijk was aangelegd, die vrije doorvaart ernstig belemmerde. In 1398 gaf bisschop Frederik van Blankenheim vergunning voor een nieuwe waterweg naar de Eem. Het schijnt die tijd een werk van formaat geweest te zijn: gracht van minstens 5 meter breed met kaden aan weerszijden en daarbuiten sloten van 2,5 meter breed. Er mochten een onbeperkt aantal sluisjes worden geplaatst en er moesten deugdelijke houten of stenen bruggen (Soestdijk) aangelegd worden. De nieuwe turfvaart werd gegraven om de toestand in "onser kercken ende ondersaten venen" in het gezicht van Soest "Affter Zoes enghe" te verbeteren.
De nieuwe gracht kreeg later de naam Praamgracht, naar praam=turfschuit.

De bisschop gaf in 1398 ook de opdracht dat ieder de Veensloot "neven sijn veen" op de nodige breedte en diepte moest houden, zodat men daar kon varen en keren.
De reeds bestaande Veensloot doorsnijdt het Soesterveen op enige afstand van de Eng in de richting ZO-NW. Bij 't Hart moet deze zich hebben verenigd met de Oude Gracht van 1239.
Deze Veensloot vormde waarschijnlijk de voorlopige grens voor de exploitatie van het Soesterveen en vervulde niet alleen een functie voor de ontwatering van het veen, maar ook voor de afvoer van turf uit de eerste ontginning van het Soesterveen.

Direct na de aanleg van de Praamgracht werd in 1399 door de St. Paulusabdij een begin gemaakt met de verkaveling van het Hezer- en Soesterveen,

waarbij de grens tussen Soest en Hees werd vastgesteld. Deze venen werden in 12 hoeven verdeeld. Hiervan lagen er 6 "tot Zoest waert" en 6 "te Hezer waert". Als scheiding tussen Soest en Hees werd de Wieksloot (Wijck=afwateringskanaal), de huidige Wieksloterweg, gegraven.
Het Soesterveen, dat in 1399 werd uitgegeven in lange stroken van de "Gemene Weg" tot de Praamgracht, parallel lopend aan de verkaveling van het Hezerveen, werd in 1424 herverkaveld, dwars op de oude verkaveling om een betere ontginning mogelijk te maken.
Om onduidelijke redenen werd de ontginning pas ruim een eeuw later ter hand genomen.
In de tweede helft van de 15e eeuw was de vervening zover voortgeschreden, dat men de gedeelten in de nabijheid van de Soester Eng in cultuurland omzette en er ook huizen ging bouwen. Hoewel dit op de meentgronden niet was toegestaan, ontstond er toch een eerste begin van de buurt De Eng als randnederzetting langs het oude bouwland.
De verder van de Eng gelegen gedeelten van het Soesterveen werden pas rond het midden van de 16e eeuw in gebruik genomen. In 1553 stelde de abt van de St. Paulusabdij vast, dat "deze landen geheel woest ende onbescheyden liggende waren". In dat jaar werden er opmetingen gedaan en "scheygruppelen" gegraven, het begin van de individuele ingebruikname van het woeste veen. Het zal nog geruime tijd hebben geduurd voordat de ontginning de achtergrens bij de huidige Wieksloterweg bereikte.
In de 19e eeuw zien we dit gebied als een moerassig, stuk vergraven terrein met talloze kleine plassen. Eind 19e eeuw wordt de minder goede grond in het Soesterveen verkocht. Er ontstaan dan vele kleine kavels met keuterboerderijtjes. Thans is het gebied tussen de Koningsweg, ongeveer de plaats van de oude Veensloot, en de Wieksloterweg gedeeltelijk bebouwd (Overhees) en laat het stratenpatroon en de verkaveling nog de oude stroken in de eng zien. Een aantal namen duiden nog op de oude situatie: Veenpad, Veenzoom en de Eigendomstraat, genoemd naar de Soester Eigendommen, een reeks ontgonnen grondstroken aan de rand van het Soesterveen en in particulier eigendom, Kostverlorenweg (ondanks werken weinig kost), Klaarwaterweg (wateroverlast) Vaarderhoogtweg (vaar=afvoeren veenpad).
Als transportweg voor het turf in het Soesterveen werd een tweede turfweg aangelegd, de huidige Waldeck Pyrmontlaan, die via de Holle Weg (Prins Bernardlaan) naar de Grote Melm liep. In de andere richting liep deze over de huidige Vrijheidsweg, ongeveer over de Bovenstrick en vervolgde zijn weg door het huidige landgoed Pijnenburg van de nog steeds bestaande Turfweg, via de Zoom, richting Zeist.

4.5 Hees

Hees vormt een lastig traceerbaar, maar interessant onderdeel van Soest. De naam Hees (=bosbegroeiing) treft men op oude kaarten aan ten oosten van de gemeentegrens met Zeist. Sedert 1951 is deze naam abusievelijk verhuisd naar het zuidoostelijk deel van de Wieksloterweg.
Hees komt al eerder voor dan Soest, namelijk in 838, en moet toen een door bisschoppelijke horigen bewoond oord zijn geweest.(20) In de 11e eeuw wordt Hees, evenals Soest, een "villa" genoemd, toen de bisschop 14 horige hoeven "inter villas Heze et Zoys" aan de St. Paulusabdij schonk.
In 1308 komt Hees weer ter sprake. De bisschop gaf toen in de huidige gemeente Zeist 8 hoeven woeste grond in tijns uit aan het Vrouwenkloster te Oostbroek, waarschijnlijk voor ontginning. Dit ontginningsgebied

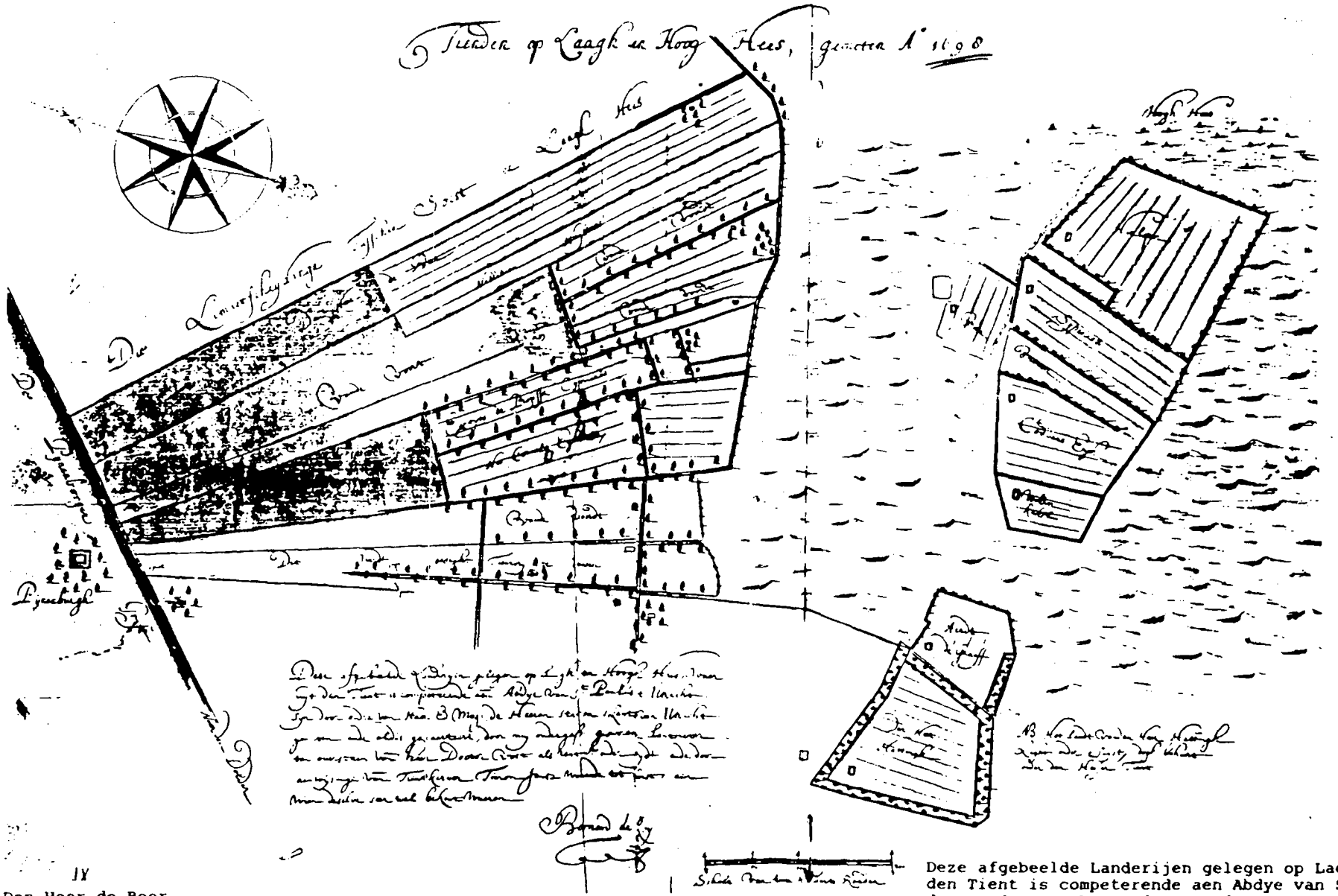

Hinlopen Sijpenesz
van Baaren
Coddens Engh
Willem Rakol
Aert de Graeff

XXII

Den Heer Hattingh
N.B. het Landt van
den heer Hatting
Leght onder Seijst
dogh behoort onder
den Heeser Tient

IX

Den Heer de Boer
Nellitien Huijberts
van de Voort
Eertijds de Professor Cyprianus
Nu Cornelis Eghberts
Van de Voordt
Dit wordt geseght Tientvrij te wesen

Deze afgebeelde Landerijen gelegen op Laegh en Hoogh Hees, waar uijt den Tient is competerende aen Abdye van St. Paulus te Utrecht, sijn door ordre van Haer Ed. Mog. de Heeren Staten s Lants van Utrecht gemeten ende aldus gecaerteert, door mij onderget. gesworen Lantmeter ten overstaen van heer Doctor Qoet als rentm. inder tijdt ende door aanwijsinge van Tientkerver Timon Jansz wonende tot Soest, aen wien deselve seer wel bekent waeren.

w.g. Bernard de Roij

is op de kaart van Bernard du Roy uit 1698 door middel van twee stippellijnen begrensd en voorzien van de volgende bijschriften: "De Ooster Nonnegroep" en de "Nonne groep Rooyende op Den Tooren van Seyst".
Op enige afstand van de oostelijke begrenzing zien we op de kaart van du Roy "Hoog Hees" en "Laag Hees" staan, van elkaar gescheiden door "De Gemene Wegh".
In Overhees (Hoog Hees) moet de nederzetting Hees gelegen hebben, die in de 11e eeuw "villa" wordt genoemd. In 1377 wordt Hees genoemd als overnachtingsplaats van voerlieden van de bisschoppelijke proviandwagens. Hees lag aan de "Gemene Wegh", de Oude Amersfoortseweg die overging in de Biltsche weg naar Utrecht. Een deel is nog in de vorm van het Hezerspoor terug te vinden. Begin 17e eeuw schijnt de nederzetting reeds te zijn verdwenen. Evenals Soest bezat ook Hees een eng. Deze wordt in 1400 vermeld in verband met een grondoverdracht van een halve hoeve "opten enghe te Heze".De eng van Hees komt nog voor op oude topografische kaarten als een duidelijk begrensd stuk heide en bosgrond ten oosten van de spoorhalte Den Dolder. De Oude Amersfoortseweg vormde de zuidelijke begrenzing ervan. Mogelijk heeft de nederzetting aan de west- of zuidwest-zijde van de eng (gemeente Zeist) hebben gelegen.
De namen Hezer eng,Grote en Kleine Eng komen in het begin van de 19e eeuw nog voor als namen van zogenaamde hofsteden, De Grote Eng ontwikkelde zich in de loop van de 19e eeuw tot het landgoed De Paltz, waarvan een gedeelte nu het vliegveld Soesterberg vormt. Deze oude bouwlanden zijn in de loop der tijd door verlaging van het grondwater en door verstuivingen onbruikbaar geworden, waardoor mogelijk ook de nederzetting Hees een "lost village" werd.

Wat betreft de veenontginning in dit gebied is 1399 een belangrijk jaar. Toen werd door de St. Paulusabdij een begin gemaakt met de ontginning van Laag Hees en reeds genoemde Soesterveen. Het gehele veengebied werd in 12 hoeven verdeeld en er werden tweemaal 6 hoeven uitgemeten: 6 "te Heze waert" en 6 "tot Zoeswaert". Het veen werd in twee gelijke helften verdeeld tussen de bewoners van Hees en die van Soest. Als grens tussen Soest en Hees werd de huidige Wieksloterweg bepaald. Als ontginningsbasis van het veen van Laag Hees moet ongetwijfeld de "Gemene Wegh", c.q. de Oude Amersfoortseweg worden beschouwd. De achtereinden van de veenstroken reikten tot aan de huidige Soestdijker straatweg, waar in 1398 de Praamgracht werd gegraven.

Tot omstreeks 1900 werd er nog veen gestoken. Harde turf kwam bij de Wieksloot vandaan, losse turf bij het Oude Grachtje.

Dit historisch overzicht is gezien de beschikbare tijd niet volledig. De 19e en met name 20ste eeuwse ontwikkelingen ontbreken.

Noten

1. W. Klein, Hees, in: Van Zoys tot Soest, tijdschrift van de "Historische Verening Soest", 5e jrg. (3) winter 1984-85, p.6-16.

2. E. Heupers, Een grensgeschil tussen Amersfoort en Soest, in: Jaarboek Oud Utrecht, 1966, p.91-98.

3. Volgens de oorkonde van 3 februari 1028 bevestigde Keizer Koenraad II het Benediktijnen klooster op de Hohorst (Heiligenberg) in het bezit van de goederen die geschonken waren door de bisschoppen Anfridus en Adelboldus:
"inter villas Heze et Zoys quatuordeum mansos cum omnibus famillis..."
E. Heupers, Beeld van Eemland, 1968, p.26.

4. Het woord "soes" zou in Twente een bronnenplek of streek in een beekdal betekenen. Volgens een andere hypothese zou de gelatineerde versie "Zuzatum", dat op zuid-zate zou wijzen, kunnen duiden op de streek ten zuiden van de Eem.
idem, p.26-32.

5. Rinke Tolman en Jean Dulieu (red.), Soest, uitgave naar aanleiding van het 12½-jarig ambtsjubileum van mr. S.P. baron Bentinck op 1 juli 1959, p.512.

6. Overzichtskaart Archeologische Monumenten in de provincie Utrecht, met toelichting, uitgave provincie Utrecht en Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Utrecht 1987.
Het Engerbergje is in 1931 door archeoloog dr. A.E. van Giffen onderzocht: "In het graf werd gevonden het silhouet van een lijk in zogenaamde hurkhouding, liggend op de rechterzijde. Er werden in het graf geen bijgaven gevonden. Het graf dateert waarschijnlijk uit het neolithicum of latere steentijdperk of, in jaren, ± 2000 voor onze tijdrekening".
E. Heupers Oude volkssagen rondom het Engerbergje
in: Neerlands Volksleven, 14e jrg., nr. 3 (1964), p.254 e.v..

7. Hoef is een oppervlaktemaat.

8. Melm of Mellem betekent droge aarde of zand. Verder worden hiermee aangeduid hooggelegen gronden en doorwaadbare plaatsen in een rivier.

9. M.K.E. Gottschalk, Historisch-geografische ontwikkelingen in Soest, in: Jaarboek Oud Utrecht, 1970, p.103-132.

10. De volgende literatuur bestaat over het klooster Mariënburg:
Dr. Tore Nyberg, Birgittinische Klostergrundungen des Mittelalters, Leiden 1965, p.195 e.v..
G. Hilhorst, Het klooster Mariënburg van de H. Birgitta, ook St. Salvators Orde genoemd te Soest, in het Archief voor de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht, 5e deel, 2e afl., Utrecht 1878, p.239 en 5e deel, 3e afl., p.325.

11. E. Heupers, De Gilden van Soest, Soest 1961.
Het Sint-Aegten Schuttersgilde is mogelijk voort gekomen uit de middel-

eeuwse heidense buurgilden, die behalve broederschap ook onderlinge hulpverlening en bescherming ten doel hadden. De naam is sinds de 15e eeuw gewijzigd in Groot Gaesbeecker Gilde naar Jacob van Gaesbeeck (1400-1459), die als heer van Abcoude 3 hoeven land in Soest bezat en die uit wroeging voor het doodslaan van zijn rond 1429 landerijen aan het Gilde zou hebben geschonken.
Het Grote Gild bezit nog altijd landerijen tussen de rivier de Eem en de Brink. Vóór 1810 werden onder meer genoemd: het grote Gildsland, de Horrelaar, het voorste Wekeland, het achterste Wekeland, de Langenhoff, het Hofje en de groete Hoef. Het jaar 1560 wordt als officiële oprichtingsdatum aangehouden.
Dat het Grote Gild - er bestond ook nog het Kleine of Sint Annagilde - is blijven bestaan is waarschijnlijk te danken aan zijn grondbezit en aan het feit dat de Soester bevolking trouw is gebleven aan de oude R.K. godsdienst.
Het ontstaan van schuttersgilden was gegrond op het recht van iedere vrije man om wapens te mogen dragen en op de plicht zichzelf en de zijnen te verdedigen. Later werden de schuttersgilden verenigingen van vermaak en oefende men zich in het schieten op de vogel of papagaai. Dit gebeurde op de "schans" nabij de Gildeboom op de hoek Lange Brinkweg-Grote Melmweg.
Rond de Gildeboom werd gedanst en in de nu verdwenen herberg "de Swaen" in de Turfsteeg (F.C. Kuyperstraat) werden de teerdagen gehouden.

12. "Soesterknollen" is al eeuwenlang een scheldwoord voor de inwoners van Soest, die voor achterlijk gezien werden. Overigens was het een lievelingsgerecht van Koning Willem I (1792-1843).
E. Heupers, Soest bij kaarslicht en tuitlamp, Den Haag 1978, p.40-46.

13. Reeds in 1583 stond in de omgeving al een molen. In 1737 werd op de hoek Molenweg-Molenstraat de korenmolen "De Windhond" gebouwd. Deze werd in 1930 gesloopt en maakte plaats voor bebouwing.

14. Tot 1911 heette de Veldweg in de volksmond "Pad naar de kerk", wat duidelijk de functie als kerkepad van de bewoners van het gehucht Den Eng aangaf.

15. M.K.E. Gottschalk, op cit., p.111-112.

16. E. Heupers, Soest in Grootvaderstijd, 1975, p.38-39.

17. De Eem is de enige rivier die zijn oorsprong heeft in ons land. Het is een regenwaterriviertje, dat begint op de Veluwe en eindigt in het huidige Eemmeer. Amersfoort heeft zijn naam te danken aan de Eem, die vroeger "Amer" heette. De Eem wordt in een akte van 8 juni 777 voor het eerst als "Hemis" vermeld.
Pieter Pijpers, die op het landgoed "Puntenburgh" richting Amersfoort heeft gewoond, wijdde een stroomdicht aan de Eem in "Eemlandsche Tempe" (Amsterdam 1803).
Zie: E. Heupers, Beeld van Eemland, 1968, p.22-23.

18. E. Heupers, Glasblazerij de Glashut te Isselt,
in: Flehite, april 1966, 4.
J.J. Bos. Het klooster Mariënburg, Overdruk uit Nederlandsche Archief

voor Kerkgeschiedenis, deel III, afl. 2, 's-Gravenhage 1904, p.195-219
E.J. Potgieter wijdde er in 1838 een gedicht aan, evenals J.F. Oltmans in zijn roman "De Schaapherder". Zie: E. Heupers, Soest in Grootvaderstijd, 1975, p.123-127.

19. Dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op:
Dr. M.K.E. Gottschalk, Historisch-geografische ontwikkelingen in en om Soest. in: Jaarboek Oud Utrecht 1970.

20. M.K.E. Gottschalk, op cit., p.122 en noot 49.

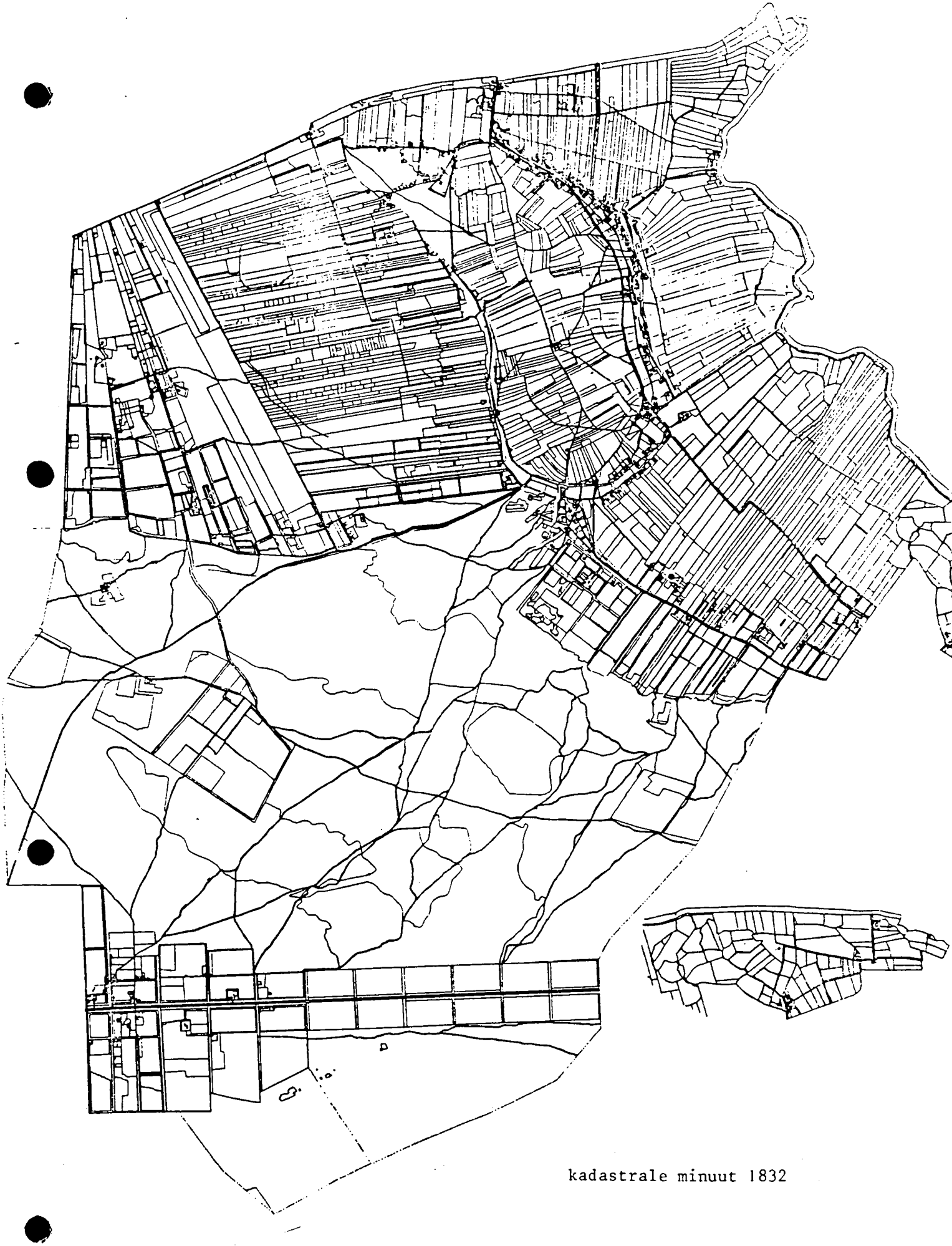

kadastrale minuut 1832

PROVINCIE UTRECHT. **GEMEENTE SOEST.**

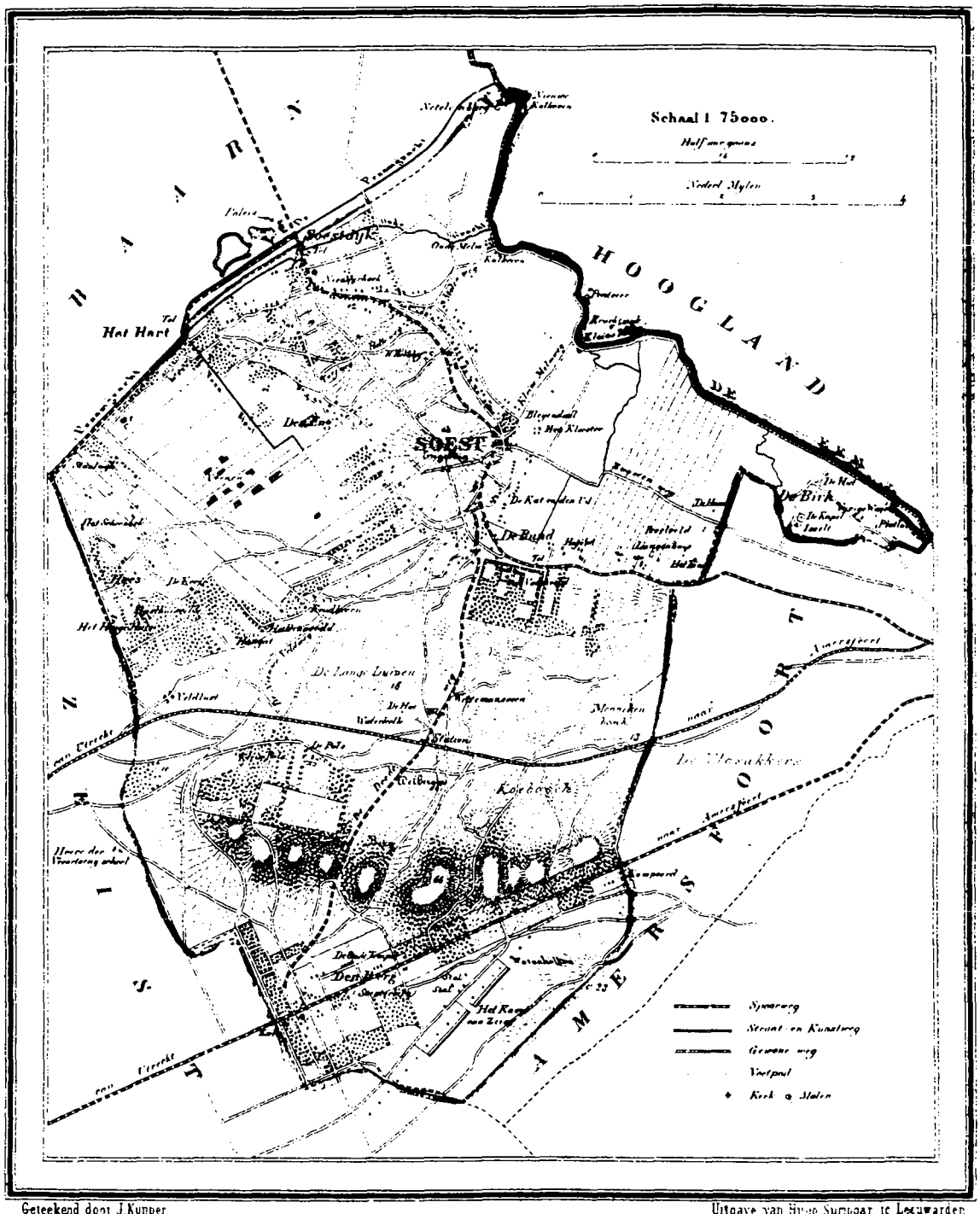

Geteekend door J. Kuiper

Uitgave van Hugo Sumiaar te Leeuwarden.

4683 Bunders, 3125 Inwoners.

1867

II WAARDEVOLLE GEBIEDEN

a. Buitenplaatsen

1. Egghermonde, Oude Tempel, Cenakel, kontakt der Kontinenten

Een aaneengesloten reeks van buitenplaatsen in Soesterberg, gelegen aan de zuidzijde van de Banningstraat-Amersfoortstraat en aangelegd op de midden 17de eeuwse vakkenverkaveling van de Amersfoortsestraatweg. (zie overzichtskaart "Cultuurhistorische waarden", vak 7, 8 en 9).
De buitenplaatsen vormen tesamen het belangrijkste cultuurhistorisch waardevolle gebied in Soesterberg en worden begrensd c.q. van elkaar gescheiden door de Oude Tempellaan, Korndofferlaan, Richelleweg en Hoogte 50.
Egghermonde, Banningstraat 6.
In oorsprong een laat 17de eeuwse buitenplaats, waarvan het hoofdgebouw in het midden van vak 9 werd aangelegd en waarvan als enige buitenplaats in Soesterberg de oorspronkelijk plaats nog in de tuinaanleg herkenbaar is.
Op de kaart van B. du Roy uit 1696 staat hier een huis met de naam "Onder Water". Volgens de prekadastrale kaart uit 1809 was de buitenplaats samen met een nagenoeg evengroot vak aan de voorzijde van de straat eigendom van Johanna Hartman, weduwe van Wouter Teunisse. Nadien gewijzigd in een grote boerderij en vervolgens weer in een buitenplaats, genaamd "Bloemenheuvel" van de familie Tetterrode.
In 1914 wordt het huidige "Egghermonde" gebouwd voor weduwe E. van Steyn uit Den Haag naar ontwerp en door C. Swerts uit Baarn. In de jaren '60 is het achterterrein verkaveld ten behoeve van woningbouw, de wijk Bloemheuvel.
De Oude Tempel, Oude Tempellaan 1.
Een andere buitenplaats stond in vak 8 aan de noordzijde van de weg. Op de kaart van Du Roy uit 1696 is echter geen huis te zien maar wel de naam "Weerdenborgh". Op de pre-kadastrale kaart van 1809 staat direct aan de noordzijde van de weg een huis. De percelen aan beide zijden waren in bezit van Jan van den Hengel. Het huis was een grote boerderij annex bierhuis, genaam "De Oude Tempel", die in 1878 afbrandde. In 1842 eigendom van familie Bosch van Drakenstein.
In 1919 wordt aan de zuidzijde het huidige landhuis gebouwd naar ontwerp van architekt Klijnstra uit Amersfoort in opdracht van jhr. R.A. Holte tot Echten. Het pand had een jachthuis van prins Hendrik als voorganger. De jachtopzienerswoning (1913) en de chauffeurswoning (1912) bestaan nog. Het hoofdgebouw is sterk gewijzigd en uitbreiding heeft plaatsgevonden in de vorm van kantoorbarakken (1963 en 1971).
Het landgoed valt onder de Natuurschoonwet.
Cenakel en Kontakt der Kontinenten, Amersfoortsestraat 16 en 18.
Het vak 7 is kennelijk in de 17e en 18e eeuw niet bebouwd geweest aangezien hier geen verdubbeling van de diepte van het perceel heeft plaatsgevonden. In de tweede helft van de 19de eeuw wordt hier een zomerverblijf aangelegd, genaamd "Hoog en Wel". Tussen 1863 en 1870 was D. Frankenhuizen de eigenaar. In 1870 verandert in pension "Eikenhorst" van de dames Van de Wiel. In 1959 wordt het huis afgebroken.
Twee lanen met oude bomen vormen een restant van de buitenplaats. In 1924 wordt Eikenhorst gekocht door de Paters van St. Jan, die er in 1925 het klein Seminarie annex gymnasium bouwen. In 1933 wordt er een kapel aangebouwd door architekt A.J. Kropholler en in 1952 een linker vleugel aangebouwd door architekt J.J.M. van Halteren. In 1968 is het Kontakt der Kontinenten sterk verbouwd.
In de jaren '30 wordt een deel van het terrein overgedaan aan de "Kongregatie van de Dienaren van de Heilige Geest van de Altijddurende Aanbidding". In 1939 wordt het klooster Cenakel gebouwd door architekt J. Franssen uit Roermond. In 1956 wordt er een rechter vleugel aangebouwd.
Naast enige architektuurhistorische waardevolle delen van beide hoofdgebouwen bezit het terrein nog een aantal lanenstelsels van de oude buitenplaats.

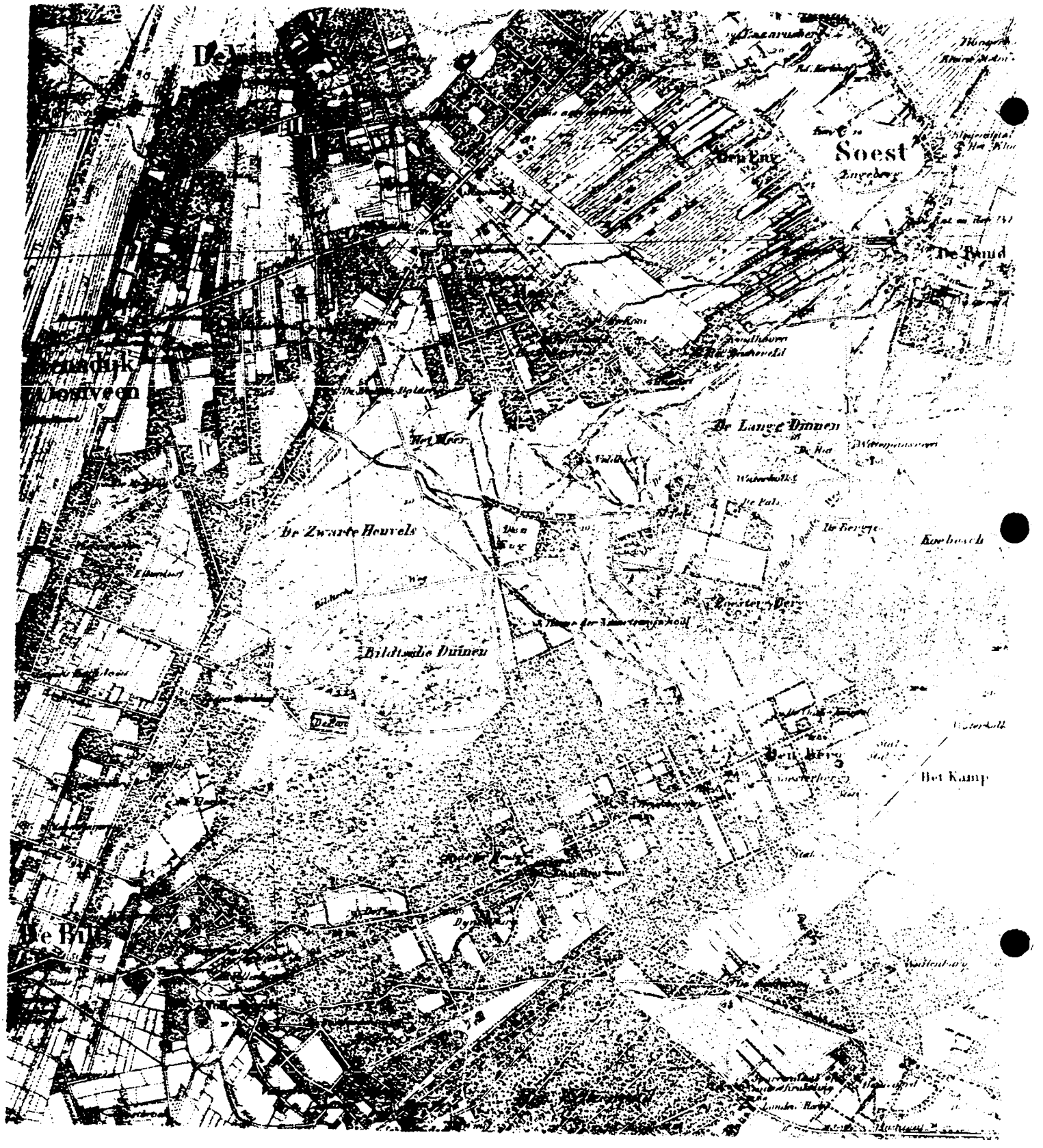

Blad Amersfoort
top. kaart, verkend in 1947-48, gegraveerd 1855

2. De Paltz

Het landgoed De Paltz is gelegen ten westen van de Van Weerden Poelmanlaan tussen het vliegveld Soesterbeg en de spoorlijn Utrecht-Amersfoort. Reeds in de middeleeuwen behoorde dit gebied tot de oude enggronden van de in 838 genoemde "Villa Hees". De Paltz werd voorheen de "Grote Eng" genoemd, in onderscheid met de "Kleine Eng" of "Heezer Eng", waar het huidige Den Dolder ligt.
In 1399 werd het veengebied van Laag Hees verkaveld in opdracht van de St. Paulusabdij te Utrecht.
De Grote Eng van Hoog Hees, eveneens in bezit van de St. Paulusabdij, werd mogelijk toen ook verkaveld.
Op de kaart van du Roy uit 1698 zien we de Grote Eng nog als "Hoogh Hees" omschreven. Het vormt met nagenoegd dezelfde omtrek als de huidige Paltz een soort encalve in het woeste heide en duingebied. De in rechte stoken verkavelde bouwlanden met aan de noordzijde een vijftal hofsteden zijn nog steeds herkenbaar in het rechte lanenstelsel. De huidige boerderij "De Paltz", Heezerspoor W.Z.4, staat ongeveer op de plaats van één van de oorspronkelijke hofsteden. Situering van deze hofsteden aan de noodrand van de eng was logisch. Hier bevond zich namelijk de oude weg van Amersfoort naar Utrecht, die langs de Kleine Eng liep.
De huidige naam "Paltz" is van duitse oorsprong. Er bestaan twee verklaringen van. Mogelijk genoemd naar Frederik V, Keurvorst van de Paltz, die na zijn nederlaag bij Praag na 1620 naar Nederland vluchtte, waar hij als neef van prins Maurits gastvrijheid vond. De naam zou ook afkomstig kunnen zijn van een groep duitse boeren, die zich hier omstreeks 1775 hebben gevestigd. Deze vertrokken weer in het begin van 19de eeuw. Op de kadastrale minuut van 1832 is van enige bebouwing geen sprake meer, behalve De Kleine Palz, een van de oude hofsteden, die echter in de loop van de 19de eeuw verdwenen is.
In 1836 kocht A. de Wilde het terrein van F. van Bern, burgemeester van Zeist. In 1860 kwam het in bezit van jhr. Ram, die in 1867 het huidige huis liet bouwen in de as van een centrale rechte laan.
Op 5 oktober 1872 werd het landgoed geveild. Deze liet in 1874 door Copijn uit Groenekan een landschapspark aanleggen. Deze aanleg is in laat-landschappelijke stijl en concentreert zich ter weerszijden van de zichtas van het huis, waar zich een glooiend open gebied bevindt met solitairen en randbegroeiingen.
In het parkgedeelte zijn voorts diverse slingerende paden aangelegd, waaronder een tweetal berceaux.
De rond het huis staande bomen, waaronder een Sequoia of Wellingtonia, dateren uit deze tijd.
In de noordwesthoek van het landgoed bevindt zich een beukenbosje. Dit was de doolhof. Volgens informatie van de familie R. van Rozenburg bevond zich hierin een kunstmatige grot met een stenen beeld van een heremiet (kluizenaar).
Voor de ingang kon een watergordijn worden neergelaten. Ook kon over de trappen rechts van de grot een waterval in werking worden gesteld. Op het hoogste punt bevond zich een eolusharp.
Het landgoed werd uitgebreid door aankoop van de kleine Palz van jhr. Bosch van Drakenstein, die het sinds 1809 in bezit had. Grote stukken grond waren toen nog heidevelden. Het "Herdershuis" aan het Heezerspoor herinnert hier nog aan. Ook stonden er twee schaapskooien op het terrein.
Ten noorden van de Paltz werd in 1863 de spoorlijn Utrecht-Amersfoort in gebruik genomen. Aan de Paltzerweg kwam een wachthuis. In 1898 werd de aftakking naar Baarn geopend. Jhr. Rutgers van R. kreeg een halte bij De Zoom aan het eind van het Berkenlaantje.
Aan de zuidkant werd vanaf 1911 het vliegveld Soesterberg aangelegd.
In 1922 werd De Paltz verkocht aan J. v.d. Krol, die het huis als zomerverblijf verhuurde aan de Rotterdamse advokaat Fruyn. Na de oorlog werden delen van het landgoed verkocht. Het huis is thans door firma J. v.d. Krol verhuurd als opvanghuis aan een evangelische stichting.

3. Malvahoeve

Een bescheide buitenplaats uit 1908, aangelegd in opdracht van mevr. Lambregts-Vos met landhuis in tradionalistische trant naar ontwerp van architekt Th. Ruiter uit Blaricum. Restant van een landschappelijk aangelegde tuin met enkele fraai bomen en hekzuilen bij de oorspronkelijke ingang aan de Nieuweweg.

4. Vosseveld

Een van de oudste buitenplaatsen in Soest was Vosseveld.
Het werd in de eerste van 17e eeuw aangelegd op een vierkant terrein begrensd door de huidige Soesterbergsestraat, de Vondellaan-Birkstraat, de Maarschalkersteeg en de Van Beuningenlaan. De buitenplaats werd mogelijk aangelegd in 1654 in opdracht van familie Bartholotti op een stuk woeste grond, dat zij in 1653 gekocht had van Jhr. van Reede. Jacoba Victoria Bartholotti van den Heuvel (1640 - 1718) bewoonde de buitenplaats als zomerverblijf en overleed te Soest (grafsteen in Herv. Kerk).
In 1686 treed zij in het huwelijk met mr. Coenraad van Beuningen, zoon van de burgemeester van Amsterdam.
Na zijn dood in 1693 vestigde zij zich voorgoed op haar buitenverblijf te Soest. De buitenplaats heette oorspronkelijk "Heuvel en Dal". Op de kaart van der Roy uit 1696 zien we de naam "Berg en Dal".
Tot begin deze eeuw bleef de formele aanleg met rechthoekige patronen intact. Er stond toen volgens Ds. J.J. Bos een omgrachte boerderij voorzien van een oude kelder, een oude dienstwoning en een parkbos aan de oostzijde.
Begin deze eeuw komt Vosseveld in handen van Jhr. P.J.H. Roëll. Hij laat in 1920 naar ontwerp van architekt D. Saal uit Alkmaar een landhuis bouwen op de plaats van de oude boerderij. De buitenplaats was toen reeds verkaveld ten behoeve van villabouw. Het huis komt in handen van de stichting "Trein 8.28", die het pand in 1937 liet verbouwen.
Thans is er de Verpleeginrichting De Malvahoek in gevestigd.
Van de oude buitenplaats is weinig meer over dan nog enige restanten van de rechthoekige structuur.

5. Colenso

Bij de entree van Soest (Soestdijk) gelegen v.m. buitenplaats aan de Vredehofstraat tegenover de gedeeltelijk verkavelde buitenplaats Vredehof. De buitenplaats werd begrensd door de Praamgracht en het Oude Grachtje.
Het niet meer bestaande huis komt voor op de kadastrale minuut van 1832.
De Amsterdammer Jan Jacob Knuppel was toen eigenaar. Het huis heeft diverse namen gehad: Witsenburg, Schoonoord en Greenhill. In 1897 werd Anthonie Cankrien uit Rotterdam de eigenaar. Vanwege zijn anti-Engelse verhouding tijdens de Boerenoorlog in Zuid-Afrika veranderde hij in 1902 de naam in "Colenso".
Het huis aan de weg en het erachter gelegen park met slingervijver voorzien van eilandjes is tussen 1873 en 1885 aangelegd. Het huis in frans-klassicistische stijl en het koetshuis werden na 1945 afgebroken.
In .... wordt voor het park het rusthuis gebouwd. Het park is openbaar toegankelijk.

6. Vredehof

Bij de entree van Soest (Soestdijk) gelegen v.m. buitenplaats aan de Vredehofstraat tegenover de tot wandelpark ingerichte v.m. buitenplaats Colenso. De buitenplaats dateert uit de 18e eeuw en behoorde aan de Amsterdamse familie van Weede. Het besloeg een rechthoekig perceel tussen de Jachthuislaan en de Koninginnelaan, uitgezonderd de kavels van de oude villabebouwing aan de Vredehofstraat.

De Bunt en Vosseveld
toestand 1832

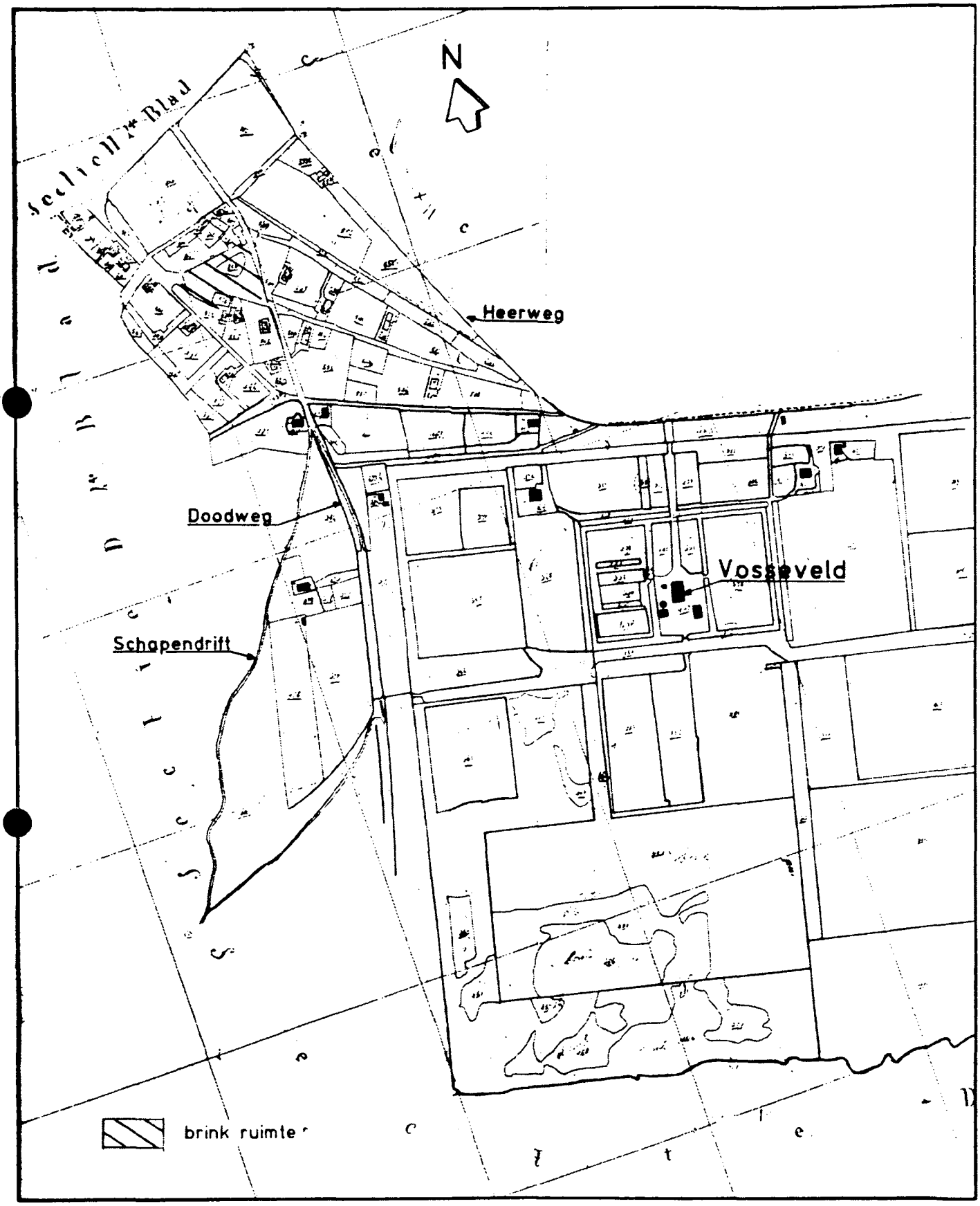

Vredehof
toestand 1832

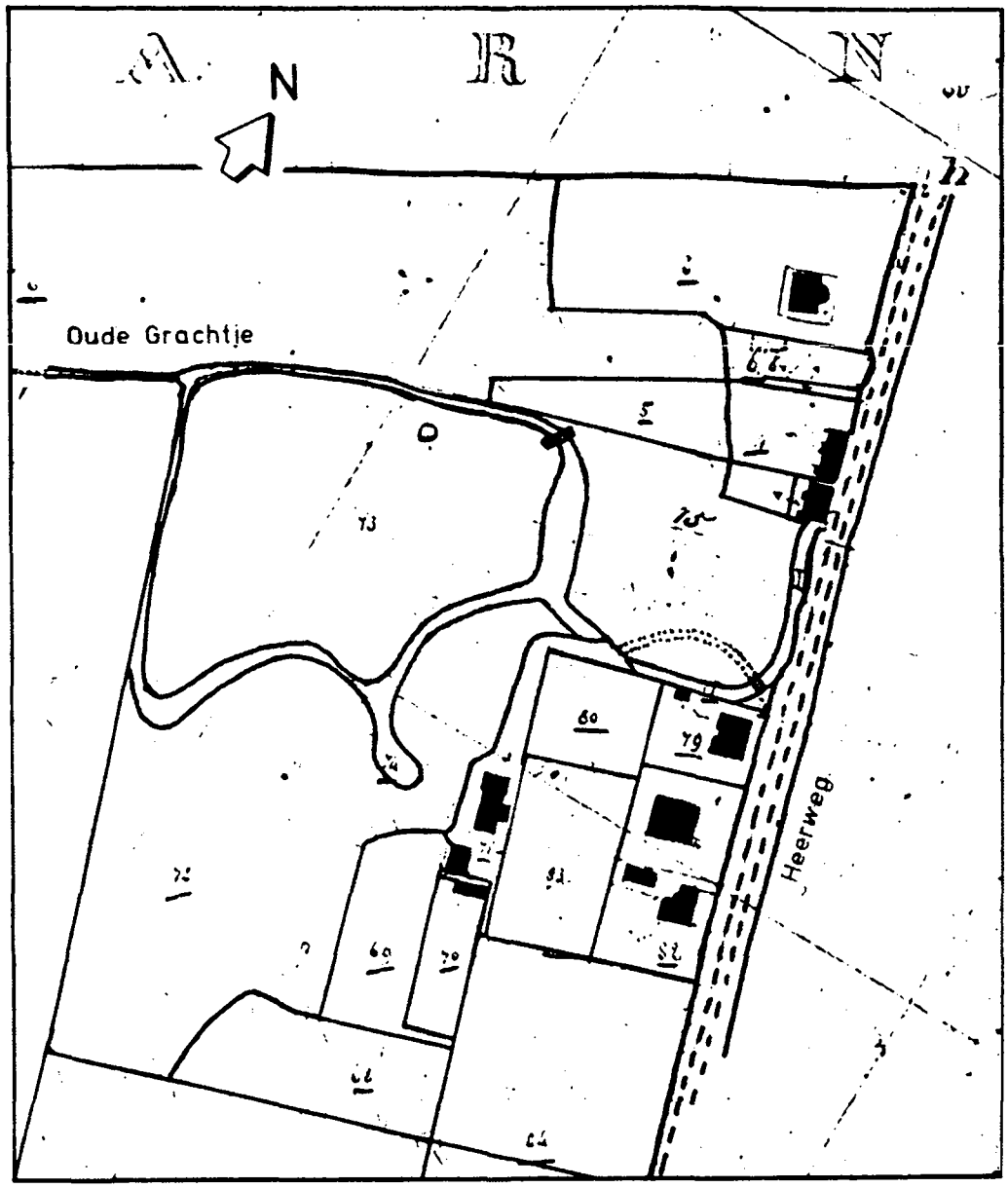

Nieuwerhoek
toestand 1832

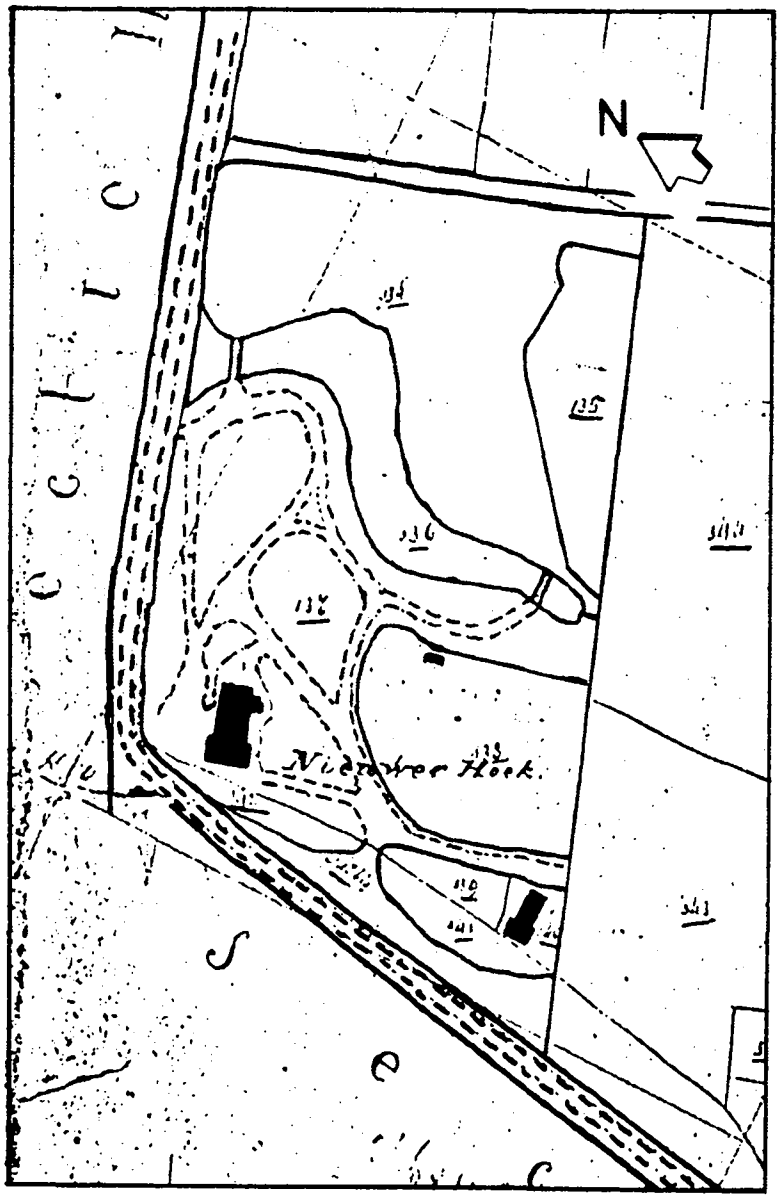

C.J.W. Loten van Doelen Grothe, van 1881 ror 1914 burgemeester van Soest, bewoonde in die tijd het buiten.
Begin deze eeuw werd een deel verkaveld (Regentesselaan, toen de Nieuwerhoekstraat geheten). Een ander deel werd voor en na W.O.II bebouwd met villa's. Eind jaren vijftig tenslotte maakte het huis plaats voor een in 1961 gebouwde flat op zuilen met drie verdiepingen in de vorm van een afgeknotte driehoek.
Van de buitenplaats resteren nog een deel van de 18e eeuwde waterlopen, die een omlegging van het Oude Grachtje waren.
Voorts staan er nog een aantal monumentale bomen.

7. Nieuwerhoek

Op de hoek Vredenhofstraat-Burg. Grotestraat gelegen v.m. buitenplaats Nieuwerhoek daterend uit de 18e eeuw.
In 1920 aangekocht door de R.K. Kerk en verbouwd tot ziekenverpleging en pension. In 1979 werd het huis afgebroken om plaats te maken voor een nieuw verpleeg- en bejaardencentrum "Mariënburg". De oude slingervijver en diverse monumentale bomen zijn nog behouden gebleven.

8. Eikenhorst

Aan het eind van de Beckeringstraat tegenover de Jachthuislaan bevindt zich de buitenplaats Eikenhorst.
Voorheen stond hier het uit omstreeks 1745 daterende Veenhuis, een overslagplaats van het via de Pijnenburgergrift en Veensloot aangevoerde veen en tevens herberg.
Het turf werd van hieraf verder vervoerd via de Praamgracht naar de Grote Melm, waar het zijn weg vond richting Amsterdam. Op de kadastrale minuut van 1828 zien we bebouwing staan, waarschijnlijk het Oude Veenhuis. Van enige parkaanleg was toen geen sprake.
In 1840 kochte Frans Boekhorst van Andries de Wilde, eigenaar van Pijnenburg, een stuk grond en legde daar een buitenplaats aanleggen in landschapsstijl. De slingervijver rechts van het buis en het glooiende parkgedeelte erachter met enige monumentale bomen (mammoet- en moerascypres) dateren van deze aanleg.
Boekhorst noemde zijn villa "Horst en Berg" (zijn vrouw heette v.d. Berg). Op de eerste top. kaart uit 1847 staat hier "Eikendal".
In 1865 kwam de buitenplaats in bezit van Gerrit Weverink Wesseling uit Amsterdam. Ook hij en zijn gezin kwamen alleen in de zomermaanden hier wonen. Hij veranderde de naam in "Eikenhorst".
In 1898 werd de Amsterdammer Adrianus Beckeringh eigenaar. Deze verbouwde het huis ingrijpend in de toen populiere chaletstijl en verfraaide de tuin. Mogelijk is toen ook de overplaats aangelegd. Het pand Beckeringstraat 45 is de dienstwoning geweest. In het park is nog een hertekamp geweest.
In 1949 werd het verkocht aan de Ned. Herv. Kerk, die er een kraaminrichting en Rust- en Verpleeghuis in vestigd.
Van 1973 tot ca. 1980 heeft het als woonhuis van de heer Boele gediend. Sindsdien van Terrogroep b.v. en in gebruik als kantoor en conciergewoning.

b. Groengebieden

1. Heezer Eng

Een uit de vroege middeleeuwen daterend stuk bouwland tegen de grens met Zeist. Het maakte deel uit van de Eng van Hees, een kleine nederzetting die reeds in 838 werd vermeld, nauwelijks tot ontwikkeling kwam en begin 17de eeuw verdwenen is. De Eng van Hees werd in 1400 vermeld in verband met een grondoverdracht van een halve hoeve "Opten enghe te Heze".
Op de kaart van du Roy uit 1698 staat de eng als duidelijk begrensd en in stro-

Hees
toestand 1832

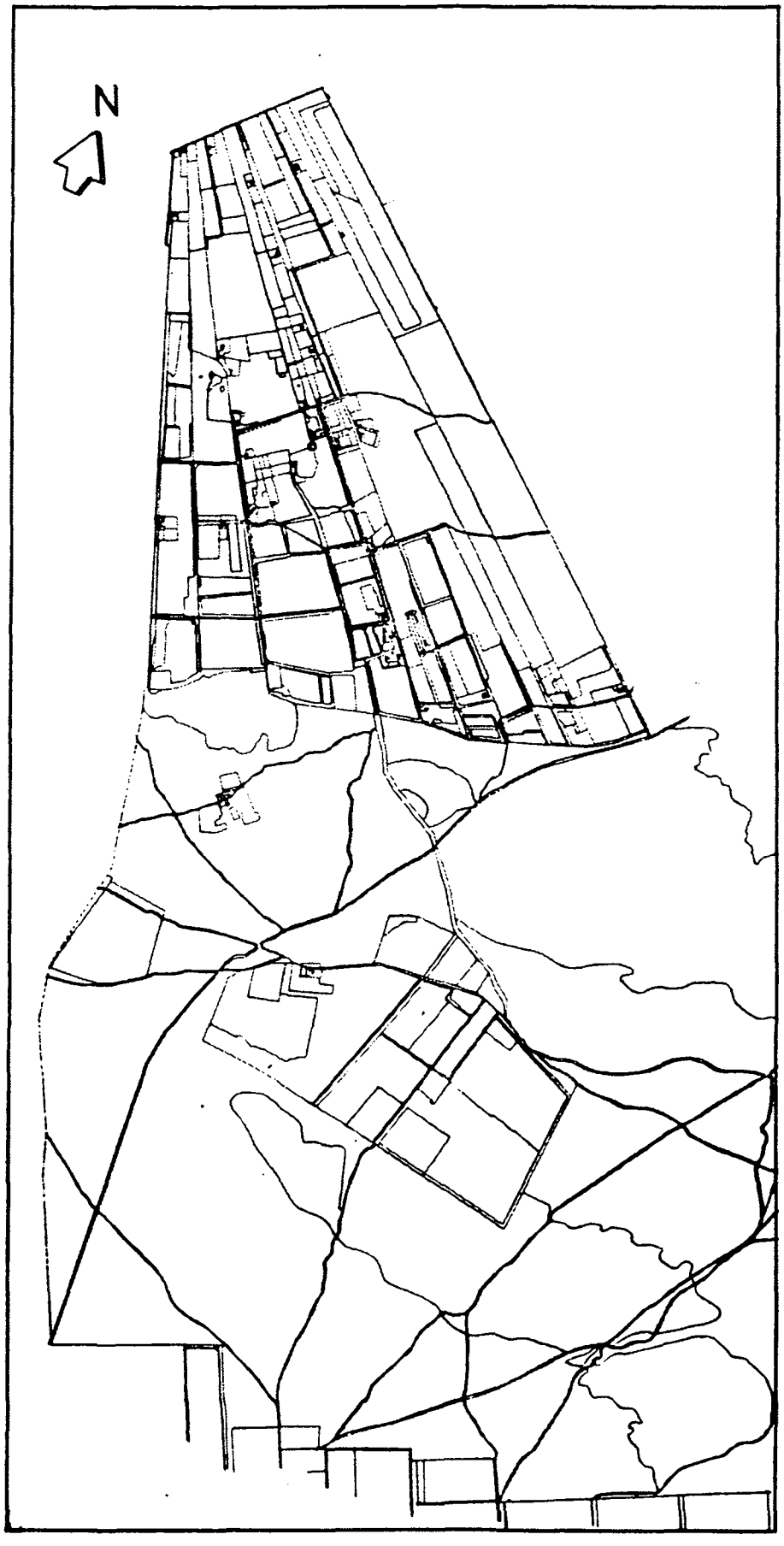

ken verdeeld stuk bouwland aangegeven. Thans bevindt zich hier de kern Den Dolder in de gemeente Zeist. Ten oosten, op het grondgebied van Soest, bevindt zich het aangrenzende stuk bouwland, dat op de top. kaart van 1905 nog met "Heezer Eng" is aangeduid. Op deze kaart is nog een rechthoekige lanenstelsel te zien, mogelijk van de parkaanleg van rond 1900.
Langs de zuidzijde liep de oude weg van Amersfoort naar Utrecht, de Biltseweg. Ook aan de noorzijde liep een weg, die zich bij de Paltz van voornoemde weg afsplitste.

2. Pijnenburg (Laag Hees)

Het tegenwoordige landgoed Pijnenburg-De Zoom ligt tussen de Biltseweg en De Zoom en wordt begrensd door de Wieksloterweg en de grens met de gemeente Zeist. Het is exact het gebied, dat in opdracht van de St. Paulus abdij van Utrecht vanaf 1399 is verkaveld als veenontginningsgebied.
Het veengebied, toen "Laag Hees" genoemd, werd verdeeld in 6 hoeven. Als ontginningsbasis fungeerde De Zoom, de grens met de hoger gelegen zandgronden, en een van de oude wegen via de Eng van Hees naar Utrecht en Amersfoort. Op de kaart van du Roy uit 1698 zien we deze strokenontginning parallel aan de Wieksloterweg en 6 hofsteden bij de Zoom, vanwaar uit de ontginning richting Biltseweg plaatsvond. Op 19de eeuwse kaarten staan de namen van deze ontginningsboerderijen nog: Koudhoorn, Het Binneveld, Hangat en langs de oude weg naar Utrecht De Goy (1698). Wat hoger op loopt haaks op de strokenverkaveling het tracé van de Oude Utrechtseweg en dat van de Turfweg wat noordelijker. Langs deze twee verbindingswegen stonden voorheen eveneens boerderijen en daar waar beide wegen samenkomen bevonden zich meerdere gebouwen.
Het is heel goed mogelijk dat dit de plek was, die in 1377 werd genoemd als overnachtingsplaats van de voerlieden van de bisschoppelijke proviandwagens.
Deze wat hoger gelegen plek in het veen werd toen Hees genoemd en lag aan de "Gemene Wegh", de Oude Utrechtseweg.
Ook de naam "Gasthuisveld" op 19de eeuwse kaarten ondersteund deze hypothese.
Pas in de 18e en 19e eeuw komt er enige bebouwing aan de Biltseweg. Het gebied kwam toen in bezit van de eigenaar van Pijnenburg, die het deels als parkbos inrichtte (zie ook het zogenaamde keienhuisje) en deels als agrarische grond. Boerderij Staalwijk werd in 1834 gebouwd. Het Spiehuis is mogelijk 18e eeuws en staat op een zeer lang en smal wigvormig ("Spie"!) perceel.
De 14e eeuwse strokenontginning is nog nagenoeg geheel intact.

3. Overhees (Soesterveen)

Het oorspronkelijke Soesterveen lag tussen de Eng en de rond 1400 gegraven Wieksloot (Wieksloterweg). Het eerste in ontginning genomen gedeelte strekte zich van de zuidoostzijde van de Eng uit tot de Veensloot, ongeveer ter hoogte van de huidige Koningsweg.
In de loop van de 15de eeuw begon men de verveende grond om te zetten in cultuurland en er ontstond een begin van de buurt De Eng als randnederzetting langs de Oude Eng.
Thans is dit gebied gebied geheel bebouwd met na-oorlogse woningen (Klaarwater, Smitsveen) en een industrieterrein.

Het gedeelte tussen de Veensloot (Koningsweg) en de Wieksloot werd rond 1424 verkaveld haaks op de Veensloot. Pas in de loop van de 16de eeuw werd begonnen met de ontginning ervan. In 1553 werd hiertoe in opdracht van de St. Paulusabdij opmetingen gedaan en "scheijgruppelen" gegraven. Het zal nog geruime tijd hebben geduurd voordat de ontginning de achtergrens bij de Wieksloterweg bereikte.
In de 19de eeuw is het een moerassig terrein met talloze kleinere plassen en vele smalle kavels. In de loop van de 19de eeuw komen er kleine keuterbedrijfjes op de minder goede grond. In de periode 1960 - 1980 wordt een fors gedeelte

bebouwd met de woonwijk Overhees. Het karakteristieke kavelpatroon is hierbij echter genegeerd.
Nog steeds resteert er een bijzonder gebied met een recht wegen- en kavelpatroon volgens de 15de eeuwse ontginning, waarbij een aantal namen aan het oorspronkelijke gebruik herinneren (Veenpad, Veenzoom, Vaarderhoogtweg).
Voorts geeft de aanwezigheid van nog een redelijk aantal kleine 19de eeuwse boerenhuisjes uitdrukking aan het armoedige bestaan in dit voormalige veengebied.
Een eigen karakter bezit het zuidelijk deel (Hees), dat in beslag wordt genomen door individuele door houtsingels begrensde kavels (Soester Eigendommen!) met verspreide bebouwing en doorsneden door het tracé van de Oude Utrechtseweg.

4. Soester Eng

Het betreft hier het belangrijkste restant van de Soester Eng namelijk het gebied omsloten door de Molenstraat, spoorlijn, Parklaan en Nieuweweg. Dit nagenoeg onbebouwde gebied bezit nog haar agrarische karakter en is van grote cultuurhistorische betekenis voor de identiteit van Soest.
Gezien de één meter dikke zwarte eerdgrond moet de eng al zo'n 1000 jaar als akkerland in gebruik zijn geweest.
In de 14de eeuw verbouwde men er haver, gerst, rogge en boekweit. Later kwam ook de knollenteelt (Soesterknollen!) in zwang. Thans komt er veel mais voor. Behalve de molen "De Windhond" stonden er als enige bebouwing een groot aantal schaapskooien (10 stuks in 1872) op de Eng. Deze zijn naderhand verplaatst naar de boerderijen aan de Brinkstraat.
De verkaveling dateert uit de vroege middeleeuwen (Soest wordt voor het eerst vermeld in 1029) en heeft als hoofdrichting zuidwest-noordoost. De oorspronkelijk brede stroken, die vanaf de boerenerven aan het Kerkepad over de Eng waren uitgelegd, zijn op den duur in kleinere percelen uiteengevallen.
Alleen het meest zuidelijke deel had een andere kavelinrichting, dwars op de overige. Deze richting was voor de afwatering op het glooiende terrein het meest geschikt. Een andere verklaring die de vorige niet uitsluit, is de voorzetting van de boerenerven aan de Ferd. Huycklaan 1 waar sprake moet zijn geweest van een tweede brink.
Tussen de percelen was geen duidelijke scheiding aanwezig.
Een viertal oude wegen lopen door het gebied:

1. Molenweg, die oorspronkelijk de Barenwech heette als verbindingsweg naar Baarn, loopt in lengterichting over de Eng en splitst zich in het zuiden in de:
2. Kolonieweg, de enige nog gave holleweg van Soest.
3. Veldweg, een weg of pad naar de Oude Kerk.
4. Enghenbergsteeg, een pad langs de prehistorische grafheuvel (archeologisch monument), aansluitend op de Veldweg en als verbinding tussen de buurt De Eng en het Dorp.

Het restant van de Soester Eng als hoger gelegen open bouwland doorsneden door enige landelijke wegen en met het Engherbergje als hoogste punt (18 m) bezit naast haar eigen cultuurhistorische waarden nog een aantal waardevolle relaties met de omgeving. Vanaf de Eng het zicht op de kerktoren, relatie tussen enggrond en Soest-zuid (heide, bosgebied) en de relatie tussen Engherbergje en de Lazarusberg (19 m).

Een bijzonder element is de grafheuvel het Engherbergje. In 1931 werd deze grafheuvel onderzocht door de archeoloog A.E. van Giffen uit Groningen. Naderhand werd een persbericht verstrekt:
"In het midden van de Heuvel in een strekking W. ten noorden - oost ten zuiden ligt het graf van een onregelmatige vorm.
Dit graf is ongeveer 40 á 50 cm ingezonken in de oerbodem.
In het graf werd gevonden een silhouet van een lijk in zogenaamde hurkhouding, liggend op de rechterzijde.

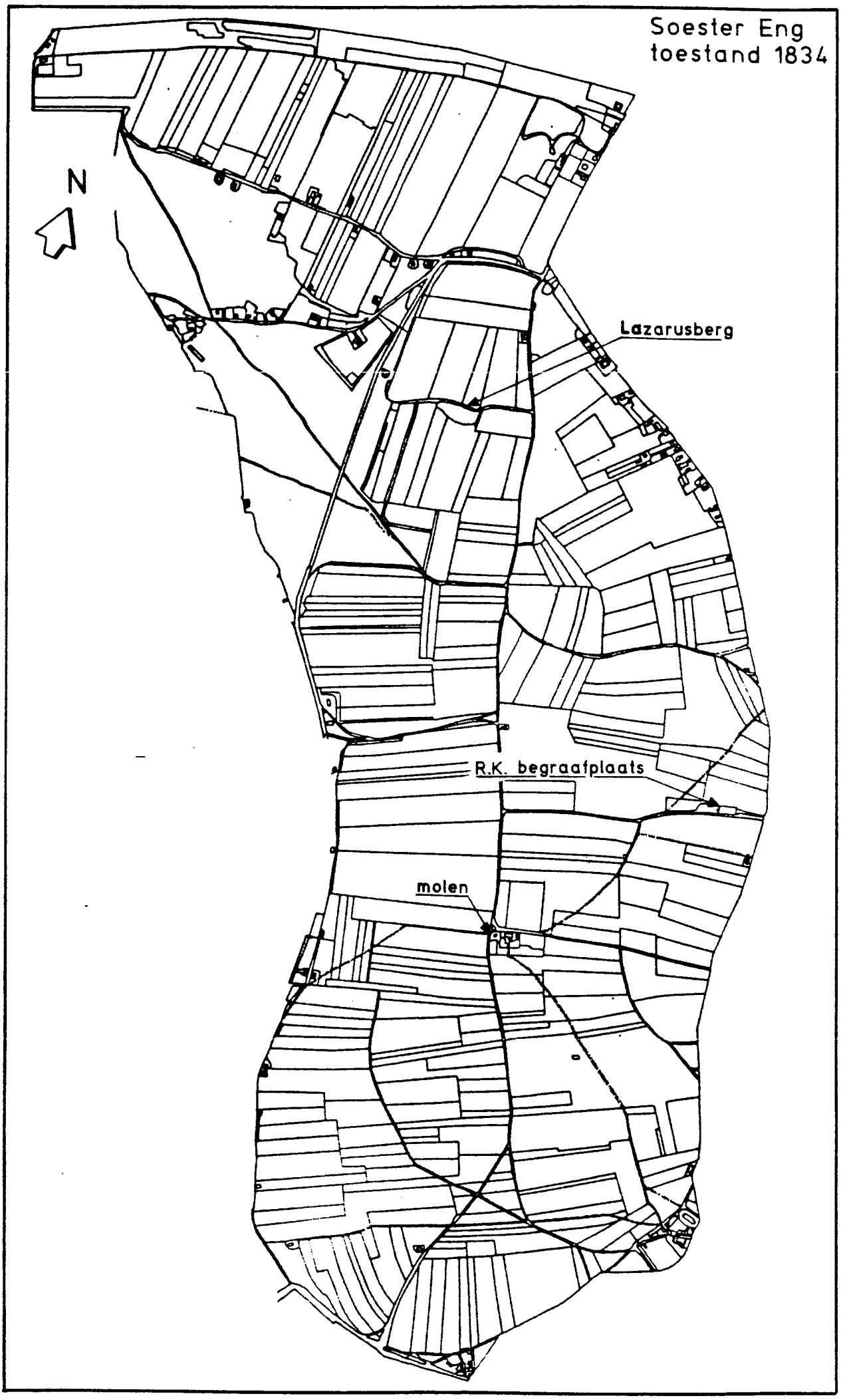
Soester Eng
toestand 1834
N
Lazarusberg
R.K. begraafplaats
molen

Er werden in het graf geen bijgaven gevonden. Het graf dateert waarschijnlijk uit het neolithicum of latere steentijdperk of, in jaren ± 2000 voor onze tijdrekening".

5. Soester Eng, Witte Burchtje e.o.

Een ander restant van de Soester Eng is het restgebiedje tussen de bebouwing van de Verl. Talmalaan-Talmalaan, Albert Cuyplaan, Pr. Bernardlaan, Waldeck Pyrmontlaan en Beukenlaan. Het grondgebied is enigzins getransformeerd in een gedeeltelijk bebost terrein rond het uit 1913 en 1937 daterende huis "de Witte Burcht" (buitenplaatskarakter), de er naast gelegen modelboerderij uit 1942 van Lanser (Zuid-Nederlandse hoeve-type) met ervoor gelegen open weide, oorspronkelijk deel van de boerderij. Als belangrijkste structuur door het gebied loopt de Soester Engweg (Barenwech) die hier als doorsnijding van het groengebied haar agrarische karakter behouden heeft.

6. Soester Eng, Lazarusberg

Het meest noordelijke restant van de Soester Eng wordt gevorm door de Lazarusberg tussen de Korte Bergstraat en de Waldeck Pyrmontlaan. Het fraaie gezicht op en vanaf de zogenaamde Lazarusberg is thans nagenoeg teniet gedaan door de omringende woningbouw. Ook de groep grove dennen op de top is sinds de oorlog verdwenen. Wel zijn er nog enige fraaie eiken aanwezig op de helling.
Allen het uitzicht in zuidoostelijke richting, dat wil zeggen over de lengte-as van de Eng, is nog aanwezig.

7. Jachthuislaan

Een gerekt gebied grenzend aan Baarn langs de Jachthuislaan, dat als een open weidegebied tussen het bosgebied van het Koningin Emmapark en de dorpse bebouwing van de Koninginnelaan ligt. Het is oorspronkelijk één van de oudste (13e eeuw) veenontginningen van Soest geweest, waarbij de haaks op de Koninginnelaan gesitueerde verkaveling nog steeds aanwezig is. Beide einden van het gebied worden gemarkeerd door een parkbos van de buitenplaats Eikenhorst en door de deels verkavelde buitenplaats Vredehof.
De uit 1239 daterende Oude Gracht is als eerste turfwaterweg tussen Lage Vuursche en de Eem een historisch belangrijke structuur in het gebied.
De boerderij "Willemshoeve" (Jachthuislaan 9) vormt samen met het Koninklijke jachthuisje (nr. 11) uit 1831 de beeldbepalende historische bebouwing in het gebied.

8. Eempolder

De Eempolder, begrensd door de Eem, en de bebouwing langs de Birkstraat en het dorp Soest en door de spoorlijn Utrecht-Baarn (1898), is het laaggelegen openweidegebied van Soest. Het nog grotendeels gave weidegebied vormde één van de onderdelen (met de Soestereng, het veen en de heidegronden), die Soest tot een model-marke hebben gemaakt.
De laat-middeleeuwse stroken-verkaveling is nog intact en moet hebben gelopen vanaf het overgangsgebied naar de hogere zandgronden: vanuit de Birkstraat in noordelijke richting, vanuit de Ferd. Huycklaan in oostelijke richting en vanuit de Brink (Brinkweg) in noordoostelijke richting, vanaf de Grote Melmweg in noordelijke richting (veenontginning) en vanaf het Bremeentje in noordoostelijke richting.
Vanwege de overstromingen en de afstand tot de boerderijen werd dit gebied tot in de 19de eeuw als hooiland gebruikt.
De spoorlijn Amersfoort-Baarn vormt samen met de er langs gelegen A.P. Hilhorstweg de enige nieuwe structuur in het gebied.

De Birkt
toestand 1832

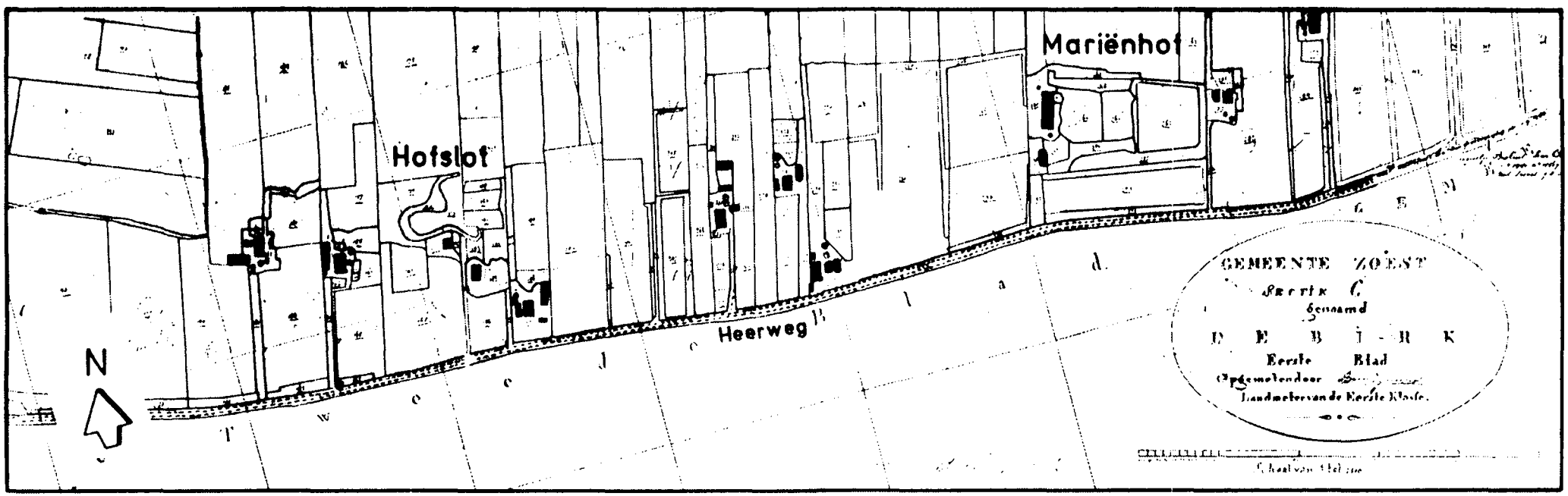

Het overige wegenpatroon is van historische betekenis.
De P. v.d. Bremerweg als oudste verbinding met Amersfoort, de Hooiweg en de Maatweg als tweede hooiweg, de Eemweg en de Grote Melmweg als transportwegen naar de beide oude laad- en losplaatsen aan de Eem (de Kleine resp. Grote Melm).
De binnen het gebied gelegen boerderijenstrook van de Birkstraat en het terrein van het v.m. klooster Mariënburg worden hieronder omschreven.

c. Bebouwde gebieden (gezichten)

1. De Birkt

Soest bezit naast verscheidene verspreid gelegen boerderijen en de zij het nogal aangetaste boerderijenreeks langs het Kerkepad nog een boerderijstrook in de Birkt, die als de meeste gave concentratie van boerderijen beschouwd kan worden. Deze boerderijenstrook wordt gekarakteriseerd door deels monumentale boerderijen op enige afstand ten noorden van de Birkstraat en toegankelijk via met bomenrij- en beplante oprijlanen. De oudste boerderijen dateren uit de 17e/18e eeuw, waarbij het dwarshuistype (welvarende kaasboerderijen) sterk is vertegenwoordigd (nr. 115, 123, 125). Rond 1900 zijn er tussen diverse boerderijen van het langhuistype neergezet. Deze boerderijen zijn, evenals die aan de overzijde, dichter aan de weg geplaatst.
Het woongedeelte van de boerderijen is naar Birktweg gericht en naar de er tegen over gelegen bouwlanden. Via rechte paden, waarvan sommige tegenover de oprijlanen van de boerderijen (Hofslotensteeg) waren de bouwlanden en de er achter gelegen heidevelden (schapen) bereikbaar.
Bij de boerderijen zien we nog enkele schaapskooien, die op deze situatie wijzen. Het bedrijfsgedeelte is naar de weilanden richting Eem gericht (hooi- en later weilanden).
De meeste waardevolle boerderijen zijn: Birkstraat 107, voorheen "Gagelgat" geheten (rijksmonument, nr, 123, "De Stalenhoef", nr. 125).

Binnen de boerderijenstrook bevinden zich nog twee bijzondere objecten, waar wat uitgebreider op ingegaan wordt: Mariënhof en Hofslot.

Mariënhof

In de Birkt bevond zich tegenover de Oude Leusderweg het klooster Mariënhof, op het terrein van de boerderij "Het lange Huis". Voor dit mannenklooster werden de grondslagen in 1403 te Amersfoort gelegd. De kloosterlingen werden aangeduid met de naam van "De Broeders van het gemene (eenvoudige) leven".
Aangezien het klooster te gevaarlijk lag door invallen van de Geldersen bood de Kanunnik Hendrik Camerman zijn erfgoed in de Birkel bij Soest aan. Hier werd het nieuwe klooster gebouwd en reeds in 1420 door de Broeders betrokken. Na de inval van Maarten van Rossum in 1543 was het echter wel gebeurd met het klooster. De Broeders vestigden zich in 1547 weer in Amersfoort.
Mariënhof lag echter in puin en werd niet meer opgebouwd.
De vele bezittingen bleven nog in handen van het klooster in Amersfoort, tot dat bij de invoering van de Hervorming, na de voorgeschreven uitsterving van de Broeders in 1610 alles aan de stad kwam. In 1810 verkocht Amersfoort de bezittingen aan Maurits Dreyer, die op het landgoed De Hooiberg bij Puntenburg woonde. Op de kadastrale minuut van 1832 is het vierkante omgrachte terrein van het klooster nog goed zichtbaar. Thans is ook deze structuur nagenoeg verdwenen.
Het als archeologisch waardevol aangemerkte terrein (zie lijst) bevindt zich tussen Birkstraat 131 en 135.
Het aan de Oude Leusderweg gelegen "Monnikkenbos" herinnert nog aan het 15e eeuwse klooster.

Hofslot

Tegenover de Hofslottersteeg bevond zich de hofstede "Hofslot" die oorspronkelijk bij het klooster Mariënhof behoorde (Birkstraat 113). Deze hofstede werd tot kleine buitenplaats getransformeerd en begin 19de eeuw voorzien van aan fraai wandelpark. Potgieter dichtte in zijn "Eemlandsch Tempe" uit 1803, wanneer hij een wandeling maakt van zijn huis Puntenburg bij Amersfoort naar Soest, over Hofslot het volgende:
"Hofslot, zien wij, in 't verschiet,
Uw Chinese tentje niet;
Dat, gedrukt door zware boomen,
Over weiland heen, het stroomen.
Dan den heldren Eemvloed ziet?
Hofslot! gij zijt, allen weegen.
Als een paradijs gelegen;
Holland pronkt, aan d'eenen kant,
Met een ruime wei vol koeijen,
Die met zwellende uiers loeijen,
Daar we, aan d'anderen, graan zien groeijen,
Daar zij wij in Gelderland.

Het "Chinese Tentje", een vierkante koepel, werd in 1847 verplaatst naar de tuin van de pastoor.
Van Hofslot is tegenwoordig weinig meer over.

2. Villabuurt Julianalaan/Wilhelminalaan

Vanaf 1900 is het noordelijke deel van Soest (Soestdijk) bebouwd met villa's. Na omstreeks 1920 werd Soest-zuid uitgebreid met landhuizen. Van een duidelijke planmatige aanpak is echter nauwelijks sprake geweest. Het zijn voornamelijk eigenbouwers en plaatselijke aannemers/bouwkundigen geweest, die straat na straat hebben bebouwd met villa's voor stedelingen en gerepartrieerden uit Nederlans-Indië.
Het enige gebied in Soest, waar sprake is van een min of meer planmatige villa-bebouwing, is gelegen in de driehoek Wilhelminalaan, Julianalaan en -plein en de Korte Bergstraat. Hoewel het stratenpatroon geen bijzondere waarden heeft - (alleen Julianalaan is deel van de oude "Barenwech" over de eng - bezit het gebiedje een gave begin 20ste eeuwse villa-bebouwing, waarbij het sterke individuele karakter van de villa's gecombineerd is met een op de directe omgeving inspelende vormgeving.
Een aardige stedebouwkundig onderdeel is het Julianaplein. De bebouwing vond plaats vanaf het Nieuwerhoekplein richting hoger gelegen Lazarusberg. Dit niveauverschil vormt een aantrekkelijk aspect van het villagebiedje.
De volgende panden zijn in de inventarisatie opgenomen:
Wilhelminalaan: nr. 2 (1907 door G. Sukkel), nr. 4 (1908 door G. Sukkel), nr. 6 (1909 door G. Sukkel), nr. 8 - 10 (1911 door G. Sukkel), nr. 12 (1916 door C. Hartog), nr. 26 (1915 door J.Bourdrez), nr. 27 (1919 door M. Hornsveld), nr. 30 (1914 door M. Hornsveld)
Julianalaan: nr. 1, nr. 2 (1906 door Jesse en Fontein), nr, 3, nr. 15 (1909 door J.H. Ingenhaag), nr. 16 - 18 nr. 20 - 22, nr. 24 - 26 (1905 door G. Sukkel), nr. 32 (1909 door J. de Zoete), nr. 34 Julianaplein 6, 8, Korte Bergstraat 1, en Pr. Hendriklaan 6, 8, Wilhelminalaan 2, 4, 6 en 8 - 10, allen door J. Sukkel tussen 1907 - 1911 en Julianalaan 16 - 18, 20 - 22 en 24 - 26 vormen ensembles.

Grote Melm
toestand 1832

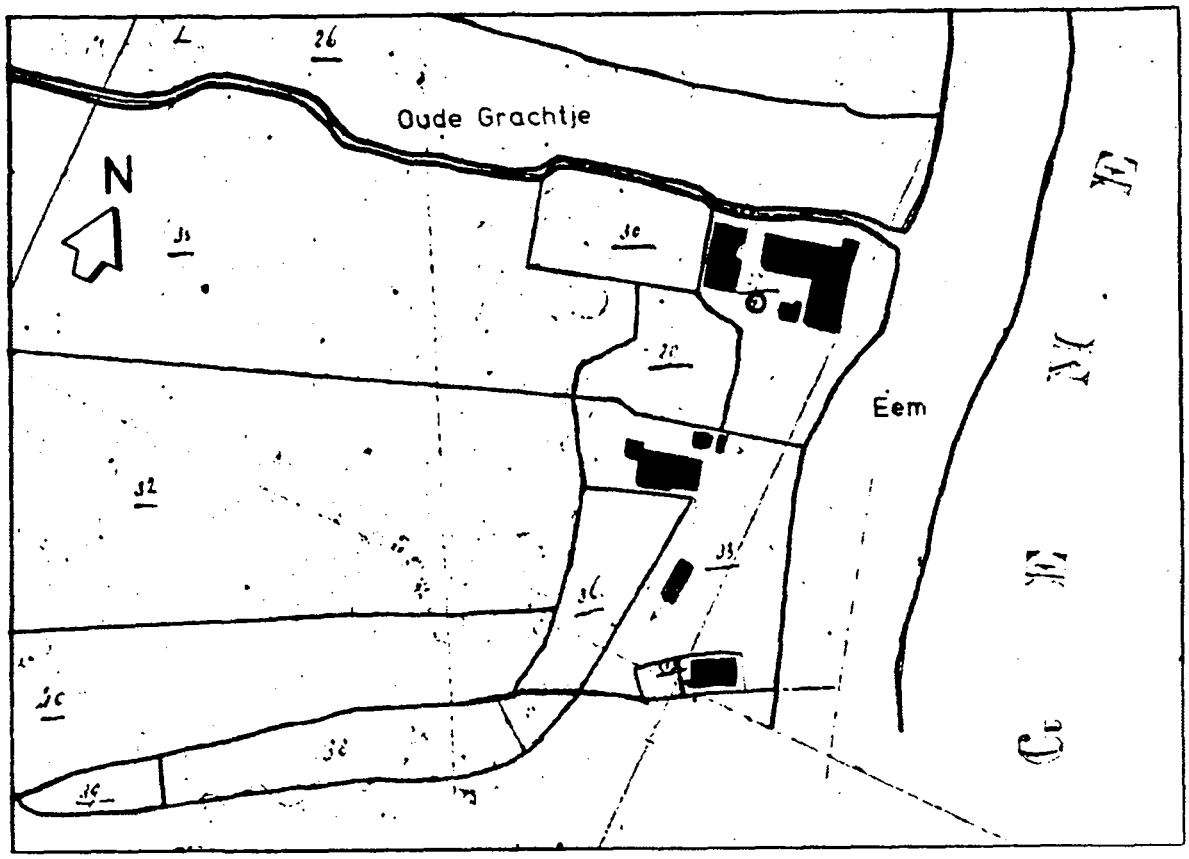

3. De Grote Melm

Een voor de nederzettingsgeschiedenis zeer belangrijke plek is De Grote Melm aan de Eem. De Oude of Grote Melm is in de vroege middeleeuwen als laad- en losplaats aangelegd ten behoeve van turfvervoer uit het Soesterveen over de huidige Grote Melmweg - Prins Bernardlaan (oudste turfroute) en via de later, in 1239 gegraven Oude Gracht. Deze laad- en losplaats is logisch gekozen in de verzanding (melm = hoge, droge grond) van een meander van de Eem.
Qua bebouwing biedt de Grote Melm de volgende waardevolle elementen:

1. Grote Melmweg 2a. Een in oorsprong 17e/18e eeuwse langhuisboerderij met laat- 19de eeuwse kruk onder rieten dak;
   bakstenen veeschuur onder pannen en rietendak tot 1852 als lesschuur (kalkbranderij en -blusserij) in gebruik; aan de overzijde van de weg gelegen schaapskooi.
2. Grote Melmweg 33. Een in oorsprong 18e eeuw langhuisboerderij met 18e eeuw langhuisboerderij met 19de eeuws aanzien onder rieten zadeldak, voorzien van lindeboom en markant aan de Eem gelegen. Voor het pand lag de oude veerpont. Aan de gevel hing voorheen een noodklok.
3. Grote Melmweg 31. Een in oorsprong 18e eeuwse langhuisboerderij met voorhuis uit 1914, markant gelegen aan de Eem, kapberg, bijschuur en restanten van gietijzeren hekwerk aan de weg.

d. Oude kern Soest

De oude kern van Soest is gewaardeerd in een drietal aaneensluitende deelgebieden, waarbinnen sprake is van cultuurhistorische waarden van verschillende aard en in verschillende mate. Het gaat daarbij om het beschermde dorpsgezicht, om een voorstel tot uitbreiding daarvan is noordelijk (Mariënburgh) en zuidelijke (Ferd. Huycklaan e.o.) richting en om de oude boerderijenstrook langs het Kerkpad.

1. beschermd dorpsgezicht

Vastgesteld op 12 mei 1966, ingeschreven op 30 augustus 1966. Het bestemmingsplan "Kerkbuurt" werd door gedeputeerde staten op 24 juli 1968 vastgesteld.

De van rijkswege opgestelde toelichting luidt als volgt:

" Hoewel van zeer beperkte omvang, bevindt zich rondom de fraaie Nederlands Hervormde kerk te Soest een kern van historische bebouwing van zodanige waarde, dat het alleszins van belang is hiervoor een regeling te treffen tot bescherming als dorpsgezicht krachtens de Monumentenwet. Bij het koor van de kerk komt een aantal straten bijeen, waaraan verscheidene boerenhoeven en dorpshuizen gegroepeerd zij van zeer goede kwaliteit. Vanwege de stervormige aanleg van de weg en de open bebouwing valt er op tal van punten in de naaste omgeving van de kerk te genieten van zeer fraaie dorpsbeelden, waarin de kerk zelve, maar bovenal de rijzige toren een dominerende plaats inneemt.

Het feit dat dit harmonische dorpsbeeld onmiddellijk naast de drukke verkeersweg is gelegen, verhoogt door het contrast de waarde ervan, doch maakt anderzijds te meer maatregelen van bescherming noodzakelijk."

Deze thans nogal gedateerde en sterk estetiserende beschrijving behoeft enige aanvulling:

De sterk op de historische bebouwing rond de kerk gerichte begrenzing van het beschermde dorpsgezicht bevat het oudste deel van Soest, dat in 1028 als "villa Zoys" voor het eerst werd vermeld. Soest bestond toen uit 21 hoeven, die langs het Kerkepad lagen, en die onderhorig waren aan een hof, dat in de Kerkbuurt lag en dat mogelijk reeds in de Karolingische tijd bestond. Opmerkelijk is dat het terrein van de kerk en de kerkbuurt juist buiten de gemeenschappelijke brink ligt, een situatie die overeenkomt met het hof van Zeist.

Het hof van Soest moet al vóór het jaar 1000 hebben bestaan totdat Soest in de 14e eeuw een parochie werd en omstreeks 1350 de stenen kerk werd gebouwd. De oude lindeboom op het pleintje (oorspronkelijk drie linden) herinnert nog aan het oude hofding.

De N.H. kerk ligt vanwege de oriëntatie op het oosten met het koor naar de Kerkstraat-P. van de Bremerweg, de oudste verbindingsweg met Amersfoort. Hierop uit komt het Kerkpad, een v.m. voetpad langs de boerderijen aan de brink, waarover men ter kerke ging en dat voorgezet wordt met de eveneens rond de Eng lopende Kerkstraat-Olykeweg. De van de kerk naar de Kleine Melm lopende Eemstraat, de verbinding met de aan de Eem gelegen laad- en losplaats, komt eveneens op deze kruising uit. Op dit punt staat de genoemde lindeboom, waar zich tevens de historische bebouwing concentreert:

Nederlands Hervormde kerk, Kerkstraat 4-Torenstraat 1.

Oude R.K. kerk in gotische stijl volgens het zaalkerktype, in oor-

sprong uit eerste helft 11e eeuw. Kerkschip uit omstreeks 1350, koor en westtoren uit 1e helft 16e eeuw. Ommuurd kerkhof. Restauratie in 1905 onder leiding van P.J.H. Cuypers en in 1957 onder leiding van G.H. Kleinhout en A.J. van de Steur waarbij consistorie werd aangebouwd en interieur werd gewijzigd.
Kerkstraat 7a/9/9a. Dubbel woonhuis en naar achteren gelegen pand uit circa 1900, verbouwd in 1937 en tot winkelpanden gewijzigd in 1962/1963.
Links voor aan de straat een beuk.
Kerkpad Z.Z. 158/160. In 1960 gerestaureerd woon-winkelpand, daterend uit de 18e eeuw.
Kerkpad Z.Z. 111. Dwarshuisboerderij, in 1910 verbouwd na brand 18e eeuwse voorganger. Op achtererf een twee-roedige kapberg. Siertuin voor en rechts op zij, afgesloten met een haagbeuk. Op de straathoek een leilinde.
Eemstraat 1-16. Voormalige dorpsschool met onderwijzerswoning uit 1781, thans in gebruik als woning. Rond 1590 stond hier reeds een school annex gemeentehuis. Eigendom van het Kleine St. Anna's Gilde.
Eemstraat 2, 2a. Voormalig raadhuis van Soest uit 1823 tot 1893 met empiremotieven. Gerestaureerd in 1969. Rijksmonument.
Eemstraat 4, 6, 8. Voormalig "Oude mannen en vrouwenhuis" uit 1782, bestaande uit drie diaconie-woningen. In 1961 ingrijpend gerestaureerd. Rijksmonument.
Kerkstraat 11. Dwarshuisboerderij en v.m. herberg "De Drie Ringen", in oorsprong eind 16e eeuws (1580?). In 1915 in het achterhuis gewijzigd en in 1974 in het voorhuis ingrijpend gerestaureerd. Rijksmonument. Voor het pand de in 1974 herstelde 18e eeuwse dorpspomp. Rijksmonument.
Kerkstraat 13. Winkel-woonhuis (bakkerij) uit 1737 met bakkerij-gedeelte uit 1906 en garage-aanbouw uit 1948. Rijksmonument.
Kerkstraat 15. Voormalige pastorie bij N.H. kerk uit 1755. In 1893 verbouwd tot huidige vorm. Fraai hekwerk. In siertuin twee oude linden.
Kerkstraat 17. Langhuisboerderij uit tweede helft 19e eeuw met twee leilinden ervoor.
Kerkstraat 10 en 12. Langhuisboerderij uit begin 18e eeuw met ingrijpend verbouwd achterhuis en naast gelegen bakhuis-zomerhuis uit eind 19e eeuw. Thans café-restaurant.

2. uitbreiding dorpsgezicht
Voorgesteld wordt om de begrenzing van het dorpsgezicht zowel naar het noorden als naar het zuiden uit te breiden, gezien de thans gedateerde opvatting van een voornamelijk op de bebouwing gerichte begrenzing.
Ten noorden dient het open terrein zowel ten westen van de Eemstraat (v.m. buitenplaats Middelwijk en kasteel Bleijendaal) als ten oosten daarvan (v.m. klooster Mariënburgh en kasteel Bleijendaal) meegenomen te worden.

Het terrein van het v.m. klooster Mariënburgh is door het ROB aangemerkt als archeologisch meldingsgebied. Een korte historie:
Het klooster Mariënburgh werd vermoedelijk eind 14e eeuw gesticht door de Zweedse Orde der Birgittijnen in de nabijheid van de kerk. Jacob van Gaesbeeck (1400-1459), die in de omgeving veel bezittingen had waaronder kasteel Bleijendaal, heeft mogelijk zijn kasteel afge-

Het Klooster
toestand 1832

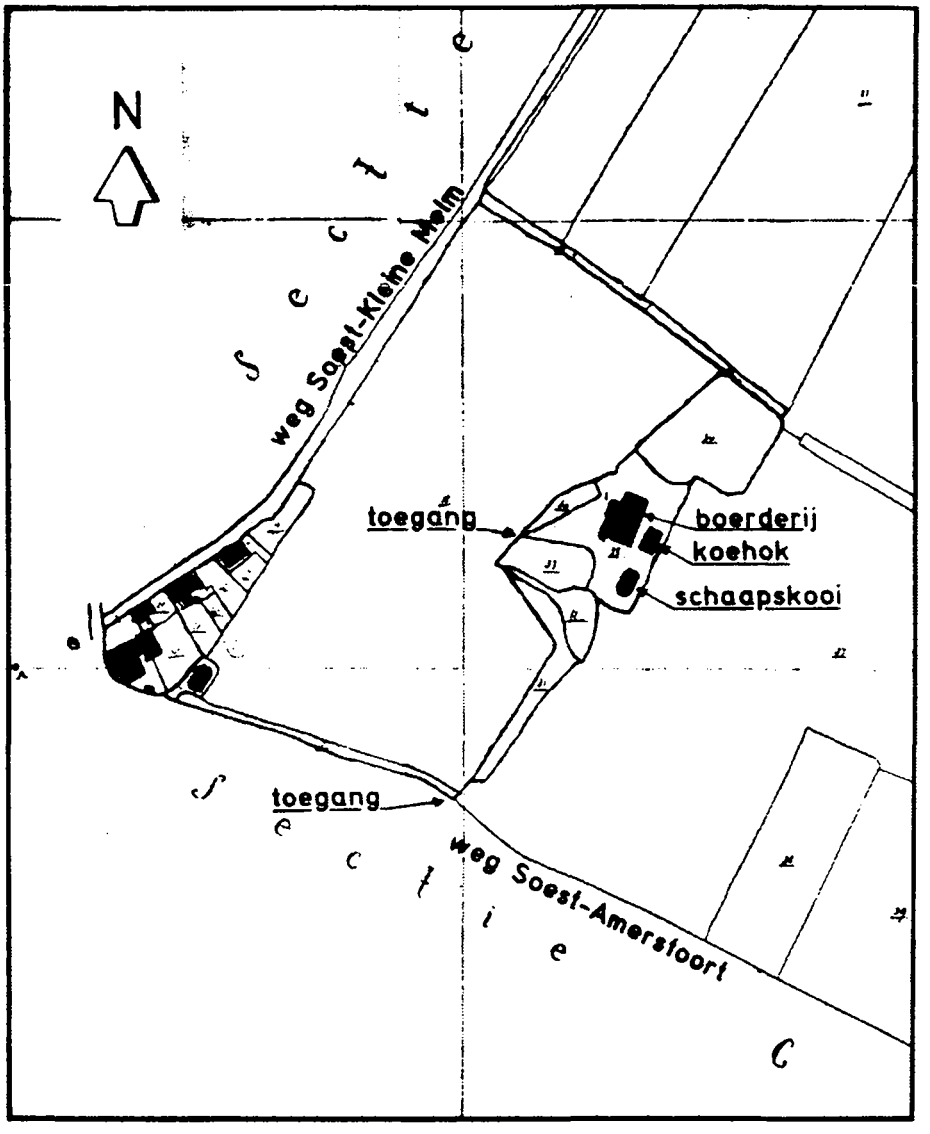

staan om het in de loop van de 15e eeuw te laten uitrichten als kloos-
ter en kapel. In 1543 werd Mariënburgh geplunderd door de troepen
van Maarten van Rossum. Een tijdgenoot schreef dat zij ook ten aan-
zien van de nonnen geen genade kenden:
"sy spoileerden die vrouwen en gingen daar kwalyck mee om!".
Na de hervorming in 1580 moest het nonnenklooster verdwijnen, raakte
in verval en werd gedeeltelijk afgebroken. Eind 18e eeuw was het
klooster nog een ruïne. Nu zien we slechts akkers en herinnert de
boerderij 't Klooster aan de oude situatie. In 1962 werden bij de
aanleg van gasleidingen muurresten, middeleeuws aardewerk en menselij-
ke beenderen aangetroffen.

In dit gedeelte is sprake van de volgende historische bebouwing:
Eemstraat 10-12. Voormalige zadelmakerij annex woonhuis uit 1897 met
in 1908 aangebouwde touwslagerij.
Eemstraat 16. Monumentale dwarshuisboerderij 't Klooster van mogelijk
17e eeuwse oorsprong, in tweede helft 19e eeuw ingrijpend gewijzigd en
met een in 1928 gedeeltelijk vernieuwd achterhuis. De boerderij met
schaapskooi is aan oprijlaan apart gelegen en behoorde eertijds aan
het daar gelegen klooster Mariënburgh. De oorspronkelijke toegang
lag aan de P. van de Bremerweg. Rijksmonument.
Eemstraat 18. Burgerwoonhuis uit 1906 door gemeente-architect
J.H. Ingenhaag. Voormalige daggelderswoning bij de boerderij 't Kloos-
ter.

Ten zuiden van het dorpsgezicht en de P. van de Bremerweg bevindt
zich de tweede aanvulling op het dorpsgezicht, die tot aan de Birk-
straat doorloopt.
Dit gedeelte gevat de tweede brink van Soest, die uit dezelfde perio-
de of wat later dateert als de brink aan het Kerkpad.
Dat hier langs de Ferd. Huycklaan sprake moet zijn geweest van een
brinksituatie laat de kadastrale minuut van 1834 zien. De brink ruim-
te is hier eveneens langgerekt en bevindt zich ongeveer ten oosten
van de huidige Ferd. Huycklaan tussen de Van Lenneplaan en de P. van
de Bremerweg. De brink lag tussen beide oude verbindingswegen met
Amersfoort (P. van de Bremerweg en Birkstraat) en stond in relatie
met de boerderij 't Klooster (en v.m. Mariënburgh?). De zuidzijde
werd begrensd door een bouwland, een nog steeds open gebied, dat is
ingericht als sportveldterrein (de F. Huycklaan en de H. Blaekweg).
Het is het enige resterende open gebied van de oude bouwlanden tussen
de F. Huycklaan-Eikenlaan en H. Blaekweg- Buntweg.
Het feit dat op een gemeentelijke kadastrale kaart van begin deze
eeuw de Ferd. Huycklaan als "Brinkweg" staat aangelegen ondersteunt
de hypothese van een tweede Brink. De Olykeweg en de H. Blaekweg
heetten toen "Kerkpad"!
Zoals typerend voor een brink hadden de boerderijen hun bedrijfsge-
deelte naar de brinkruimte gericht. Deze situatie is bij een aantal
boerderijen nog te zien. Analoog aan de brink bij het Kerkpad staat
de verkaveling ongeveer haaks op de brink: ten oosten de hooilanden,
ten westen de bouwlanden, die op de Eng in deze richting zijn doorge-
zet.
Hoewel hier sprake is van diverse recente gebouwen, bezit het als
tweede brink van Soest nog voldoende historische kwaliteiten zowel
wat betreft de structuur als wat betreft de bebouwing. De volgende
historische bebouwing is waardevol.

Brink Ferd.Huycklaan
toestand 1832

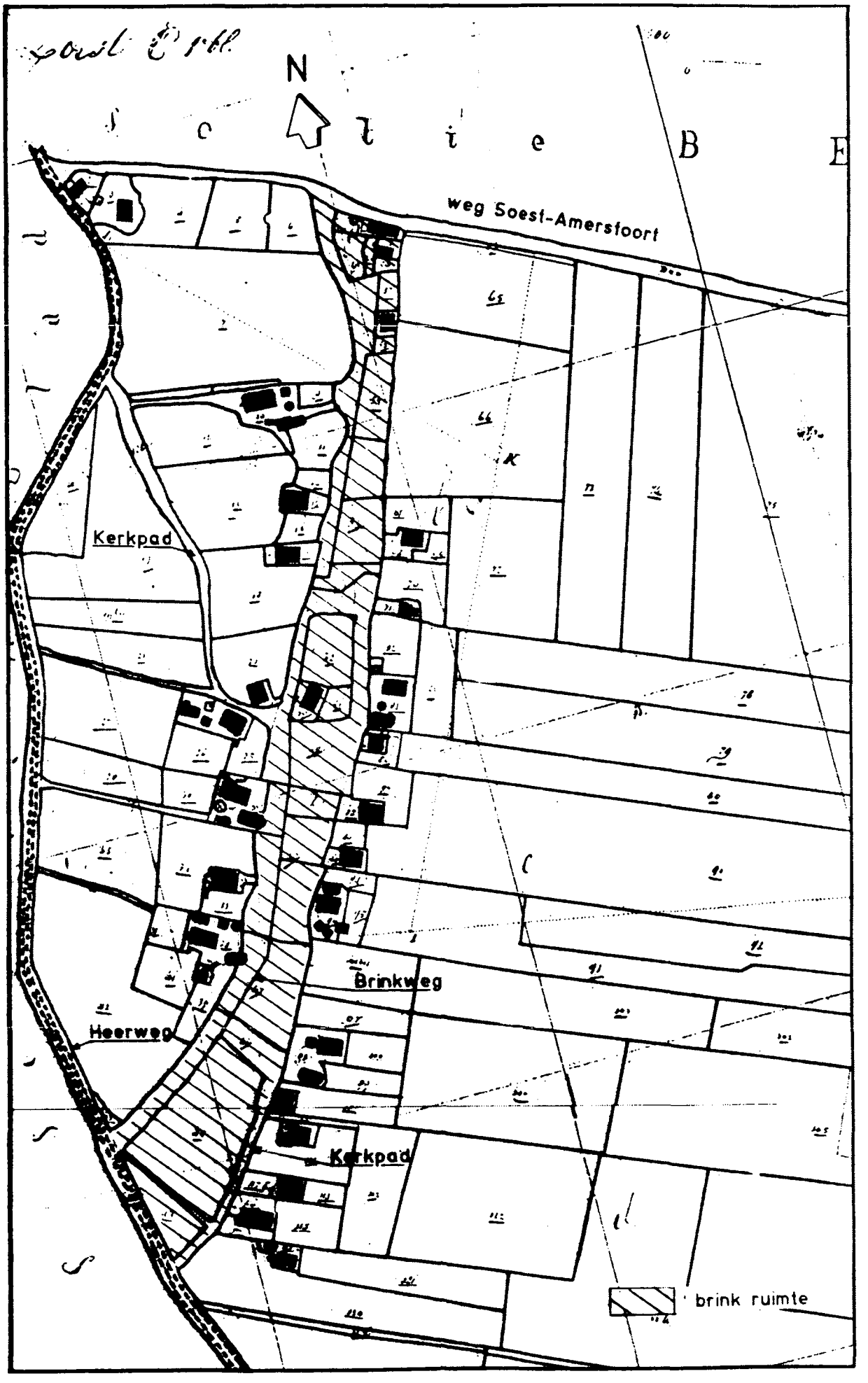

Kerkstraat 19. Langhuisboerderij uit tweede helft 19e eeuw, in 1977 tot woonhuis gewijzigd, met bakhuis, hooi- en wagenschuur en schaapskooi. Bedrijfsgedeelte naar v.m. brink.
Olykeweg 1. Dwarshuisboerderij uit 18e eeuw volgens oorspronkelijke situering met bedrijfsgedeelte naar v.m. brink en toegang vanaf de Olykeweg.
Ferd. Huycklaan 2. Langhuisboerderij uit 18e eeuw, sinds 1962 woonhuis, met bedrijfsgedeelte naar v.m. brink. Kapberg en schuur.
Ferd. Huycklaan 5. Langhuisboerderijtje uit 18e eeuw, in 1978 achtergevel vernieuwd. Belangrijk vanwege zijn situering: evenwijdig aan de weg als afsluiting van de noordzijde van de v.m. brink. De weg maakt hier een bocht ten behoeve van aansluiting op het v.m. klooster.
Ferd. Huycklaan 7. Dwarshuisboerderij uit 18e eeuw met rond 1900 gewijzigd achterhuis en naast gelegen koehok.
Bedrijfsgedeelte naar de weg gericht.
Ferd. Huycklaan 9. Boerenwoonhuis uit mogelijk tweede helft 18e eeuw, in 1960 gewijzigd. Bedrijfsgedeelte naar de polder gericht.
Ferd. Huycklaan 26. Langhuisboerderij uit tweede helft 18e eeuw met in 1936 aangebouwd woonhuis. Bedrijfsgedeelte naar de weg (brink).
H. Blaekweg 6. Dwarshuisboerderijtje uit eind 19e eeuw als enig restant van de agrarische bebouwing aldaar.

3. Soesterbrink
Op de overgangszone tussen de bouwlanden van de Eng en de graslanden van de Eempolder gelegen langgerekte v.m. brink van Soest, ten zuiden aansluitend aan de Kerkbuurt met de Eemstraat als verbinding naar de Kleine Melm en ten noorden oorspronkelijk aansluitend aan de Hoofdstraat en met de Grote Melmweg in verbinding met de gelijknamige tweede laad- en losplaats aan de Eem.

Eind 14e eeuw wordt voor het eerst melding gemaakt van de brink van Soest. Een nauwkeurige lokalisering treffen wij aan in een document uit 1557, namelijk "tusschen die twe Baeren-wegen", dat wil zeggen tussen de huidige Lange en Korte Brinkweg en de Van Weedestraat-Steenhoffstraat- Middelwijkstraat, de v.m. rijksweg Amersfoort-Baarn. In het noorden komen deze twee wegen onder een scherpe hoek samen ("Lange Eind"), in het zuiden staat de Eemstraat onder een rechte hoek op beide "Baerenwegen" ("Korte Eind").
Het brinkterrein wordt in de lengte doorsneden door een pad, oorspronkelijk een voetpad nu fietspad, dat de naam Kerkpad kreeg.
Deze drie nagenoeg evenwijdige wegen worden in 1569, in de op last van Alva opgestelde rechtsregels van Soest, omschreven: De v.m. rijksweg wordt "heerweg" genoemd en moet 32 voet breed zijn. De Brinkweg wordt "Doodweg" (begrafenissen naar de kerk) genoemd en moet 16 voet zijn. Het Kerkpad, "de Padde" genoemd, moet als voetpad 8 voet breed zijn en mocht niet met paarden en wagens worden bereden. Hier langs ging men naar de kerk.

De Soesterbrink bestond uit drie zones begrensd door genoemde wegen:
a. Een strook gemeenschappelijke bouwlanden tussen de v.m. rijksweg en het Kerkpad. Dit in 1834 nog onbebouwde aan de Eng grenzende gedeelte werd in de middeleeuwen gebruikt voor het optassen van graan- en hooimijten en voor opslag van turf. Ook werd in beperkte mate toestemming gegeven voor het steken van plaggen voor dakbedekking.
Deze strook wordt doorsneden door verscheidene dwarsverbindingen, oorspronkelijk paden, die de boerderijen in het middelste gebied toegang

Soester Brink
toestand 1832

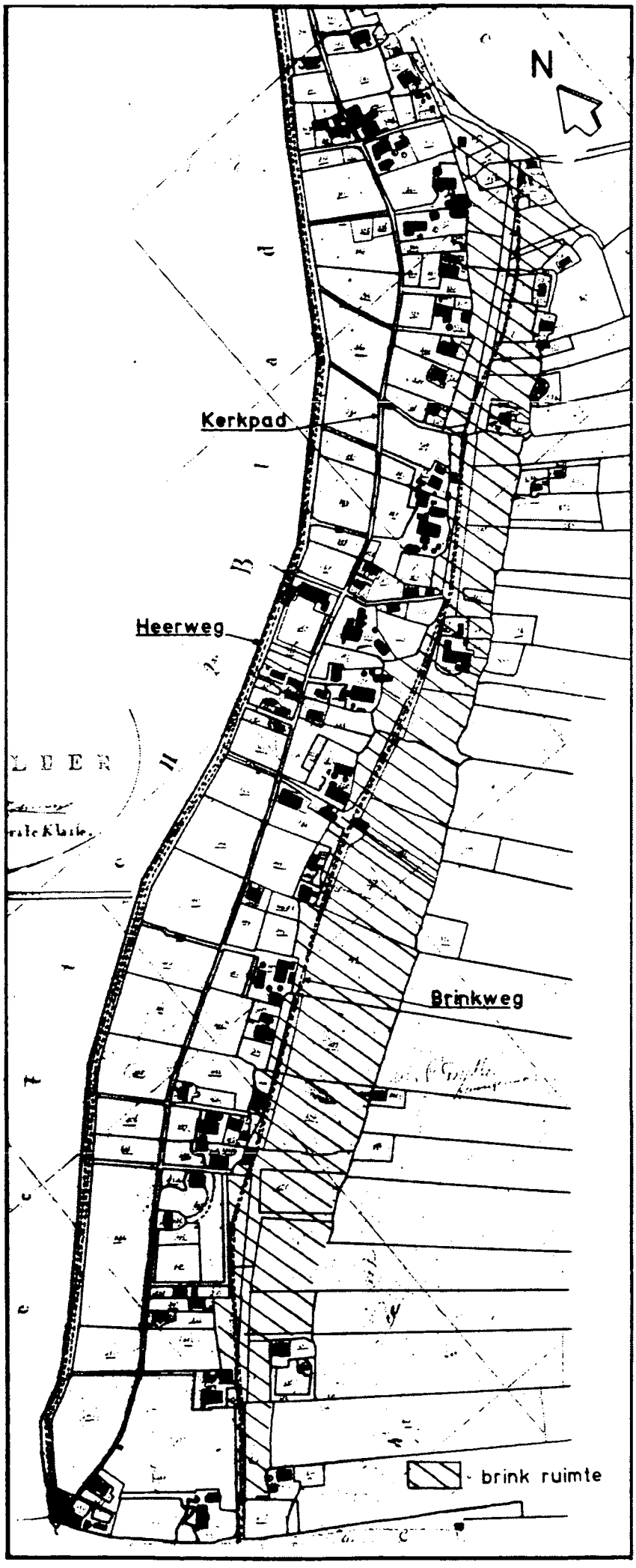

gaven tot de bouwlanden op de Eng. We zien dan ook de percelen op de Eng in dezelfde richting lopen als deze dwarspaden.
Vanaf eind 19e eeuw is deze strook nagenoeg volgebouwd.

b. De middelste strook tussen het Kerkpad en de Brinkweg is reeds vroeg bebouwd met boerderijen. Reeds in 1028 werd gesproken over 14 hoeven in "Zoys" en zeer waarschijnlijk betreft het de boerderijen in dit gedeelte. De nog resterende boerderijen hier liggen met de voorzijde naar het Kerkpad gekeerd richting Eng. Het bedrijfsgedeelte is gericht naar de Brinkweg, waar zich de gemeenschappelijke weide-gronden bevonden.
De brink moet een open grasvlakte geweest zijn, waar alleen boomgroei werd toegelaten in de directe nabijheid van de boerderijen en vlak langs de scheisloten aan de achterzijde ervan. Tussen de boerderijen, waar in de middeleeuwen nog vrij grote open ruimten moeten hebben bestaan, en aan de achterkant langs de Brinkweg, liet men het vee grazen dat men dicht bij huis wilde hebben, zoals melkkoeien, trekpaarden, jongvee en pluimvee.
In deze strook moeten nog twee historische plekken genoemd worden. Het terrein waar in de 15e eeuw het kasteel Bleijendaal van Jacob van Gaesbeeck moet hebben gestaan (tussen toegangspad boerderij Kerkpad Z.Z. 99 en de Eemstraat) en het terrein van de begin deze eeuw verdwenen buitenplaats Middelwijck (tussen Korte Middelwijkstraat en Kerkpad Z.Z. 91; huis op de plaats van nummer 77).

c. De derde strook bevindt zich aan de andere zijde van de Lange en Korte Brinkweg en gaat zonder duidelijke begrenzing over in de weilanden van de Eempolder. Oorspronkelijk waren dit de gemeenschappelijke brinkgronden aansluitend aan de achterzijde van de boerderijen.
Op de kadastrale minuut van 1834 is de scheiding met de er achter gelegen graslanden nog duidelijk zichtbaar. Op de topografische kaart van 1873 zien we hier zelfs als scheiding een weg lopen!
Vanaf 1646 werden deze strook percelen verpacht door het dorpsbestuur, uitsluitend als weidegrond. Schapen werden hier toen nog geweerd. In 1806 was de brink nog een gemeenschappelijke bedrijfsruimte voor de boerderijen langs de Brinkweg, die toen niet meer was dan een zanderig pad. In 1822 verpachtte het dorpsbestuur 18 percelen, "bekend onder de naam dorpbrinken" als schapenweide. Schaapskooien verschijnen bij de boerderijen. Wanneer tegen het eind van de 19e eeuw schapen niet meer nodig zijn voor de mestproductie vanwege de opkomst van de kunstmest, worden de nutteloze schaapskooien van de Eng naar de brink verplaatst en als koehokken hergebruikt.
Tegenover de Korte Kerkstraat, op het terrein van de huidige brandweer, lag een schans, een laat-middeleeuws verdedigingswerk tegen de invallen van de Geldersen. Eind 19e eeuw is de strook "dorpsbrinken" nog praktisch onbebouwd. Thans bevindt zich hier een tamelijk chaotische bebouwing van woningen, boerderijen en bedrijven.

Gezien de structurele gaafheid en de aanwezigheid van een redelijk aantal oude boerderijen is de middelste strook aangemerkt als cultuurhistorisch waardevol gebied. Van de historische bebouwing resteren de volgende waardevolle panden:
Kerkpad N.Z. 20. Burgerwoonhuis uit eind 19e eeuw, mogelijk oorspronkelijk de tuinmanswoning bij nummer 35. Verbouwing in 1911.
Kerkpad N.Z. 24. Burgerwoonhuis uit 1916 door M. Hornsveld voor gemeente veldwachter T. Zwarts.
Kerkpad N.Z. 25. Dwarshuisboerderij uit 18e eeuw (1752) met eind 19e eeuws achterhuis, kapberg uit 1949 en geitenschuur. Haagbeuk en eiken.

Kerkpad N.Z. 27. Langhuisboerderij uit 18e eeuw met aangebouwd eind 19e eeuws woonhuis, naast gelegen 18e eeuwse koehok en erachter gelegen drie-roedige kapberg uit 1933. Langs de zuidzijde van het koehok, liep een pad als verbinding van de Lange Brinkweg met de Eng.
Kerkpad N.Z.35. Eind 19e eeuws herenhuis met buitenplaatskarakter in landschappelijk aangelegde tuin met diverse beuken, platanen, eiken en een treurwilg en coniferen/rododendron terzijde het huis. Spijlen hek met toegangshek. Aan Lange Brinkweg 18 een koetshuis (paardekoppen) en stal. Huis op oudere voorganger. Bijzonder element in agrarische omgeving.
Kerkpad N.Z.37. Dwarshuisboerderij uit 1863 op oudere voorganger met links uitgebouwd voorhuis, erachter gelegen 5-roedige kapberg en een aan Lange Brinkweg gelegen schaapskooi, die er in de 19e eeuw is neergezet. Verbindingspad met de Eng.
Kerkpad N.Z.39. Burgerwoonhuis uit 1908 door I.H. Ingenhaag voor F.C. Kuijper. In 1959 gesplitst in twee woningen.
Kerkpad N.Z.41. Langhuisboerderij, in aanleg 18e eeuws, met 19e eeuws uiterlijk en rechts aangebouwde kruk. Haagbeuk aan Kerkpad.
Kerkpad N.Z.45. Kleine langhuisboerderij uit 1795 met aangebouwd eind 19e eeuws woonhuis. Diepe siertuin met ijzeren toegangshekje aan Kerkpad. Ligusterhaag aan Raadhuisstraat.
Kerkpad N.Z.47. Langhuisboerderij uit tweede helft 19e eeuw, thans woonhuis, met bakhuis. Leilinde. Perceel omzoomd door ligusterhagen. Achtertuin in 1935 verlengd.
Lange Brinkweg 24. Schaapskooi, mogelijk in de 19e eeuw geplaatst, in 1973 ingrijpend verbouwd tot woonhuis/boetiek.
Lange Brinkweg 26/Kerkpad N.Z. 51. Langhuisboerderij, in aanleg 18e eeuws, uit eerste helft 19e eeuw, in 1973 gewijzigd tot pannekoeken restaurant.
Lange Brinkweg 28. Schaapskooi uit 18e eeuw, in 1954 versteend en gewijzigd in winkel.
Lange Brinkweg 28, 28a en b. Langhuisboerderij uit 18e eeuw, thans woonhuis (nummer 28a), met naast gelegen v.m. kaasmakerij (nummer 28b) en v.m. knechtwoning (nummer 28). Gemoderniseerd.
Kerkpad Z.Z. 1. Boerenwoonhuis uit tweede helft 19e eeuw; gebouwd op erf van nummer 3.
Kerkpad Z.Z. 3-3a. Langhuisboerderij uit 18e eeuw, mogelijk ouder met uitbouwen aan beide zijden voorhuis. Er achter schaapskooi en twee kapbergen (4-roedige is 18e eeuws). Drie leilinden bij voorgevel. Eiken op oude perceelscheiding.
Kerkpad Z.Z. 5-7. Langhuisboerderij uit 18e eeuw met later aangebouwde woning en 19e eeuws koehok. Er achter een 2-roedige kapberg met golfplaten dak uit 1949. Thans woonhuis. Verbindingspad met de Eng.
Lange Brinkweg 34a. Schaapskooi uit 18e eeuw, behorende bij Kerkpad Z.Z. 57. In 1984 verbouwd tot woonhuis.
Kerkpad Z.Z. 9. Langhuisboerderij uit 18e eeuw, verbouwd eind 19e eeuw met bakhuis. Thans dubbel woonhuis. Interieur gemoderniseerd.
Kerkpad Z.Z. 13. Langhuisboerderij uit tweede helft 19e eeuw, verlengd in 1925.
Kerkpad Z.Z. 10-12. Langhuisboerderij uit 18e eeuw met bedrijfsgedeelte naar de brink. Thans woonhuis.
Kerkpad Z.Z. 17. Langhuisboerderij, circa 1875, in oorsprong ouder, met 5-roedige kapberg achter naar Brinkweg gerichte achtergevel. Leilinde en straatbomen.

Kerkpad Z.Z. 22c. Villa "Everton" uit 1909 door J.H. Ingenhaag voor wed. Verkerk.
Kerkpad Z.Z. 41. Langhuisboerderij uit tweede helft 19e eeuw, in 1924 één travee verlengd. Woonhuis sinds 1977.
Kerkpad Z.Z. 43. Eind 19e eeuwse villa in eclectische trant.
Lange Brinkweg 56. Langhuisboerderij uit 1906 op plaats oude boerderij (diverse eiken), die via Witte Paardstraatje in verbinding stond met de Eng.
Lange Brinkweg 60-62. Langhuisboerderij uit 18e eeuw, verbouwd eind 19e eeuw. Thans dubbel woonhuis. Leilinde.
Lange Brinkweg 64. Langhuisboerderij, in oorsprong 18e eeuws, thans gerenoveerd. Afwijkende situering: evenwijdig aan weg met bedrijfsgedeelte naar het noorden.
Kerkpad Z.Z. 63. Langhuisboerderij "Klein Middelwijk" uit 18e eeuw, centraal gelegen tussen Kerkpad en Brinkweg. Achtergevel naar Brinkweg, aan welke zijde een open erf. Thans woonhuis-steenslijperij.
Kerkpad Z.Z. 67. Langhuisboerderij uit eind 19e eeuw, sinds 1982 woonhuis. Twee leilinden bij naar Brinkweg gerichte achtergevel. Open ruimte naar Kerkpad, omgeven door beukenhaag.
Kerkpad Z.Z. 97. Burgerwoonhuis uit begin 20e eeuw met rechts voor een grote rode beuk.
Kerkpad Z.Z. 99. Dwarshuis-boerderij uit 1854, in oorsprong 18e eeuws, genaamd "Bleijendaal", thans woonhuis. Met achtergevel direct aan Brinkweg gelegen. Vijf-roedige kapberg. Grasland aan voorzijde met oprijlaan voorzien van smeedijzeren inrijhek en eikenbomen. Voor de voorgevel één leilinde. Oprijlaan vóór 1854 aan linker zijde boerderij.
lange Brinkweg 87. Schaapskooi, direct aan weg gelegen, vermoedelijk een herplaatsing in tweede helft 19e eeuw.
Lange Brinkweg 101. Uit 18e eeuw daterend boerderij-erf met oude veeschuur aan nieuw (1942, 1961) woonhuis, 4-roedige kapberg en met oude haagbeuk langs oude structuur.
Kerkplein 1. Voormalige pastorie bij R.K. kerk uit 1852 door architect Th. Molkenboer volgens het herenhuistype. Vóór het pand een grote rode beuk. Thans muziekschool.
Kerkplein 2. R.K. kerk H.H. Petrus en Paulus uit 1852 door architect Th. Molkenboer in neo-barok ("waterstaatsstijl") met natuurstenen voorgevel. In 1969 door architectenbureau Leeuwenberg en Volders voorzien van een nieuw, kleiner schip. Rijksmonument.

e. Begraafplaatsen

1. Algemene Begraafplaats, Veldweg te Soest (H-7711)
De rond 1909 op de Soester Eng aangelegde begraafplaats is van Ned. Hervormde origine en sedert 1-1-1975 in gebruik als Algemene Begraafplaats van de gemeente Soest.
Een eerste uitbreiding vond plaats in de jaren dertig en een tweede uitbreiding is van recente datum.
Vanuit de Veldweg heeft de begraafplaats een dubbele toegang naar de centraal geplaatste aula uit de jaren dertig. Erachter een eenvoudige formele aanleg met rechte paden voorzien van diverse soorten cipressen.
Ter rechter zijde het oudste gedeelte, beplant van geschoren taxusbomen, ceder, iepen, berkenhaag.
De belangrijkste elementen op de begraafplaats zijn:
- Lijkenhuisje uit omstreeks 1909 van een bouwlaag onder zadeldak tussen uitkragende tuitgevels en voorzien van aardige detaillering. Helaas thans gedekt met shingles.
- Graf van fam. A.A. Hofman (overl. 4-3-1916) als één van de oudste graven en omgeven door ijzeren hekwerk.
- Graven van J.H. Isings, schilder/tekenaar (B-26) en R. Tolman, natuurjournalist (C-N,873).

De begraafplaats is op bepaalde tijden toegankelijk
literatuur: Annet van den Broek, Koos Groen e.a., Hun laatste rustplaats, Baarn 1985, p.89.

2. R.K. Begraafplaats, Dalweg te Soest (K-2091)
De R.K. Begraafplaats behoort bij de Petrus en Paulus kerk (eerste R.K. kerk dateerde uit 1692) en komt voor op de kadastrale minuut van 1820. De aanleg dateert mogelijk uit deze tijd. Nadien heeft er een uitbreiding aan de noordzijde plaatsgevonden (XIXD).
Het rechthoekige terrein bezit een 5-tal evenwijdige paden in het midden doorsneden door een haaks pad. Op de kruising van de thans a-symmetrisch gelegen hoofdas achter het poortgebouw met het dwarspad een hoofdkruis op bakstenen basement.
Het terrein is gedeeltelijk omgeven door een muur en een haag.
Lindebomen langs beide lange zijden. Twee treurbeuken.
De belangrijkste elementen zijn:
- Poortgebouw uit 1876 in neo-gotische stijl op U-vormig grondplan met spitsbogige doorgang voorzien van kruisribgewelfje onder het met shingles gedekt schilddak.
  Gevelsteen links in blinde nis.
- Graf van fam. E.E. Kuijper en M.T. Alberdingk Thijm (overl. 1851 en 1865).
- Graf van Jkvr. C. en E.J.M. van Dam van Veenhuizen (overl. 1876 en 1888) met monumentaal achterstuk (natuur steen) voorzien van papaverbollen en margrieten decoratie en wit marmeren kruis erboven en voorzien van ijzeren hekwerk.
- Graf met een gietijzeren engel, gesigneerd met: "Gezetzl-Geschutze" (?).
- Graf van G.J.M. Kerbosch (overl. 1972), Oud-Indië planter.

De begraafplaats is vrij toegankelijk.

3. R.K. Begraafplaats, Kostverlorenweg te Soest (G-3643)
Aangelegd in 1931 in opdracht van het R.K. Kerkbestuur der Parochie van de Onbevlekte Ontvangenis der H. Maagd Maria te Soestdijk. Rechthoekig, enigszins glooiend terrein met padenpatroon in latijns-kruis vorm met betonnen hoofdkruis op snijpunt. Houten gebouwtje links achter.
- Zwart-marmeren monumentaal graf van W. Sukkel (overl. 18-12-1901).
- Twee eenvoudige gietijzeren kruizen.

De begraafplaats is vrij toegankelijk.

4. R.K. Begraafplaats, Pastoor Rademakerstraat te Soesterberg
Deze begraafplaats is de meest waardevolle van de gemeente Soest in cultuurhistorische zin.
De begraafplaats is aangelegd kort na de stichting van een nieuwe parochie in Soesterberg in 1837 door pastoor Rademaker, Mevrouw Bosch van Drakestein schonk hiervoor een gedeelte van haar terrein.
Het rechthoekige terrein heeft een indeling van elkaar haaks snijdende paden. De entree met hoofdas, eindigend op een hoofdkruis ligt links van het midden. In de linkerhoek een lijkenhuisje. Rechts van de hoofdas bevinden zich de belangrijkste grafmonumenten. Coniferen (bij entree en achter hoofdkruis) en treurwilgen (hoofdas). Gedeeltelijk omgeven door een bakstenen muur.
De belangrijkste elementen zijn:
Lijkenhuisje uit XIXB in neo-gotische stijl met tuitgevel tussen zadeldak gedekt door Tuile-de Nord pannen.
Een 10-tal grafmonumenten van de familie Bosch van Drakestein met neo-classicistische en neo-gotische stijlkenmerken.
Op vele graven staat het familiewapen afgebeeld: eikenbladeren, herten, een gevleugelde draak met adelaarspoten en met of zonder pijlen, een kroon en helm en soms met de spreuk "Virtute et Labore". Grijs natuursteen en voorzien van fraaie ijzeren hekwerken met rond- of spitsboogmotieven. Een gedeelte is begrensd door ijzeren palen met omgekeerde fakkelmotieven en verbonden door kettingen met open gewerkte bollen voorzien van stekels:
- Graf van Jhr. mr. Paulus Jan Bosch van Drakestein, commissaris der Koningin in de provincie Noord Brabant (overl. 25-5-1894).
  Door ing.-architect J. Dony en door beeldhouwer F. Vermeylen (portret- buste) in 1895. Neo-classicistisch.
  Rood marmeren zuilen, wit marmeren voetplaat en kapiteel..
- Graf van Jhr.F.L.Th. Bosch van Drakestein, ambachtsheer van de Vuursche, lid 1e Kamer en lid Geregtshof in Noord Holland (overl. 8-7-1966). Neo-gotisch: pinakel, 3- en 5-pas.
- Graf van Jhr. F.L.H.J. Bosch van Drakestein, ambachtsheer van de Vuursche (overl. 25-5-1911). Gemaakt door Dobbe v. Pelt uit Den Bosch. Neo-classicistisch: aedicula-vormig achterstuk met omgekeerde toortsen.
- Graf van Jhr. P.J. Bosch van Drakestein, ambachtsheer van de Vuursche (overl. 7-11-1955). Stèle-vormig achterstuk.
- Graf van Jhr. M.E. Bosch van Drakestein, van Reijerscop Creuningen (overl. 13-11-1870). neo-classicistisch en neo-gotisch; kruis met uiteinden in 3-pasvorm, wit marmeren plaat met de tekst "LEX", in reliëf 2 zwaarden, waarvan 1 met hand minus 2 vingertoppen, dekkleed en weegschaal.
- Graf van Jkvr. C.F.P. Bosch van Drakestein (overl. 2-9-1863) neo-classicistisch: basement met trygliefen en omgekeerde toortsen naast het kruis.

- Graf van Jkvr. C.W.M. van Hogendorp (8-10-1872) en Jhr. mr. J.G. Bosch van Drakestein (4-3-1883), wit marmeren kruis op een rotsblok als achterstuk en op de liggende steen twee schilden met banderol voorzien van tekst "REQUIESCHANT".
- Graf van mr. J.W.H.F. Bosch, lid le Kamer (overl. 5-7-1851). Neo-gotisch: elkaar volgens latijns kruis snijdende zadeldaken, waarop een pinakel met kruisbloemen, gevleugelde engelen en een wit marmeren kruis. IJzeren hekwerk gefabriceerd door fa. P.N. Hormann te Utrecht.
- Graf zonder vermelding met neo-classicistische kenmerken: romeins altaar met torenachtige opbouw.
- Aantal grafstenen uit begin 20e eeuw, op banden geplaatst en sommigen voorzien van wit marmeren kruis.
- Hoofdkruis van hout op bakstenen basement met Christus-figuur van zink. Ervoor het graf van pastoor L. Rademaker (overl. 19-12-1872).

De begraafplaats is vrij toegankelijk.

III. HISTORISCH GEOGRAFISCHE STRUCTUREN

Naast de in cultuurhistorisch opzicht belangwekkende objecten, ensembles en gebieden zijn er binnen het grondgebied van de gemeente Soest nog een groot aantal (infra-)structurele elementen (wegen, waterlopen en dergelijke) aan te wijzen, die vanuit historisch perspectief waardevol zijn. Hun geschiedenis hangt nauw samen met zowel de regionale als met de lokale ontwikkeling. Onmisbaar hebben de bedoelde structuren ook belangrijke visuele kwaliteiten wat betreft hun historisch - functionele tracé, hun profilering en hun beplanting, die in niet onaanzienlijke mate het beeld van het landschap mede bepalen. Hoewel de geschiedenis van de hieronder omschreven stucturen veelal terugreikt tot in de middeleeuwen, is de vroegst nauwkeurige kaart, de kadastrale minuut van 1832, als uitgangspunt genomen voor het bepalen van hun gaafheid.
Tenzij van bijzondere cultuurhistorische betekenis, zijn in principe de wegen, waterlopen en dergelijke, die qua aanleg van vóór 1832 dateren, opgenomen. De hieronder volgende uitputtende opsomming en omschrijving van vóór 1832 daterende structuren zijn op de bijgevoegde overzichtskaart aangegeven met een verdeling doorgaande en lokale wegen.

a. Wegen

Rangschikking van de wegen is geschied volgens alfabetische volgorde op de laatste naam per weg of straat.

1. Amersfoortsestraat met vakkenstructuur

Halverwege de zeventiende eeuw voldeed de oude weg Amersfoort-Leusden-Zeist niet meer en een plan werd ontworpen voor een "Nieuw Amersfoortsche straatwegh". Op 12 augustus 1652 keurden de Staten van Utrecht de aanleg en beplanting goed van een nieuwe kaarsrechte weg van 60 meter breed uit en voorzien van drie rijen witte populieren in het midden van de weg. Aan weerszijden van deze weg werd de grond verdeeld in 17 percelen van 376 meter breed en 188 meter diep. Wanneer een eigenaar van een perceel besloot op zijn terrein een huis te bouwen, kreeg hij de dubbele diepte aan grond toegewezen. De vakken werden van elkaar gescheiden door paden van ongeveer 11 meter (!) breed.
Het gedeelte weg dat tot de gemeente Soest behoort en waaraan Soesterberg is ontstaan, beslaat 10½ vak. Het rechthoekige en haaks op de Amersfoortsestraat gelegen kavel- c.q. padenpatroon is nog grotendeels intact. Vanaf Amersfoort gezien zijn de vakken als volgt ingedeeld:
Vak 1 t/m 7 ter weerszijden van de weg zijn nog duidelijk traceerbaar. Waarschijnlijk zijn deze nooit bebouwd geweest door het ontbreken van een perceelverdubbeling.
De scheidingspaden zijn duidelijk zichtbaar (onder andere Bosweg, Laan van Blussé van Oud Alblas, Hoogte 50, Richelleweg, Korndorfferlaan).
Op het 8 ste vak stond in het middel van het noordelijk vak de hofstede De Oude Tempel. Op de kaart van du Roy uit 1696 staat hier "Weerdenborgh". Dat vak was dan ook verdubbeld, maar thans verdwenen door de aanleg van het vliegveld. Het vak wordt begrensd door de Korndorfferlaan en de Oude Tempellaan.
Vak 9 werd verdubbeld door de aanleg van een buitenplaats op het zuidelijk vak. Op de kaart van du Roy uit 1696 staat hier een huis met het bijschrift "Onder Water". Thans staat er het landhuis Egghermonde. Het vak wordt begrensd door de Oude Tempellaan en de Kampweg-Veldm. Montgomeryweg.

Amersfoortse straatweg
"De Kampvelden"
toestand 1834

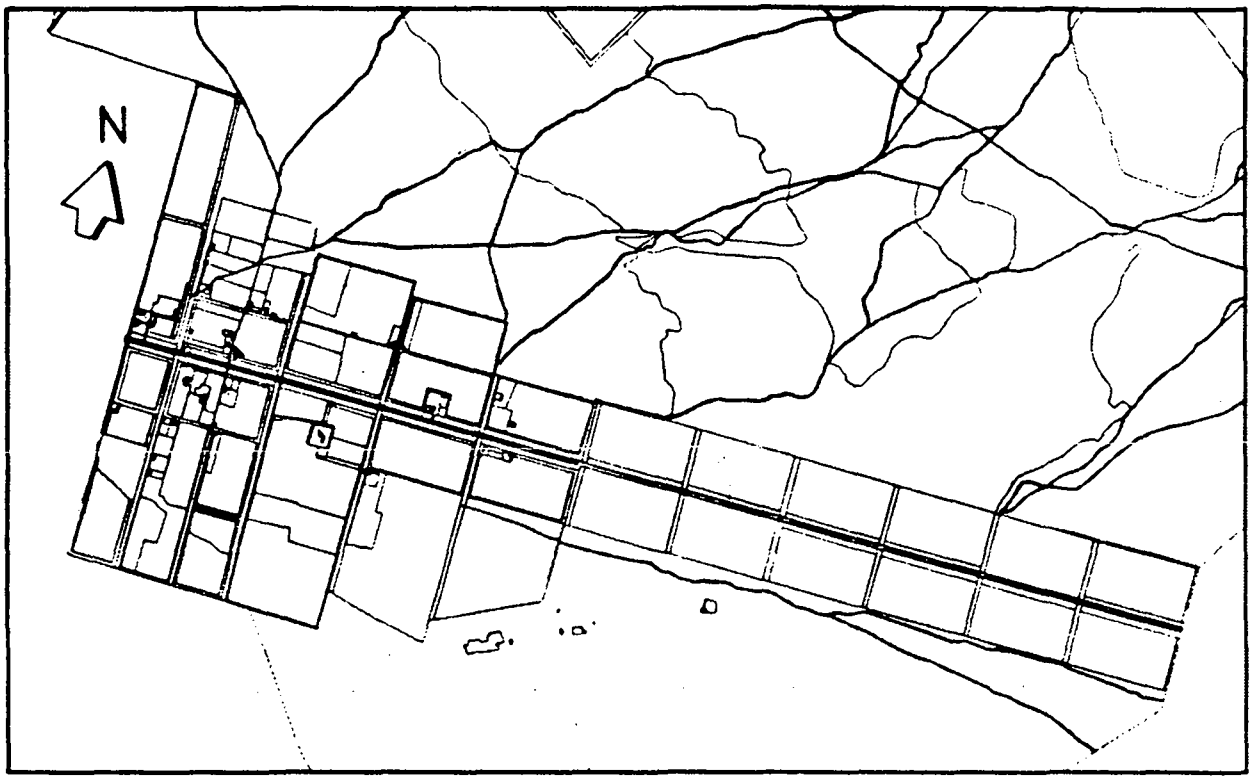

Vak 10, begrensd door de Kampweg-Veldm. Montgomeryweg en de Prof. Lorentzlaan-Sterrenbergweg, werd verdubbeld door de aanleg van een al vóór 1800 verdwenen buitenplaats op het noordelijk vak: "Den Heer van Dijkvelts Huys" (de Roy, 1696).
Mogelijk heeft dit huis "Smorenburg" geheten naar de gelijkwaardige eigenaar (in 1807 in bezit van de erven Smorenburg).
Het vak werd in het midden doorsneden door een postweg van Arnhem naar Amsterdam, de huidige Postweg-Van de Griendtlaan-Gen. Winkelmanstraat. Deze weg liep via Austerlitz over de Heezer Eng. Op de kruising met de Amersfoortseweg stond vroeger het "Huis Ten Halve" (halverwege traject Arnhem- Amsterdam), waar de paarden van de postkoets verwisseld werden. Voorts resteren er nog een aantal dwarswegen van de oude verkaveling: Batenburgweg, Schooldwarsweg, Postdwarsweg, Luit.Koppenlaan, Fokkerstraat en Kampweg als zuidelijke begrenzing.
Vak 10½ heeft sinds 1837 haar grens met Zeist gekregen en maakte deel uit van de grote buitenplaats "Sterrenberg" (du Roy: "de Heer van Heeswijk"; in 1807 in bezit van P.W. Bosch), die 2 vakken bezat en in noordelijke verder werd verlengd. Dit halve vak wordt begrensd door de Sterrenbergweg-Prof. Lorentzlaan en de grens tussen Soest en Zeist (Kerklaan).
De huidige Rademakerstraat-Banningstraat is het oude Tracé van de Amersfoortsestraat.
De Amersfoortsestraat met haar vakkenverkaveling is van grote cultuurhistorische waarde als uniek voorbeeld in de provincie Utrecht van een grootschalige verkaveling ten behoeve van buitenplaatsen volgens 17e eeuwse barokprincipes.

2. Banningstraat
Zie Amersfoortsestraat. Op 20 december 1973 vernoemd naar de Soesterbergse schrijver H.A. Banning (1818-1909).

3. Beckeringhstraat
Oorspronkelijk samen met Schrikslaan een gedeelte van een oude Hessenweg naar Amsterdam. Zie Soesterengweg. In 1911 vernoemd naar de Amsterdamse familie Beckeringh, eigenaar van de buitenplaats Eikenhorst.

4. Beetzlaan
Vormde oorspronkelijk samen met de Beukenweg, Parklaan en Eikenlaan de postweg naar Hilversum. Bij de Parklaan sloot de Postweg aan op de weg naar Utrecht. Deze weg, die langs de rand van de Soester Eng loopt, werd ook wel de "Weg achter den Engh" genoemd.
In 1911 vernoemd naar de heer Beetz, eigenaar van de buitenplaats Nieuwerhoek.

5. Prins Bernhardlaan
Vóór 1936 heette deze weg de "Teuts Holleweg", een holleweg, die van het café "De Teut" aan de Korte Melmweg (Teutsteeg) naar de akkers op de Soester Eng liep.

6. Beukenlaan
Zie Beetzlaan. De naam Beukenlaan werd in 1911 gegeven.

7. Biltseweg
Deze weg heette tot 1950 de Utrechtseweg. De huidige Biltseweg kwam langs de in 1398 gegraven Praamgracht te liggen en werd rond 1815 verhard ("Straatweg").

8. Birkstraat
De verbindingsweg tussen Amersfoort en Soest en lopende door de polder Birkt (Birkt=berk). Ter onderscheiding met de andere middeleeuwse en lager gelegen verbindingsweg (P.v.d. Bremerweg) werd deze weg ook "Hoge Birksche Weg" of "Bovenbirkse Weg" genoemd. Heeft ook in de 19e eeuw Rijksstraatweg geheten.

9. Henriëtte Blaekweg
Deze weg heette vóór 1923 "Korte Achterweg" en omsluit met de J. v.Lenneplaan, de Ferd. Huycklaan en de Birkstraat een weiland, dat mogelijk de entree vormt van een gerekte brinkgrond ten oosten van de Ferd. Huycklaan.

10. Den Blieklaan
Oorspronkelijk een deel van de Oude Utrechtseweg, die liep vanaf de Soesterbergsestraat over het nog bestaande gedeelte Oude Utrechtseweg in De Bunt naar de Bosstraat, Den Blieklaan en Insignerstraat, stak daar de Wieksloterweg over en vervolgde zich in de gelijknamige Oude Utrechtseweg door het bosgebied van Pijnenburg.
Vanaf de Insignerstraat kon men ook over de Veenzoom, de Dorpsstreek en via een kronkelig pad door het bos aansluitend op de Turfweg de route richting Utrecht kiezen.

11. Laan van Blussé van Oud Alblas
Zie Amersfoortsestraat. In 1960 vastgesteld.

12. Boerenstreek
De Boerenstreek was een pad volgens de verkaveling van het Soesterveen dat liep van de Wieksloterweg naar de Eng.

13. Bosstraat
Heette vóór 1931 de "Koudhoornweg" naar de in 1924 afgebrande boerderij Koudhoorn van de familie Insigner. Het was de zuidelijke begrenzing van de ontginning van het Soesterveen.

14. Bosweg
Zie Amersfoortseweg. Vormt de grens met Amersfoort en maakte deel uit van de Oude Leusderweg.

15. Braamweg
Sinds 1917 Braamweg genoemd en eertijds samen met de Sparrenlaan een schapendrift vanaf De Bunt naar de Lange Duinen.

16. Peter van de Breemerweg
Oorspronkelijk de oude verbindingsweg Amersfoort-Soest, vóór 1935 de "Neerweg" genoemd, omdat de weg naar beneden liep. Deze werd ook wel "Zwarte Weg" genoemd, naar de donkere veenachtige grond ervan. Op de kaart van du Roy uit 1696 wordt deze weg, die als kortste verbinding toen belangrijker was dan de (Hoge)Birkstraat, omschreven als "Lage Birk" en op Amersfoorts grondgebied als "Die Soester Wegh". De weg werd gebruikt om landbouwproducten uit Soest naar de markt in Amersfoort te brengen. Daar werd bier ingekocht voor de Soestenaren. In onrustige tijden vluchtten de Soestenaren over deze weg naar het ommuurde Amersfoort.
Ongeveer halverwege zien we een knik in de weg. Hier langs loopt een afwateringsstroompje van de Birkstraat (langs boerderij nummer 107) naar de Eem.

17. Bremeentje
Een middeleeuwse doodlopende weg in de polder Langeindse straten, genoemd naar "het brede meentje", een gemeenschappelijke weide grond. Mogelijk heeft het Breemeentje als ontginningsbasis gediend voor de strokenverkaveling richting Eem.

18. Korte en Lange Brinkweg
Tot ver in de 19e eeuw maakten beide wegen deel uit van de Soester brink, een langgerekte strook open grasland, dat voorheen als gezamenlijke bedrijfsruimte fungeerde voor de aan het Kerkpad gelegen boerderijen tussen de Eemstraat en de Burg. Grothestraat. De boerderijen waren met de achterzijde (bedrijfsgedeelte!) aan de brink gesitueerd. Aan de noordzij-

de van de Lange Brinkweg zijn nog delen van de oude brinkpercelen herkenbaar.
Pas na 1816, toen de Rijksstraatweg Amersfoort-Naarden werd aangelegd, werd de brink een begaanbare weg.

19. Buntweg
Vormt samen met de Nieuweweg en de Henr. Blaekweg de resterende zuidelijke begrenzing van de strook gemeenschappelijke essen, die de Parklaan-Eikenlaan-Ferd. Huycklaan als noordelijke begrenzing hadden. De sinds 1917 geheten Buntweg is genoemd naar het eronder gelegen buurtschap De Bunt. Buntgras is een hard soort gras, dat alleen op arme grond groeit.

20. Dalweg
Vóór 1911 werd de Dalweg de "Kerksholleweg" genoemd. Het was een diep in de eng helling uitgeslepen holleweg, die naar de R.K. kerk liep en via de Korte Kerkstraat tot de Lange Brinkweg ging. Het was één van de drie hollewegen in Soest. (zie Pr. Bernhardlaan en Kolonieweg).

21. Dolderseweg
De in 1982 vastgestelde Dolderseweg is een deel van de oude weg naar Soesterberg, in de 19e eeuw de "De Nieuwe Weg" (top. kaart 1847) genoemd. Deze liep vanaf de Eikenlaan langs de Kleine Pals en kwam uit op de Beukbergenlaan in de gemeente Zeist. De spoorlijn Utrecht-Baarn is in 1898 gedeeltelijk langs deze weg aangelegd, Bij de Paltz is de wegenloop verdwenen.

22. Dorpstreek
De Dorpstreek is een weggetje, dat de veenstroken in het Soesterveen volgt en dat van de Wieksloterweg naar de Eng richting dorp loopt.

23. Dorresteinweg
In 1917 genoemd naar de hoeve Dorresteijn, die tussen de huidige Industrieweg en Laanstraat lag. De weg volgt de verkaveling in het Soesterveen en loopt van de Wieksloterweg tot aan de Laanstraat. Vanaf daar heeft er vroeger nog een pad over de eng gelopen langs de Lazerusberg en over de huidige Anna Pauwlownalaan.

24. Duinweg
Gedeelte van de oude loop van de Soesterbergsestraat voordat deze in 1853 werd aangelegd langs de grens van Vosseveld.

25. Eemstraat
Vóór 1911 heette deze weg de "Kleine Melmweg", de "Eemsteeg" en de "Gaesbeecker Steeg". Het was het eerste deel van de verbinding van het oude dorp met de Eem bij de laad- en losplaats de Kleine Melm. Ter plaatse van de Eemstraat en ten oosten ervan, boven de P. v.d. Breemerweg, lag vroeger (15e eeuw) het kasteel Bleyendaal van de heer van Gaesbeeck. Ook bevond zich daar het klooster Mariënburg. De boerderij "Het klooster" herinnert nog aan die situatie.

26. Eemweg
Zie Eemstraat.

27. Eigendomsweg
Voorheen "Eigendomsteeg", genoemd naar de Soester Eigendommen, een reeks ontgonnen grondstroken aan de rand van het Soesterveen en in particulier bezit. Tot eind 19e eeuw was deze weg tussen de Wieksloterweg en de Nieuweweg particulier eigendom.

28. Eikenlaan
Zie Beetzlaan. De naam Eikenlaan werd in 1929 gegeven, in 1925 kreeg het de naam "Koudehoeksteeg" en daarvoor heette de weg de "Nieuweweg Oostzijde".

29. Emmalaan
Vóór 1921 de "Nieuwe Steeg" geheten, een pad dat vanaf de Burg. Grothestraat naar de Lazarusberg liep en uitkwam op de Hellingweg.

30. Klein Engendaalweg
Een weg volgens de ontginningsstroken in het Soesterveen, lopend van de Nieuweweg tot aan Den Blieklaan en ongeveer in het Verlengde van het 1e Heeserlaantje.
In 1911 genoemd naar de boerderij "Klein Engendaal", die aan de Nieuweweg lag."Engendaal" komt van dal bij de eng. Het oorspronkelijke Engendaal was oorspronkelijk een ontginningsstrook met boerderij ten zuiden van de "Gemene Wegh",de Oude Utrechtseweg (du Roy, 1696), ongeveer onder boerderij Oude Utrechtseweg 4.

31. Enghenbergsteeg
Een pad aansluitend op de Veldweg ("Pad naar de Kerk") over de eng, dat met een wijde bocht om het Enghenbergje, een grafheuvel, heen liep. Het was de verbinding tussen het buurtschap De Eng en het dorp (kerk!).

32. Soester Engweg
De Soester Engweg is één van de oudste wegen in Soest en werd al in in 1569 vermeld als de "Bareweg", toen de enige verbindingsweg met Baarn. Deze weg sloot aan op de Vredehofstraat (Soest-dijk) naar Baarn en liep over de tegenwoordige Julianalaan, de Soester Engweg, de Molenweg via de Kolonieweg, VerlengdeKolonieweg en Driftje naar de Oude Utrechtseweg kon men ook van de Veldweg naar de kerk. De "Bareweg" maakte tevens deel uit van een Hessenweg van Oost-Nederland/Duitsland naar Amsterdam. Deze hessenweg liep via de Schrikslaan-Beckeringlaan naar de Biltseweg en vervolgde haar weg achter het park van van paleis Soestdijk over de Hessenweg.

33. F.C. Kuyperstraat
Vóór 1911 heette deze straat de "Kleine Nieuwe Steeg" of het "Hoogje van Gulle", Het is het laatste dwarspad van de Soesterbrink.

34. Ferd. Huyckstraat
Vóór 1923 bekend als de "Achterweg" en het "Korte Endt". De weg ligt in het verlengde van de "Weg achter den Engh" (Parklaan-Beukenlaan) en loopt vanaf de Birkstraat naar de boerderij. Het klooster (Mariënburg!). Volgens de kadastrale minuut van 1832 moet hier een tweede brink gelegen hebben aan de oostzijde van de F. Huyckstraat. Ook de ligging van enkele oude boerderijen met hun achterzijde naar de weg ondersteunt deze veronderstelling.

35. Fokkerstraat
Zie Amersfoortsestraat. In 1953 vastgesteld.

36. Van der Griendtlaan
Zie Amersfoortsestraat. In 1975 vastgesteld.

37. Burg. Grothestraat
Vormde samen met de van Weedestraat, Middelwijkstraat, Torenstraat en Kerkstraat een deel van de in 1816 aangelegde Rijksstraatweg, die over de Birkstraat naar Amersfoort en over de Vredehofstraat (Soest-dijk) naar Naarden liep. Dit tracé was de oude "Heere Wech" (du Roy, 1696) tussen voornoemde steden.

38. Hartweg
In 1911 genoemd naar het buurtschap Het Hart (hart=slechte grond). Vormde de zuidelijke begrenzing van de veenontginning bij Soestdijk, die hier als lob onder de Koninginnelaan ligt.

39. 1e en 2e Heezerlaantje
Padenpatroon volgens de ontginningen in het Soesterveen. In 1917 vastge-

steld. De naam "Hees" komt al in de vroege middeleeuwen voor en duidt op een niet ontwikkelde nederzetting richting Den Dolder. Er is hier dus sprake van een naamverplaatsing.

40. Heezerspoor, oost- en westzijde
Restant bij het landgoed de Paltz van de oude weg tussen Utrecht en Amersfoort die over de eng van Hees liep.
In de 19e eeuw ook "Biltsche Weg" genoemd.

41. Hellingweg
Genoemd naar de stijging richting Lazarusberg en samen met de Korte Bergweg een weggetje dat liep naar een boerderij bij de Beetzlaan (kad.minuut 1832).

42. Heuvellaan
In 1911 genoemd naar de weide percelen, die aan het eind van deze laan lagen. De Heuvellaan is een oude weg die de richting laat zien van de veenontginning in dit gebied, dat haaks doorsneden wordt door de Noorderweg, de oudste turfweg van Soest.

43. Hofslotersteeg
Doorgangspad in de as van de aan de Birkstraat gelegen voormalige boerderij en en buitenplaats "Hofslot" naar de korte Duinen en de kavelrichting volgend. Vroeger behoorde Hofslot tot het klooster Mariënhof. In het begin van de 19e eeuw werd daar een wandelpark met vijver aangelegd.

44. Soester Hoogt
Genoemd naar de nabijgelegen "Zoester Berg" en deel uitmakend van de "Doode Weg" tussen Soesterberg en Soest.

45. Hoogte 50
Zie Amersfoortseweg. "Hoogte 50" is de naam van een tramhalte op deze plaats in het begin van deze eeuw, langs de lijn Soesterberg-Amersfoort.

46. Hooiweg
Al in 1486 als "Hooyweg" aangeduid en ook wel "Dorps hooywech" genoemd. Een van de twee hooiwegen van Soest. Zie Maatweg.

47. Insignerstraat
In 1959 genoemd naar de Insignerschool, uit 1909, die door de familie Insigner van het landgoed Pijnenburg is gefinancieerd. Oorspronkelijk deel van de Oude Utrechtseweg. Zie Den Blieklaan.

48. Jachthuislaan
Weg langs het Oude Grachtje en in 1970 genoemd naar het daar gelegen Jachthuis van het paleis Soestdijk. Vormde de grens van de veenontginning tot de Koninginnelaan.

49. Julianalaan
Zie Soester Engweg. In 1911 vastgesteld. Voorheen Bareweg, Baarnwech en Barenwech geheten.

50. Kampweg
Zie Amersfoortsestraat. Het was de toegangsweg naar de legerplaats "Kamp van Zeist", daterend uit het begin van de 19e eeuw.

51. Kerklaan
Zie Amersfoortseweg. De weg die naar de R.K. kerk in Soesterberg liep.

52. Kerkpad, zuidzijde en noordzijde
Kerkpad, in 1569 ook "Padde" genoemd, is in oorsprong een voetpad, waaraan de boerderijen van de Soesterbrink met hun voorzijde lagen en waarlangs men ter kerke ging. Het Kerkpad liep oorspronkelijk tot aan de Burg. Grothestraat door. Na de bouw van de R.K. kerk in de vorige eeuw gesplitst in de zuid- en noordzijde.

53. Kerkstraat
Maakte deel uit van de Rijksstraatweg tussen Amersfoort en Naarden.

Vormde samen met de Torenstraat en de Middelwijkstraat een deel van de "Doode Weg", een Kerkweg tussen Soesterberg en Soest en waarlangs de begrafenissen naar de Soesterkerk trokken. Oorspronkelijk 4,5 tot 5 meter breed en van Karolingische oorsprong.

54. Klaarwaterweg
De weg die liep vanaf de voet van de eng (Berkenlaan) door het Soesterveen naar de Wieksloterweg. 's Winters was deze weg door het vele water (=klaar water) onbegaanbaar. De tegenwoordige nieuwbouwwijk is naar deze weg genoemd.

55. (Verlengde)Kolonieweg
Vroeger heette deze weg de "Schapenweg", "Schaepsweg" en "Bunts Holleweg". Het is één van de drie hollewegen in Soest (zie ook Dalweg en Pr. Bernhardlaan). Het is echter de enige weg die nog het oorspronkelijke holle profiel bezit. Deze weg werd gebruikt om de schapen naar de heide te leiden via het tegenwoordig doodlopende Driftje. Het was ook een deel van de Hessenweg naar Amsterdam (zie Soester Engweg).
In 1911 werd het Kolonieweg genoemd naar het daaraan gebouwde koloniehuis "Trein 8.28", een herstellingsoord voor Amsterdamse kinderen.

56. Koninginnelaan
Vóór 1929 heette deze weg de "Veenhuizenweg", genoemd naar het Veenhuis dat aan de Praamgracht lag en dat diende als overslagplaats voor turf en dat tevens een herberg was. Hoogstwaarschijnlijk is deze weg ontstaan als ontginningsbasis voor het veengebied erboven (Soestdijk) en gebruikt als deel van een Hessenwegroute naar Amsterdam.

57. Kooiweg
Bospad in het landgoed Pijnenburg volgens de 14e eeuwse stroken ontginning van het Hezerveen en genoemd naar de boerderij "De Kooi" (Oude Utrechtseweg 4), waar het kooikerij-bedrijf werd uitgeoefend toen daar nog veel vogels waren. Fungeerde samen met de Pijnenburgerlaan als noord-zuid verbinding richting Soesterberg.

58. Koppenlaan
Zie Amersfoortseweg. In 1926 vastgesteld.

59. Korndorfferlaan
Zie Amersfoortseweg. In 1922 vastgesteld.

60. Kostverlorenweg
In 1917 genoemd naar de boerderij "Kostverloren", waarbij een stuk land hoorde dat meer kostte dan het opleverde.

61. Kruisweg
Een van de weinige dwarspaden, die in oorsprong het Kerkepad kruist en tot de Lange Brinkweg doorloopt. Vandaar Kruisstraat genoemd. In 1922 vastgesteld.

62. Laanstraat
Zie Beukenlaan. Vastgesteld in 1911.

63. Oude Leusderweg
De oude weg van het buurtschap De Birkt nabij het voormalig klooster Mariënhof langs het Monnikkenbos over de Bosweg naar Leusden.

64. Lindenlaan
Dwarspad in de Brink tussen Kerkepad en Steenhoffstraat en oorspronkelijk (aan overzijde spoor) met een bocht aansluitend op de Pr. Bernhardlaan. In 1915 vastgesteld.

65. Prof. Lorentzlaan
Zie Amersfoortseweg.

66. Maatweg
Weg lopend door de weilanden van de Eempolder en één van de twee hooi-

wegen (zie ook Hooiweg) in Soest. In 1598 werd deze weg "den achteren Hooywegh" genoemd. De Maatweg sloot met een bocht aan op de Noorderweg, de oude turfweg.

67. Grote Melmweg
Weg die naar de oudste van de twee laad- en losplaatsen aan de Eem leidt, tevens deel uitmakend van de Hooiweg (zie Maatweg), oorspronkelijk "de Melmwech" of "Mellemwech" geheten. Melm betekent droge aarde, doorwaadbare plaats. Vanaf de Grote Melm werd de turf per boot vervoerd naar Amsterdam en omliggende plaatsen.

68. Korte Melmstraat
Vóór 1911 de "Teutsteeg" genoemd naar het café "De Teut", dat daar lag en dat voorheen een boerderij was.
Teut duidt op een smaller lopende weg. Het is één van de dwarswegen op de Soesterbrink en maakte deel uit van de oude Turfweg (Pr. Bernhardlaan) naar de Grote Melm.

69. Middelwijkstraat
Maakte deel uit van de oude verbindingsweg tussen Amersfoort en Naarden. (Zie Burg. Grothestraat) en van de oude Doodweg. In 1911 genoemd naar de buitenplaats "Middelwijk", die aan het Kerkpad Z.Z.77 lag en in 1971 werd gesloopt.

70. Korte Middelwijkstraat
In 1911 genoemd naar de buitenplaats "Middelwijk" en één van de vele dwarswegen, die van de Brink naar de hoger gelegen Eng liepen.

71. Molenstraat
Weg van de Brink (Witte Paardstraatje) naar de Eng, waar op de kruising met een huidige Molenweg ("Bareweg") de korenmolen "De Windhond" stond. Reeds in 1583 stond hier al een stenderdmolen als voorganger van de in 1737 gebouwde molen. De molen werd in 1930 gesloopt. De Molenstraat is later doorgetrokken naar de Beukenlaan.

72. Molenweg
Zie Soester Engweg.

73. Veldm. Montgomeryweg
Zie Amersfoortsestraat. Vóór 1945 Banningstraat geheten.

74. Nassaulaan
Oorspronkelijk een voetpad vanaf het noordelijk puntje van de Brink, waar het Kerkpad op de huidige van Weedestraat uitkwam naar de Waldeck Pyrmontlaan, de oude turfweg. In 1924 Nassaulaan genoemd en gebouwd met villa's.

75. Neerweg
Het laatste stukje bij de kerk van de P. van de Bremerweg, die haar oorspronkelijke naam heeft gehouden en die de oudste verbindingsweg met Amersfoort was.
Zie P. van de Bremerweg.

76. Nieuweweg
Vóór 1911 de "Weg achter de Engh" geheten, die oorspronkelijk het tracé Beetzlaan, Beukenlaan, Nieuweweg, Parklaan, Eikenlaan volgde en aansloot op de Ferd. Huycklaan, voorheen de "Achterweg".
De "Nieuwe Weg" is ook de oude benaming voor de weg richting Soesterberg, ongeveer volgens de huidige Dolderseweg langs de spoorlijn Utrecht-Baarn (1898).

77. Nieuwestraat
Weg in het buurtschap Het Hart vanaf de kruising Beetzlaan-Koninginnelaan en aansluitend op de Schrikslaan-Laanstraat tegen over de Kostverlorenweg. In 1911 vastgesteld.

78. Noorderweg
Vóór 1911 de "Achterweg" en oorspronkelijk één van de twee oudste turfwegen (zie ook Waldeck Pyrmontlaan) in Soest. De Noorderweg vormde samen met de Maatweg de "Torfwech" of "den Ouden Soestertorfwech" als transportweg van de turf uit het veen bij Soestdijk tussen de Jachthuislaan en de Koninginnelaan.

79. Olijkeweg
Een in oorsprong middeleeuwse weggetje tussen de Ferd. Huycklaan en de Kerkstraat, dat "Werringcxzoenstege" werd genoemd. Mogelijk was het een pad vanaf een boerderij (van "Werringcxzoen"?) aan de Kerkdwarsstraat richting kerk en met een bocht naar de bouwlanden op de Eng. Een andere lezing is dat de naam een verbastering is van "Hool(e)steegh", een pad vanaf de herberg "De Drie Ringen" in de richting van het Korte End en genoemd naar 't Hol, een bij de Oude Kerk gelegen plek.

80. Ossendamweg
In 1913 vernoemd naar de boerderij "De Ossendam" die in de omgeving lag. Een 19e eeuws verbindingsstuk tussen de Birkstraat en de Nieuweweg. De Ossendamweg liep toen echter niet via de Vondellaan maar via de hoger gelegen Korte Ossendamweg over het kruispunt met de Oude Utrechtseweg naar de Birkstraat.

81. Korte Ossendamweg
Zie Ossendamweg. In 1971 vastgesteld.

82. Witte Paardlaantje
Dwarspad van de Brink tussen de Middelwijkstraat en het Kerkpad in het verlengde van de Molenstraat. In 1954 vastgesteld.

83. Paltzerweg
Weg door het landgoed de Paltz volgens de oude 14e eeuwse ontginning van de St. Paulus abdij en als scheiding met de "Kleine Pals".

84. Parklaan
Zie Nieuweweg. In 1943 vastgesteld.

85. Gallenkamp Pelsweg
Deel van een verbindingsweg tussen de Verlengde Kolonieweg en de Birkstraat in het buurtschap De Bunt.
In 1911 vernoemd naar D. Gallenkamp Pels, burgemeester van Soest.

86. Plasweg (gedeeltelijk)
Vermoedelijk samen met de Sparrenlaan deel van de oude Doode Weg van Soest naar Soesterberg.
In 1917 genoemd naar een waterplas op de heide, waar de schapen konden drinken. In het kader van de werkverschaffing werd deze plas in de jaren 30 gedempt.

87. Van Weerden Poelmanlaan
Deel van de oude "Doode Weg" tussen Soest en Soesterberg die ongeveer ter hoogte van de Paltz dit tracè volgde. Tevens tot aan de Soester Hoogt deel van de in 1853 aangelegde Soesterbergsestraat. Na de oorlog is deze weg ten behoeve van de uitbreiding van het vliegveld oostelijk omgeleid. In 1954 vernoemd naar de bekende vlieger H. van Weerden Poelman.

88. Postdwarsweg
Zie Amersfoortsestraat. In 1911 vastgesteld.

89. Postweg
Zie Amersfoortsestraat. In 1911 vastgesteld.

90. Pijnenburgerlaan
Pad door het landgoed Pijnenburg als noord-zuidverbinding en de 14e eeuwse verkaveling volgend. In 1917 vastgesteld.

91. Waldeck Pyrmontlaan
Vóór 1924 de "Turfweg" genoemd. Het was de tweede turfweg van Soest (zie Noorderweg) voor transport van turf uit het Soesterveen naar de Grote Melm. Mogelijk liep deze turfweg volgens de noordelijke perceelbegrenzing van de huidige bebouwing.

92. Raadhuisstraat
Een dwarspad vanaf de Brink naar de Eng lopend en vóór 1911 de "Kriesteeg" geheten.

93. Rademakerstraat
Zie Amersfoortsestraatweg. In 1924 vastgesteld.

94. Richelleweg
Zie Amersfoortsestraat. In 1922 vastgesteld.

95. 't Schapendrift
Een pad vanaf het buurtschap De Bunt, gebruikt als schapendrift naar de heide.

96. Schooldwarsweg
Zie Amersfoortseweg. In 1917 vastgesteld en genoemd als Zijstraat van de reeds verdwenen Schoolstraat.

97. Schrikslaan
Zie Soester Engweg. Voorheen Schriksweg. "Schrik" of "Schrieck" betekent "hoek" of "bocht".

98. Soesterbergsestraat
Het gedeelte tussen station Soestduinen en de Kerkstraat van de in 1853 aangelegde weg Soest-Soesterberg. In 1911 werd De Tol, gelegen tussen het station en het ziekenhuis Zonnegloren, opgeheven.
in 1915 vastgesteld.

99. Sparrenlaan
Resterend gedeelte van de oude Doodweg tussen Soesterberg en Soest. Deze weg splitste zich in de huidige Braamweg en in het tracé over een deel van de Plasweg, die mogelijk de voortzetting van de oude Doodweg was. In 1936 vastgesteld.

100. Spoorstraat
Oorspronkelijk een pad vanaf de Brink naar de Eng uitkomend op de Pr. Bernhardlaan, een oude holleweg. In 1911 vastgesteld.

101. Staalwijklaan
Oud pad door het landgoed Pijnenburg volgens de 14e eeuwse ontginning van het Heserveen. Genoemd naar de in 1836 gebouwde boerderij "Staalwijk" aan de Biltseweg. Staalwijk is een familienaam, die teruggaat tot de eerste ontginningen in dit veengebied.
In 1917 vastgesteld.

102. Stadhouderslaan
Vóór 1933 "De Nieuwe Steeg", genoemd als later aangelegde tweede verbindingsweg met Baarn. In de 17e eeuw komt deze naam al voor. De eerste verbindingsweg met Baarn was de Soest-dijk de huidige Vredehofstraat. De Stadhouderslaan loopt door het noordelijk puntje van de Brink en sluit aan op de Nassaulaan.

103. Steenhoffstraat
Zie Burg. Grothestraat. In 1911 vastgesteld.

104. Sterrenbergweg
Zie Amersfoortsestraat. In 1955 vastgesteld.

105. Talmalaan
Oorspronkelijk een pad vanaf de Brink naar de bouwgronden op de Eng.
In 1921 vastgesteld.

106. Verlengde Talmalaan
Vóór 1927 de "Heetakkerweg", genoemd naar een oud stuk bouwland op de Eng, de "Heet-akker" (=heide-akker).

107. Oude Tempellaan
Zie Amersfoortsestraat. In 1915 vastgesteld.

108. Torenstraat
Maakte oorspronkelijk in de Karolingische tijd deel uit van de "Doodweg" samen met de Middelwijkstraat en de Kerkstraat. In 1911 vastgesteld.

109. Turfweg
Deel van een turfroute in het landgoed Pijnenburg volgens de 14e eeuwse ontginning van het Hezerveen, en in oorsprong mogelijk via de Boeren streek richting Eng lopende.
Wel heeft er een verbinding bestaan met de Oude Utrechtseweg via een kronkelig bospad en de veenzoom, Insignerstraat en Den Blieklaan richting Soest.

110. Oude Utrechtseweg (Soest-Zuid)
Er liepen verschillende wegen van Amersfoort via Soest naar Utrecht. In Soest-Zuid zien we nog een klein gedeelte van de Oude Utrechtseweg, die vanaf de Soesterbergsestraat zich splitst in een weg richting Den Dolder ongeveer volgens de huidige Dolderseweg, De Zoom en over de eng van Hees en in een weg via het landgoed Pijnenburg via de Bosstraat, Den Blieklaan en de Oude Utrechtseweg. Deze laatste weg is mogelijk van latere datum doch van vóór 1830.

111. Oude Utrechtseweg (Pijnenburg)
Dit bospad door Pijnenburg moet de oude "Gemene Wegh" (du Roy, 1696) geweest zijn, waarover de bisschop van Utrecht met zijn gevolg van Utrecht naar het huis Ter Eem trok in de 14e eeuw. Op grond van de kadastrale minuut van 1834 moet deze "Gemene Wegh" volgens de verkaveling recht door het Soesterveen hebben gelopen over de Eng waar de Molenstraat, Dalweg en Talmalaan werd gekruisd. Bij de Pr. Bernhardlaan vervolgde zij zich naar de Grote Melm aan de Eem. Dit tracé is echter geheel verdwenen.

112. Vaarderhoogtweg
Vóór 1971 "Verre Hoogt" genoemd, een pad lopend tot aan de natuurlijke verhoging in het Soesterveen. De weg volgt de oude veen-ontginning..

113. Veenpad
Pad volgens de ontginning in het Soesterveen en oorspronkelijk langs de natuurlijke verhoging doorlopend tot aan de Veensloot. In 1917 vastgesteld.

114. Veenzoom
De grens van het Soesterveen vormend en met de Insignerstraat, Den Blieklaan en gedeelte van de Bosweg een deel van de Oude Utrechtseweg. In 1917 vastgesteld.

115. Veldweg
Vóór 1911 het "Pad naar de Kerk" genoemd. Vormde samen met de Enghenbergsteeg de verbinding van het buurtschap Den Eng met de Kerkebuurt.

116. Vredehofstraat
In de 14e eeuw aangelegd door de bisschop van Utrecht als "Zoesterdijck" of "Soestdijck", een doorgangsdijk door het veen als enige verbinding toen met Baarn. Het jachtgoed Soestdijk, later Paleis Soestdijk, en het dorp Soestdijk hebben aan deze "dijk" hun namen ontleend. In de 19e eeuw werd het de Rijksstraatweg. In 1911 genoemd naar de daar gelegen buitenplaats Vredehof.

117. Van Weedestraat
Zie Burg. Grothestraat. In 1911 vastgesteld.

118. Weg in de Maten
Een oude weg door de weilanden (=Maten) in de Eempolder.

119. Weteringpad
Oorspronkelijk een pad langs een wetering ten behoeve van de afwatering van het Soesterveen. Vastgesteld in 1969.

120. Wieksloterweg O.Z. en W.Z.
De weg langs de Wyck- of Wieksloot als afscheiding tussen de 14e eeuwse ontginningen van het Heserveen en het Soesterveen. "Wyck" betekent afwateringskanaal. Vastgesteld in 1911.

121. Gen. Winkelmanstraat
Zie Amersfoortsestraat. In 1945 vastgesteld.

122. De Zoom
De grens van de 14e eeuwse veenontginning van het Hezerveen en tevens deel van de oude weg tussen Soest via Den Dolder richting Utrecht. In 1917 vastgesteld.

Waterlopen

1. Eem
Een regenwaterrivier, die als enige rivier zijn oorsprong heeft in ons land, beginnend op de Veluwe en eindigend in het huidige Eemmeer.
Als transportweg vanaf de middeleeuwen tot ver in de 19e eeuw van groot belang voor vrachtvervoer naar Holland. Thans van geringe betekenis voor transport.
2. Oude Grachtje
In 1239 in opdracht van het kapittel van St. Jan te Utrecht gegraven waterloop als transportweg van het turf uit het veengebied bij de (Lage) Vuursche via Soest naar de Eem (Grote Melm).
3. Praamgracht
In 1398 in opdracht van bisschop Fredirik van Blankenheim gegraven gracht, in oorsprong ruim 5 meter breed met kaden aan weerszijden en daarbuiten sloten van 2,5 meter breed. De Praamgracht was de nieuwe turfvaart (praam=turfschuit) naar de Eem, nadat het Oude Grachtje door de aanleg van de Soestdijk onbevaarbaar was geworden.
De Praamgracht ligt op Baarns grondgebied en vormt praktisch de scheiding met de gemeente Soest.
4. Veensloot
Thans resteert nog een klein gedeelte van de Veensloot, die het Soesterveen op enige afstand van de Eng in ZO-NW-richting doorsnijdt en de oude grens vormt van de eerste exploitatie van het veen vanaf de Eng. Bij 't Hart moet de Veensloot zich hebben verenigd met het Oude Grachtje.
Het fungeerde niet alleen als ontwateringssloot van het veen, maar ook als transportweg van het turf. Van 14e eeuwse oorsprong.
5. Wieksloot
Rond 1400 in opdracht van de St. Paulus abdij gegraven Wieksloot (Wyck =afwateringskanaal) als scheiding tussen het Soesterveen en het toen in ontginning genomen Heserveen, het tegenwoordige landgoed Pijnenburg.

IV. Archeologische monumenten

De gegevens zijn overgenomen van de "Overzichtskaart Archeologische Monumenten in de provincie Utrecht" uit 1987. Voor nadere informatie kan men zich wenden tot W.J. van Teut, provinciaal archeoloog bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort, telefoon: 033-12648.

Kaartblad:	32A		
NR. 23	Topografische aanduiding	:	145.10/467.48
	Benaming	:	Engenbergsteeg
	Type	:	gerestaureerde grafheuvel
	Bescherming	:	monument met cultuurhistorische waarde
Kaartblad:	32B		
NR. 7	Topografische aanduiding	:	150.18/465.12
	Benaming	:	Eemweg
	Type	:	resten van het laat-middeleeuwse klooster Mariënburgh
	Bescherming	:	-
NR. 8	Topografische aanduiding	:	151.36/463.74
	Benaming	:	De Birkt
	Type	:	resten van het laat-middeleeuwse klooster Mariënhof
	Bescherming	:	-
Kaartblad:	32D		
NR. 16	Topografische aanduiding	:	151.35/462.37
	Benaming	:	Monnikkenbos
	Type	:	grafheuvel
	Bescherming	:	monument met cultuurhistorische waarde
NR. 17	Topografische aanduiding	:	150.04/461.87
	Benaming	:	Soesterduinen-Korte Duinen
	Type	:	twee vermoedelijke grafheuvels
	Bescherming	:	monumenten met cultuurhistorische waarde.

Aanvulling

Klooster Mariënhof (zie kaartblad 32B, nummer 8).
De door het R.O.B. vastgestelde begrenzing van het waardevolle terrein, waarin zich resten bevinden van het 15e eeuwse klooster Mariënhof is naar het zuiden en oosten uitgebreid. Op grond van de kadastrale minuut, Sectie C, 1e blad, NR. 1-336, genaamd "De Birk" uit 1832 moet het door een vierkante omgrachting begrensde klooster zich direct boven boerderij Birkstraat 133 hebben bevonden. Vermoedelijk maakte boerderij Birkstraat 135 deel uit van het voormalig klooster. Boerderij "Het Lange Huis" (nummer 131) was de voor de ingang gelegen hofstede van het klooster, waar ook de Oude Leusderweg begon.

V. GROENELEMENTEN

inventarisatie waardevolle bomen door de Bomenstichting,
Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht, telefoon: 030-331328
stand: 3 februari 1987.

NR. 5 : kaartblad 32A, coördinaten 149.33/465.98
naam : voor R.K. Petrus en Pauluskerk, Korte Kerkstraat
eigenaar : gemeente Soest
type : boom, vrijstaand, in bebouwde kom, tuin
soort : Fagus sylvatica, natuurlijke vorm, 330 cm omtrek, 24 m hoog
datering : 1860-1870
vitaliteit : goed, verharde bedekking, beschadigd
waarde : monumentaal

NR. 23 : kaartblad 32A, coördinaten 147.80/466.96
naam : Park Vredehof
eigenaar : particulier
type : boom, vrijstaand, niet in bebouwde kom, park
soort : Platanus x acerifolia, natuurlijke vorm, 400 cm omtrek, 25 m hoog
datering : 1810-1820
vitaliteit : goed, niet beschadigd, verharde bedekking
waarde : monumentaal

NR. 24 : kaartblad 32A, coördinaten 147.80/466.96
naam : Park Vredehof
eigenaar : particulier
type : boom, vrijstaand, in bebouwde kom, openbaar plantsoen
soort : Fagus sylvatica "Purpurea", natuurlijke vorm, 485 cm omtrek, 25 m hoog
datering : 1750-1800
vitaliteit : goed, niet beschadigd
waarde : monumentaal

NR. 25 : kaartblad 32A, coördinaten 147.80/466.96
naam : Park Vredehof
eigenaar : particulier
type : boom, vrijstaand, in bebouwde kom, in tuin
soort : Sequoiadendron gianteum, natuurlijke vorm, 580 cm omtrek, 29 m hoog
datering : 1880-1890
vitaliteit : goed, niet beschadigd, bedekking gras
waarde : monumentaal

NR. 26 : kaartblad 32A, coördinaten 149.06/466.26
naam : Steenhoffstraat
eigenaar : gemeente Soest
type : boom, vrijstaand, in bebouwde kom, aan weg
soort : Platanus x acerifolia, natuurlijke vorm, 300 cm omtrekt, 20 m hoog
datering : 1830-1840
vitaliteit : matig, waarschijnlijk niet beschadigd, bedekking asfalt
waarde : monumentaal

NR. 27 : kaartblad 32A, coördinaten 149.20/465.93
naam : R.K. Begraafplaats Dalweg
eigenaar : publiek rechtelijke organisatie
type : groep van 2-5 bomen, in de bebouwde kom, in park
soort : Fagus sylvatica "Pendula", natuurlijke vorm,
datering : 1880-1890
vitaliteit : waarschijnlijk niet beschadigd, bedekking grind
waarde : monumentaal

NR. 28 : kaartblad 32A, coördinaten 149.90/465.06
naam : Kerkplein
eigenaar : gemeente Soest
type : boom, vrijstaand, in bebouwde kom, aan weg
soort : Tilia vulgaris, natuurlijke vorm, 390 cm omtrek, 20 m hoog
datering : 1750-1800
vitaliteit : matig, waarschijnlijk niet beschadigd, bedekking asfalt
waarde : monumentaal

NR. 29 : kaartblad 32A, coördinaten 148.17/466.50
naam : Burg. Grothestraat 53a
eigenaar : particulier
type : boom, vrijstaand, in bebouwde kom, in tuin
soort : Fagus sylvatica "Pendula", natuurlijke vorm, 310 cm omtrek, 20 m hoog
datering : 1860-1870
vitaliteit : goed, niet beschadigd, onbedekte grond
waarde : monumentaal

NR. 34 : kaartblad 32A, coördinaten 148.65/466.54
naam : Wilhelminaboom van Weedestraat/Korte Brinkstraat
eigenaar : gemeente Soest
type : boom, vrijstaand, in bebouwde kom, aan weg
soort : Tilia, natuurlijke vorm, 205 cm omtrek, 15 m hoog
datering : 1910-1920
vitaliteit : goed, niet beschadigd, onbedekte grond
waarde : monumentaal
Aanvulling : Wilhelminaboom Kamp Zeist